

156.852

OSZK

Órsegségi Szakkönyvtár

OSZK

VÁNDOR KÁLMÁN

156852

KÉTSZER
KETTŐ
HÁROM

PANTHEON

OSZK

VÁNDOR KÁLMÁN:
KÉTSZER KETTŐ HÁROM

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZERZŐ EDDIG MEGJELENT REGÉNYEI:

- Négyen a viharban   II. kiadás
Trieszti gyors — — III. kiadás
Idegen asszony — — II. kiadás
Szeptemberi szél
Megjöttek a színészek
Mea culpa — — — III. kiadás
Mea maxima culpa
Lipótmező
Utolsó farsang — — II. kiadás
Szerelmi házasság — II. kiadás
Gólyalábú házikóban
Báthory Erzsébet — II. kiadás
Szerencselovag

V Á N D O R K Á L M Á N

KÉTSZER KETTŐ
HÁROM

REGÉNY

P A N T H E O N K I A D Á S

OSZK

156852

R
2

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
KÖVEDÉKOSZTÓ
194~~7~~ év 158 SZ.

R
1968

Felelős kiadó: Vándor Kálmán

27958 — Márkus nyomda Budapest, V., Bank-utca 5 Felelős vezető Márkus Géza

I.

Ebben az esztendőben kicsit korán ért véget a szezon. Augusztus közepe táján leszakadt az eső és mintha többé sohasem akart volna kiderülni. Vigasztalan szürkeség fedte el a napot, az Oltárkő égbenyúló sziklája felől hideg szelek jöttek és esténként a Békás-szoros irányából alattomos ködök szívárogtak a fürdőtelep felé. A tó körül sorakozó kis panziók, nyaralók egyik napról a másikra kiürültek.

Majdnem hat héten át ment így, aztán szeptember utolsó hetében váratlanul kiderült és olyan októberre virradt a tó völgye, amilyenre a legöregebb villatulajdonosok sem emlékeztek. Szikrázó napfény öntött el mindent és kivéve a reggeleket és késő délutánokat, amikor bizony már érezni kellett, hogy foga van az ősznek, az ember azt hihette, hogy nyarat éli a Gyilkos-tó környéke.

Csak hát persze, ez már semmit sem használt. A nyári szabadságok ideje lejárt, az iskolákban megkezdődött a tanítás, az októberi nyár üres fürdőtelepre záporozta aranyát.

A tó körül húzódó sétányokon alig tucatnyi ember sétálgatott vagy sütkérezett a kis padokon.

A szálloda pedig egyszerűen üres volt.

A nyugalmazott koronaügyész és felesége panzióban laktak s csak étkezni jártak a hotel éttermébe, az öreg méltóságos asszony egyik villácskában húzódott meg, a volt román szenátor pedig egyik bennszülött vendége volt és csak elvétve járt a telep központjában. Rajtuk kívül még hetenynolcan: ez volt az egész.

Igen, határozottan pazarló volt a természet, mikor ilyen kevés emberre tékozolta áldott fényét, melegét, ragyogását

és azt a megejtő csendet, békességet, mely olyan elbájoló képet varázsolt a hotel hatalmas üvegablakán kitekintő, őszi letargiába esett hoteligazgató szeme elé. A kis hotel nyáron mindenható ura arra gondolt, hogy még két-három hét, azután vége. Következik megint a tél, a székelyföldi kisváros, a füstös, savanyú szagú étterem, ahol a téli késő délutánokon együtt ül a helyi intelligencia és végtelennek tűnő órákon át veri a blattot. Máriás, huszonegyes, néha egy kis tarokk... S neki számolni kell, egyre számolni, mert rövid volt a szezón és új szezónig abból kell megélni, amit a nyáron szedett össze. És nem lesznek elegáns hölgyek, csak kisvárosi asszonyok, lányok, akik szemében ő nem nagyhatalmú hotel-direktor, hanem csak vékonypénzű egykori jétszótárs, iskola-pajtás, akiről mindent tudnak. Három hónapi királyság után kilenc hónapi hányódás lapos erszénnyel déli sörözések és esti kártyapartik között...

Még két-három hét. De ez már nem az igazi. Igazság szerint már be is kellene csukni, egyetlen vendég sincs, minden nap újabb ráfizetés. Az étteremben is alig egynéhány vendég, legfeljebb szombatn van egy kis mozgás, mikor betéved egy pár helybeli is, aki télen-nyáron idefönt lakik. Hát igen, a hét vége az egyetlen remény. Ilyenkor asztmás lélekzettel bezörög néhány autó a völgy felől, egy napra csalóka életet varázsol az őszi csendbe burkolózó fürdőtelepre. Vasárnap estig. Aztán megint semmi. Mi is van ma? Persze péntek. Hála Istennek! Csak valahogy el ne romoljon az idő, holnap szombat.

A hoteldirektor lassan végigmegy az emeleti szobákon, hogy rendben van-e minden. Talán feljön Gyergyószentmiklósról az őrnagy is a családjával. Szép a lánya. No, majd meglátjuk.

Vérmes reményei nincsenek.

Az utolsó két esztendő kicsit megtépázta bizony az önbizalmát.

A múlt év már rossz volt.

De csoda-e?

1944. A frontok egyre közeledtek, a vasutak folyton katonákat, ágyúkat, tankokat szállítottak, egész Erdély tele volt németekkel.

Úristen! Hogyan dagadt a mellük! Pedig a vak is látta

már, hogy dögrováson vannak, de még milyen kivédhetetlen dögrováson!

A magyarokkal, románokkal úgy beszéltek, hogy az embernek felforrt a vére.

Nem, igazán nem csoda, hogy félig üres volt a hotel. Talán üdülés volt nézni, hogy a határokon sáncot ásnak, erődöket építenek?

Már akkor is csak lézengtek a vendégek, igaz, nem csak a Gyilkos-tónál, hanem minden erdélyi nyaralóhelyen. Borszéken is, Tusnádon is. Itt aztán alig-alig egy órányira a Békás-szorostól, a határtól, — annál inkább érzett, hogy valami van a levegőben.

No, aztán jött Szent István napja és két nappal utána a románok átállása! Egyszerre csak arra ébredtek, hogy az oroszok egyszerűen megkerülték a szorosoknál hányt sáncokat és már bent is vannak Gyergyószentmiklóson!

Hát, ami utána következett... nem csoda, hogy futott minden vendég szanaszéjjel, ki merre látott!

És micsoda utakon!

Mindenütt szétlőtt ágyúk, tankok, autók, leszórt fegyverek!

Oroszok, németek, románok, magyarok!

Katonák.

Na, cudar napok voltak!

Lent a városban is.

Hát ez volt a tavalyi szezón...

Azóta persze megváltozott a helyzet, a háború is véget ért.

Csak éppen minden tótágast állott és az ember nem tudja, hova kapja a fejét, nem tudja, hova tartozik.

Itt van mingyárt maga Erdély!

Húsz esztendő után tavaly nyárig megint Magyarországhoz tartozott. Mikor megjöttek az oroszok, velük együtt visszajöttek a románok is.

A románok rosszabbik fajtája, amelyik a száját tépi, mellét veri és közben a magyart is. Hajrá, neki a magyarnak! Bosszút!

Az ember egy percig sem érezte biztonságban magát, nem mert az utcára sem menni.

Szerencsére megsokallották az oroszok, azok az ilyesmit

nem szeretik. Összefogták az egész nekivadult román társaságot és hazaszupolták. Mi tagadás, bizonyisten rendes dolog volt! Azt mondták, coki, a magyarnak éppen úgy joga van élni! Hát igaz is, csak mi voltunk rossz fiúk? Ők sem voltak jobbak, de nem ám, hiszen az ember emlékezik!

Na, szóval, a társaságot hazaszupolta a muszka, itt pedig köztársaság, külön köztársaság lett minden város. Egyik magyar, a másik román, a harmadik közös. Ki hogy...

S a végén jött újra a román közigazgatás. De nem a régi. A jobbik fajta román! Persze, azért van túlkapás itt is, de ha megtudta a kormány, odavágott. És a román mellett most ki lehet tűzni a piros-fehér-zöld magyar zászlót is. Román, magyar, vörös zászló, népgyűlések, magyarok románul, románok magyarul, miniszterek is, az ember kezdi magát megint embernek érezni. Mindenesetre jó érzés, hogy így is lehet, hogy nem a régi román wirtschaft szakadt újra a nyakukba. Mert így azért majd csak megy valahogyan...

Csakhát persze azért még mindenki bizonytalankodik kicsit.

Azt mondják:

— Jó, jó, a bukaresti kormány rendes, megértést hirdet, ha tudja, hogy valahol baj van a magyarokkal, odacsördít, de tudhat-e mindenről? Aztán azt sem tudhatja az ember, hogy egyszer csak nem sütik-e rá, hogy reakciós, fasiszta volt. Okosabb, ha mindenki otthon marad és nem nagyon ugrál.

Így a legtöbben.

S így aztán az idén is megette a fene a szezont, de még hogyan megette!

A hoteligazgató arca nagyon savanyú, bár hiszen, el kell ismernie, voltak, voltak, az ember ne legyen elégedetlen. Románok is, magyarok is. Még a regátból is jöttek.

Node hol van az a régi szezontól?

Mikor már télen lefoglaltak nyárra minden egyes szobát!

Az volt a világ! A telefon állandóan csengett, hogy „Budapest van itt“.

Budapest!

Vajjon ott is mi van?

Azt beszélük, az ostromban talán a fele se maradt meg, úgy elpusztult. Budának nyoma sincs. Biztos lesz egy kis

túlzás benne, legyen is, de azért...

Hiába, na, mégis csak magyar az ember, bizony fáj az ember szíve.

Azt beszélik, rettenetes árak vannak Magyarországon. Azt mesélik.

A németek mindent elhurcoltak, hogy a nyavalya ott törje ki, valahány német a világra született, piszok disznók, Pestet hat hétig lövették, bezzeg a saját városaikat napok alatt adták fel!

Elloptak mindent, ami ellopható! Node hiszen ide merje bedugni a pofáját egy büdös bakszász, úgy kirúgja, hogy... piszok disznók!

Jól festhet szegény Magyarország! Pláne a dunántúli része!

Nagyot sóhajtott.

Na, hagyjuk a történelmet, most az a fontos, hogy el ne romoljon az idő.

Holnap szombat van.

Weekend-vendégek jönnek. Ha jönnek...

Talán feljön a volt magyar őrnagy is a családjával. Szép a lánya.

Majd meglátjuk.

*

A soffőr az utolsó kanyar után hátraszólt:

— A szálloda előtt álljak meg?

Utasa harmincöt év körüli, nagyon szép, derüs szemű asszony, hirtelen megrezzent.

Nem először járt fent a Gyilkos-tónál, de a szerpentin páratlan szépsége mindannyiszor úgy elbűvölte, hogy szinte révületbe esett. Most is csillogó szemmel merült el a természet megrendítő szépségeibe, a soffőr szava úgy érte, mintha ütés volna.

— Mit kérdezett?

— Hogy a szálloda előtt álljak-e meg?

— Igen.

Éppen kijutottak a szerpentinből. Legfőbb ideje volt.

A motor már igen lélekzetvesztve köhögött.

Nem is csoda. Egyik alkatrésze orosz masinából került, a másik németből, a harmadik... Darabonkint szedte össze

jelenlegi gazdája az országúton. A karosszériát is. Csupa ki-
lőtt, országút szélén rozsdásodó ócskavasból eszkábálták
össze. Csoda, hogy jár. Hogy most már, ebben a szezonban
huszonötödször fel tudott kapaszkodni a szerpentinén. A sof-
főr gondterhelt arccal valamit babrált a gépen, valamit hú-
zott, valamit nyomott, az öreg kocsni mérgesen felhördült.
egyed rántott utasain, azután fokozott tempóban kapaszko-
dott magasan fekvő célja felé.

A rozoga gyergyószentmiklósi taxi utasa újra elmerült
a táj komor, néma szépségébe. Karcsú teste hosszan elnyúlt
a kopott bőrülésen, finom, nagyon szép keze az ablak párká-
nyán, nagy, meleg barna szeme pedig csillogva itta be a feny-
ves tájat.

Egyszerű, nagyon finom, barna shantung kosztümöt vi-
selt, a szoknya kicsit felcsúszott a kényelmes elhelyezkedés-
ben. Ha más nő ül így, ebben a pozitúrában, kacérnak, talán
kicsit szemérmetlennek is hatott volna. De a taxi utasából
hiányzott a kacérság minden szándéka s ezt azonnal le lehet-
ett olvasni róla. Egyszerűen természetes volt. És végtelenül
kiegyensúlyozott. Természetes volt, hogy szép, természetes,
hogy karcsú, természetes, hogy finom. Egy nő, aki csak ilyen
lehet és semilyen más. Nő volt anélkül, hogy bármivel is fo-
kozni vagy hangsúlyozni akarta volna nemét. És telivér
volta mellett is határozottan érezhető volt rajta valami fér-
fiasság. Nem sok, mindössze annyi, hogy érezni kellett: ez a
nő nem eltartatja magát. Ez a nő férfiéletet él. Dolgozik,
intézkedik, tud parancsolni. A keze például, ez a nagyon szép,
karcsú ujjú női kéz, ahogyan egy kis selyem kézelővel kinyúlt
a kosztüm kabátujjából és pecsétgyűrűsen az ablakráamára
támaszkodott, határozottan tanúvallomást tett:

— Igen, női kéz vagyok, sőt, tudom, hogy nagyon szép
női kéz. De igen határozott mozdulattal tudok rámutatni is
arra, amit akarok. Céltudatosan, öntudatosan, minden tétó-
vázás nélkül.

Ugyanígy vallott az arca és derűs tekintete.

De mindez nem tolaodott, nem kiabált róla. Nő volt,
csak éppen olyan nő, akiről mindezt meg kellett érezni. Aki-
ről a férfi — ha megkívánta — csalhatatlanul azt érezte,

hogy ezt a nőt nem lehet elcsábítani. Ez a nő maga választja ki a partnerét és szuverén módon választja ki.

Két nehéz bőröndjén, mely ott táncolt a soffőr mellett, külföldi hotelek bélyegei: Rimini, Riccione, Bologna. A két bőrönd játékosan táncolt az öreg taxin, fémveretein megmegcsillant a nap. Aztán egyszerre megszűnt a tánc, a motor lélekezése egyenletessé vált: ott voltak az egyenesben. Balkézfelől a tó, a komorságában is lenyűgöző szépségű természeti csoda: a Gyilkos-tó. És partjain köröskörül az apró villák, fenyőházak, sétányok. A fürdőtelep, amint megmártja magát az őszi délután búcsúzó napsugaraiban.

Olyan szép volt, olyan lélekzetelállító, hogy a taxi utasának karcsú ujjai szinte belevésődtek az ablak rájáába.

Mély, szinte kéjes lélekzetet vett. Hát újra itt van. Ez a két hét békesség itt gyönyörű lesz.

*

A hoteldirektor messziről megismerte a gyergyószentmiklósi taxit.

— Az őrnagyék — gondolta és megigazította a nyakkendőjét.

Ez a mozdulat nem az őrnagynak szólt, hanem a leányának, aki lent a városban elérhetetlen távolságban trónolt, de idefent, ahol ő hoteldirektor, akinek egyetlen intésére tóra néző terraszos szoba tárul a vágyó tekintet elé, ez a felmérhetetlen távolság a minimumra csökkent. Mult vasárnap például megérte azt, hogy az őrnagy lánya így búcsúzott tőle:

— Viszontlátásra szombaton.

Nos, most szombat van és gyergyószentmiklósi taxi gördül a tó partján szállodája felé. Csoda-e, ha megigazította a nyakkendőjét?

Az öreg taxi közben már meg is torpant a hotel bejárata előtt. De mélyéből nem az őrnagyi család tekintett rá, hanem egy idegen női arc. Aztán a kicsit horpadt, ütött-kopott ajtón egy karcsú láb nyúlott ki, végül előtte állott a váratlan vendég és nagyon kellemes hangot hallott:

— Tóra nyíló szobát kérek. Ha lehet, erkélyeset.

A hoteldirektor mélyen meghajolt.

— Méltóztassék! A legszebb szobát fogom kinyitgatni.

A taxi utasa a portáspultnál kitöltötte a bejelentőlap

rovatait, aztán indult a hotelszolga után. Mikor alakja eltűnt a lépcsőfordulónál, a direktor kinyújtotta kezét a portás felé:

— Mutassa azt a bejelentőlapot!

A portás odanyújtotta.

— Dr. Donald Anna, — olvasta, — harmincnégy éves, állandó lakás Kolozsvár, foglalkozása klinikai adjunktus.

— Doktor? — szaladt magasba a direktor szemöldöke.
— Adjunktus?

A portás egy mozdulatot tett, mint aki ártatlan a dologban:

— Igen, kérem. Ezt írta be, Dr. Donald Anna, egyetemi adjunktus.

*

Ugyanezen a napon, félórával Dr. Donald Anna érkezése után, még egy gyergyószentmiklósi autó állott meg a hotel előtt.

Abból is magányos nő szállott ki. Arca talán nem volt olyan derűs, mint Annáé, de megjelenése és szépsége semmivel sem maradt el mögötte.

Minthogy a hotelszolga még nem jött vissza, az igazgató személyesen vezette el a szobájába. De a nagy készségben szerepe lehetett az új vendég nem mindennapi megjelenésének is.

— Legszebb szobánk! — rajongott. — Méltóztassék a kilátást megtekinteni! — és vidéki eleganciával félrehúzta a függönyt.

De az új vendég csak annyit mondott, meglehetősen érdes hangon, hogy: „köszönöm“ és nem ment az ablakhoz. Érezni kellett, hogy semmi kedve sincs beszélgetni. A hotel-direktor címmel felruházott fiatalember enélkül is zavarban volt. Ugyanis nem tudta, minek szólítsa. A bejelentőlapra azt írta: H. Pereszteghy Mária Budapestről. No, már most ebből okoskodja ki magát az ember! Asszony vagy leány? Ezeknél a pesti nőknél az ember nem ismeri ki magát. Minden esetre nagyon szép nő. Nagyon szép! Talán szebb, mint a másik, aki előtte jött. Vagy az volt a szebb? Ezt még el kell dönteni. Mindenesetre mind a kettő gyönyörű nő.

— Ha valamire szüksége volna a hölgynek... — próbálkozott ismerkedni, de a nő félbeszakította:

— ... akkor csengetni fogok. Köszönöm.
És elbocsátóan megbiccentette a fejét.

*

A nyugalmazott koronaügyész és felesége csak ebédelni jártak az étterembe. Vacsorára legfeljebb szombaton este jöttek le és ilyenkor az öregúr mindig idejekorán bejelentette. Ezt még a multban szokta meg, mikor a hotel tele volt és minden asztal körül ültek. Ez az idő már régen elmult, de az elővigyázatos szokás megmaradt.

Hat óra felé most is betotyogott. De már a bejáratnál egészen más kép fogadta, mint eddig.

A direktor mint hadvezér állt vezérkara előtt és utasításokat osztogatott.

Mikor meglátta a nyugalmazott koronaügyészt, elébe sietett.

— Alázatos szolgája, van szerencsém, méltóságos uram. Demokrácia ide, demokrácia oda, ez megmaradt.

— Nagy újság van, méltóságos uram!

— A! A! Újság — kapta fel fejét kíváncsian az öreg úr.

A direktor a füléhez hajolt:

— Délután két gyönyörű asszony érkezett a szállodába.

Bár nem is tudom, hogy asszonyok-e. Mindenesetre két feltűnően szép nő!

— Á! Á!

— Minthogy pedig két feltűnően szép nőhöz rendesen két gazdag férfi is tartozik, az az érzésem, hogy az utolsó két hetünk nagyon érdekes lesz!

— Áhá! Áhá!

— Bizonyosra veszem, hogy egy órán belül még két autó érkezik egy-egy gavallérral! Már ki is adtam a rendelkezést, hogy este az étteremben zene legyen. Miként a főszezonban!

Még közelebb hajolt és úgy súgta az öreg úr fülébe:

— Koronaügyész úréknak a legjobb asztalt rezerváltam! Ahonnan a méltóságos asszony mind a két hölgyet jól megnézheti!

Az öreg úr hálásan rázta a kezét.

— Köszönöm, kedves barátom! Maga igen kitűnő fiatalember! Ha visszajön a mi időnk, gondom lesz magára! Meg-

mondom a feleségemnek is! Viszontlátásra, kedves barátom, viszontlátásra a vacsoránál!

De a hoteldirektort határozottan csalódás érte ezen az estén. Vendégek ugyan meglepő nagy számban érkeztek a közeli városokból, de senki olyan, aki a két nőhöz tartozhatott volna.

Egyetlen vígasz, hogy megérkeztek az őrnagyék is. De ez a vígasz is hamarosan a semmibe foszlott. Fiatal tisztecske ült az autójukban s az őrnagy lánya feltűnően fátyolos szemekkel nézett minduntalan a hadnagyocska nem kevésbé fátyolos szemébe. Minthogy az őrnagy a háború alatt a magyar honvédségnél szolgált, a hadnagyocska pedig román volt, a hoteldirektor azonnal nemzeti sérelmet érzett, de ezt természetesen nem mutatta. Mindössze mélán egyes magyar lányok hazafiatlanságát fájlalta és most már csak egyben reménykedett. Hogy a két szép magányos asszony megjelenése az étteremben emelni fogja az italfogyasztást.

De itt is csalódás érte. A budapesti hölgy félkilenckor leizent, hogy szobájába kéri vacsoráját.

II.

Vasárnap estére újra kiürült a szálló. Hétfőn reggel újra üres fürdőtelepre szórta sugarait az októberi nap.

Lassújárású, csendes emberek sétálgattak az utcákon, a fenyvesekből kikandikáló villácskák terraszain. Délben az étteremben is alig egynéhányan ültek. Valamennyien ismerték egymást, mosolyogva bólintottak egymásnak, aztán mindenki elfoglalta megszokott asztalát. Kicsit szomorkás, de megejtő csendű Vénasszonyok nyara borult a telep fölé és a telepen belül külön-külön minden emberre, minden tárgyra.

A lépések halkak voltak és lassúak. Ugyanígy a szavak is.

A két új vendéget alig látták. A pesti asszony egész vasárnap nem jött le a szobájából. Csak ebédután tűnt fel néhány percre. Elsőemeleti szobájának balkonján ült egy nyugszéken vagy egy félóráig. Aztán megint eltűnt.

A kolozsvári pedig már reggel nyolckor túristabottal jelent meg a hallban és nyugodt, egyenletes lépésekkel az Oltárkő sziklája felé indult. Csak késő este tért vissza. Az étteremben igen jó étvággal megvacsorázott, de ez az időzése is igen tárgyilagos volt. Pontosan annyi ideig tartott, amíg vacsoráját elfogyasztotta. Aztán felállt és visszavonult a szobájába.

Hétfőn reggel megint sétára öltözötten jött le a hallba. Zöld pullover, barna szoknyát viselt és szorosan fűzött magasszárú túristacipőt. A közeli boltban vásárolt néhány apróságot, felküldette a szobájába, aztán megint nekivágott a fenyveseknek.

Minthogy a szállodának mindössze ők ketten voltak a

vendégei s a pesti asszony még mindig fent volt a szobájában, a hotellhallban megszűnt minden mozgás. A konyha felől néha edénycsörömpölés hangzott, a portásfülke felől néha köhintés.

A hoteligazgató kint állt a bejárat előtt, az utat nézte. Sok néznievaló nem volt rajta. Néha valaki elbiciklizett előtte megbökve sapkáját, néha egy mezitlábás román paraszt-asszony ment végig az úton, aztán megint csend. És senki, csak ő az üres, néma hotel ajtajában. Parány a hegyóriások között, szemben a fekete tóval, a tóból kiálló fekete facsonkok komor látványával, napfényben fürdő, körben elszórt apró villák között.

Egy pillanatra feltűnt az özvegy méltóságos asszony, később egy percre a volt román szenátort látta és hátulról a nyugalmazott koronaügyészt, amint a tó partján egy padon üldögélt a feleségével.

Gyönyörű napsütéssel kezdődött az új hét. A nap mintha új erőre kapott volna, nemcsak szórta a sugarait, hanem melegített is. A bejárat előtt álló öblös fonott székek szinte kínálták magukat a sütkérezésre.

Ez a csábítás hozta le a szobájából először a pesti asszonyt.

Valamivel féltizenkettő előtt jelent meg a hallban. Az igazgató azonnal észrevette és köszöntötte. Invitáló mozdulatot tett kényelmes, napfényben fürdő karosszékek felé.

— Gyönyörű időnk van! Ki tudja, mennyi ideig élvezhetjük még a napot! Méltóztassék kihasználni!

A Budapestről érkezett vendég lassan, kicsit fáradtan az egyik karosszékre ereszkedett.

Az igazgató megpróbálta, hogy beszélgetést kezdjen vele.

— Megfelel a szoba? — kérdezte.

— Igen — hangzott a rövid felelet.

— Mert ha a hölgy... — egyszerre kettészakította a mondatot. — Bocsásson meg, mindig zavarban vagyok! A bejelentőlapra azt méltóztatott írni, hogy „H. Pereszteghy Mária“ és most nem tudom, hogy kisasszonynak vagy nagyságos asszonynak szólítsam-e!

— Asszony vagyok.

— Megjegyzem, én is úgy gondoltam — próbálkozott örvendezni az igazgató. — Ezekszerint talán számíthatunk

rá, hogy hét végére látogatót kapunk? Bizonyára eljön látogatóba a kedves férje!

Az asszony hangja érdesen csattant.

— Nem jön el.

Aztán még egy mondat, enyhítésül, kicsit tétován:

— Sok dolga van.

Azzal kinyitotta a könyvet, melyet magával hozott.

Az igazgató tudomásul vette, hogy nem akar beszélgetni.

— Bocsánat, — mondta, — egészen elfelejtkeztem a postáról! — Aztán belépett az épületbe.

Csakugyan az irodájába ment, bár nem várta ott semmiféle posta. Ki érdeklődik októberben, hogy lehet-e szobát kapni a Gyilkos-tónál? De az iroda ablaka a bejárat előtt húzódozó terraszra nyílt s az asszonyt akarta jól megnézni. Mi baja ennek az asszonynak, miért olyan érdes!

Mária változatlanul ott ült a fonott kerti székben, de nem olvasott. A könyv ölébe leeresztve. Valahova nagyon messzire nézett és az igazgató megdöbbenve vette észre, hogy két könnycsepp van a szeme alatt. Mi baja ennek az asszonynak?

Nézte, próbálta elemezni.

Ez az asszony szép. Nagyon szép. Az ember a külseje után meleg, halk hangokat várna tőle. És minden szava karcol.

Titokban pedig sír. Mi baja van?

Valami egészen rendkívüli tisztaság sugárzik róla. Nem csak testi, lelki értelemben is. Nem az agyonápolt nők puha tisztasága, hanem valami természetes tisztaság. Arra kellett gondolnia, hogy ez az asszony akkor is tiszta volna, ha nem mosakodna. Ez a tisztaság belülről jön.

A hoteldirektor nem volt túlságosan pallérozott elme. Déli sörözés és esti tarokk közben nem sok lelki kérdés adódott elébe. Nem is jutott zöldágra a problémával. Furcsa, na, — valami baj van vele, — állapította meg és kiment a konyhába, hogy megnézzze, kedvérevalóan fűszerezik-e a disznótokányt.

*

Mária és Anna a harmadik napon ismerkedett meg egymással. Már előbb is látták egymást, ebédnél, vacsoránál s

egyszer a hallban is egymásba ütköztek, de mindegyikük ment tovább a maga útján.

A találkozás azért hagyhatott valami nyomot Máriában, ugyanis kedden reggel ő is sétára öltözötte jelent meg a hallban. Pedig ezen a napon nem is volt olyan kék az ég, itt is, ott is felhők gyülekeztek.

Félórával később Anna is indult napi sétájára. Öltözékén látszott, hogy számolt az esővel. Ézúttal nem az Ol-tárkő sziklája irányába ment, hanem a szerpentin felé.

Ugyanezen a napon új vendég érkezett a szállodába.

Fiatalember volt, huszonnyolc—harminc éves. Bukarestből jött. A bejelentőlapjára azt írta: Nichifor Maioreescu, Ziarist.

Őt is gyergyószentmiklósi taxi hozta, egyetlen, nem is túlságosan testes bőröndje volt és egy táskairógépe. Szem-mellátható volt, hogy igen nagy élmény számára ez az utazás. Kellemes izgalommal ugrott ki a taxiból, a soffőrnek nagy borraivalót adott és megveregette a vállát, aztán hosszan rázta a hoteligazgató kezét, mintha régi ismerőse lenne és közölte vele, hogy hetekig kíván itt maradni, még sohasem járt Erdélyben, valóságos megilletődést érez a természeti szépségektől, melyekkel útközben találkozott és úgy érzi, csak gratulálhat magának, amiért éppen ezt a vidéket választotta.

Széles, lelkesült mozdulatokkal beszélt a tóról, a fürdőtelep elragadó fekvéséről.

— Okvetlenül olyan szobát kell számomra nyitattania, amelyik a tóra nyílik! Ez a kilátás inspirál!

— Tóra nyíló szobát fog kapni domnu Maioreescu! Három szobánk nyílik a tóra, kettő foglalt, a harmadik szabad. Azonnal kinyitatom. Nagyon kellemes erkélye is van! Parancsoljon velem fáradni.

Közben kint beborult és lassan már csepegni is kezdett. Csendesen szitáló őszi eső volt. De a bukaresti fiatalember ebben is gyönyörködött. Kiállt a balkonra és elragadtatott felkiáltásokban adott hangot érzelmeinek.

Azután hozzálátott, hogy kicsomagoljon.

Valami nagy gondot nem csinált ebből a műveletből. Három öltözet ruháját gyorsan a szekrénybe akasztotta, fehérneműjét bedobálta a polcokra, nyolc-tíz könyvet, köztük egy

román-magyar szótárt, kitett az asztalra. Odatette az írógépet is.

Aztán derűsen bevágta az ajtót, a kulcsot sem húzta le — erről különben később is mindig elfeledkezett — és leszaladt a hallba. A hoteldirektort azonnal elkapta és pillanatok alatt kérdések egész zuhatagát ontotta rá.

Hogy magyarul mi ennek a tónak a neve, miért hívják Gyilkos-tónak, honnan kerül a tó vizébe a száz és száz kopár facsonk, mely kimeredezik belőle, hogy magyarok vagy románok laknak-e itt hogy nyugodtan bemutatkozhatnak-e román létére magyaroknak, hogy az új közigazgatási tisztviselők ellen vannak-e különös panaszok és általában megelégedettek-e a magyarok új helyzetükkel, mert őt nagyon bánatáná, ha nem így lenne. Neki Bukarestben nagyon sok magyar barátja van, budapestiek is, köztük sok igen kitűnő újságíró. Általában azt mondják, hogy Budapest után a legnagyobb város Bukarest, már ugyanis úgy gondolja, hogy Budapest után ott él a legtöbb magyar. És meg kell azt is mondania, hogy el van ragadtatva a magyar nőktől, nagyon tetszik neki a mértéktartó viselkedés, amit tapasztalt náluk, mert szeretné hinni, hogy ezt a tartózkodást nem az ő román volta idézte elő. Ha így volna, azt nagyon sajnálná, mert ő őszintén szereti a magyarokat és majd meg fogják látni, hogy igen komolyan dolgozik a magyarok és románok őszinte kibékülésén.

Aztán egyszerre viharosan felugrott a székből, melynek mélyéről mindezt előadta és ragyogó szemmel, szinte megkövülten nézte Annát, aki az eső elől hazamenekülve, éppen megérkezett és átsietett a hallon, hogy átnedvesedett ruháját felcserélje.

— A! — kiáltott. — Admirabila e femeia aceasta! Gyönyörű ez a hölgy! Nu gasese cuvinte! Nem találok szavakat! Domnule, eu sun incantata! El vagyok ragadtatva!

És most már nem lehetett elmozdítani a hallból. Ott várta meg, amíg Anna lejött, hogy ebédeljen. Még a lépcsőn volt, amikor elébe sietett és szinte gyerekes lelkesedéssel, francia nyelven beszélni kezdett.

Anna az első pillanatban indignálódva nézett rá, de aztán egyszerűen nevetni kezdett.

— Kérem, — mondta, — én is nagyon sajnálom, hogy

nem tud magyarul, de azért nem kell közvetítő nyelvhez folyamodnia! Mulatságos csodálatát kifejezheti románul is.

— A hölgy román?

— Magyar vagyok.

A fiatalember szeme felcsillant.

— És beszél románul? Csakugyan?

— Természetesen. Együtt élünk itt, kell hogy ismerjük egymás nyelvét! Nem?

— Ó! — kiáltott fel Nichifor Maiorescu. — Most már én szégyellem magam! De ígérem, kérem, hogy megtanulom a nyelvüket! A legrövidebb időn belül megtanulom! Eu sunt incantata!

Anna derűsen nézte.

— No de most már aztán legalább mondja meg, hogy ki maga és hogyan hívják!

— Milyen neveletlen vagyok! — szégyenkezett a fiatal ember. — Nichifor Maiorescu! Ziarist!

— Szóval újságíró!

— De rövidezen már csak író! Író! Éppen ezért jöttem ide. Könyvön dolgozom, nagy regény, magyar és román tárgyú! Itt akarom megírni! Ebben a csodálatos csendben, környezetben! — hangja könyörgőre fordult, olyan volt, mint egy kedves kölyök. — Engedje meg, hogy odaüljek ebédelni az asztalához!

Anna mosolyogva nemet intett.

— Ebédelni egyedül szeretek! De ebéd után, itt a hallban, velem ihatja meg a fektétjét.

Kedvesen megbiccentette a fejét és bement az étterembe.

A fiatalember elragadtatással nézett utána. Aztán — minthogy heves ajtócsapást hallott — megrezenve a hotel-bejárat felé fordult.

Karcsú női alakot látott, egy nőt, aki alaposan megázott és a természetéhez tapadó ruhában mindent elárul finom és nagyon kíváncsú vonalaiból. A nő gyors lépésekkel ment át a hallon s olyan izgalmasan hatott, hogy a fiatalember akaratlanul is utánasietett a lépcsőig. Ott szédülten a homlokára tapasztotta kezét és hol az étterem felé nézett, melyben Anna tűnt el a szeme elől, hol a lépcső irányába, melynek fordulójában Mária vált láthatatlanná.

— Nu gasese cuvinte! — dadogta. — Nem talállok szavakat! Eu sunt incantata!

*

Maiorescu szinte percek alatt bekapta az ebédjét. Már is sietett a hallba.

Anna nagyon jól látta ezt, de azért nem engedte sürgetni magát. Kényelmesen, nyugodtan megebédelt, még egy cigarettát is elszívott az asztalánál. Csak aztán ment a hallba.

A fiatalember tele volt izgalommal, ahogyan délelőtt a hoteligazgatót ostromolta kérdésekkel, úgy indított most kérdés-ostromot Anna ellen. Mert neki mindent kell tudnia Erdélyről és a magyarokról, ez lesz az első könyve, bizonyos mértékig ettől függ a jövője is, de ennél is fontosabb, hogy a könyv hasznos legyen. Hogy a legkisebb tévedés se legyen benne, mert a tévedés mindig a hitel rovására megy.

— Nem szabad ott folytatni, — mondta, — ahol apáink abbahagyták! Végre meg kell találunk, meg kell ismernünk egymást! Hát nem volna örültség, például, ha mi ketten ellenségesen állnánk egymással szemben csak azért, mert én véletlenül román, a hölgy pedig magyar?

Anna szóhoz sem jutott, ömlött belőle a szó, a jószándék, a lelkesedés, a rajongás. Míg csak fel nem állt Anna.

— Hát nagyon kedves volt — mondta — és csak forduljon nyugodtan hozzám, ha valamit tudni akar!

Kezét nyujtotta és Maiorescu lelkesülten megcsókolta. Anna felment a szobájába.

Néhány perccel később ugyanazt tette Maiorescu is és vagy másfél órán át kopogtatott az írógépén. Akkor fáradtan, de elégedetten hátradőlt a székén.

S ahogyan hátradőlt, az arca ragyogó napsugarakba ütközött. Míg ő dolgozott, odakünn kiderült. Ebben a pillanatban a nap éppen lebukni készült a hegyek mögé.

A panoráma olyan megkapó volt, hogy felállt és kilépett a balkonra. S amikor észrevette, hogy közvetlenül mellette még egy balkon van s ott szintén áll valaki, akaratlanul kiáltotta oda román nyelven:

— Gyönyörű! Gyönyörű! Csodálatos!

A szomszéd balkonon Mária állott.

Szikrázó szemmel végignézte a lelkesülten felkiáltó fiatalembert, aztán megfordult és becsapta maga mögött az ajtót.

Maiorescu döböntően zuhant ki az elragadtatott hangulatból. Szinte megmerevedve nézett a zajosan megürült balkon felé, majd segélytkérően a másik oldalra. Mint aki ijedten kérdezi:

— Az isten szerelmére, hát mi a bűnöm? Hiszen én nem akartam semmi rosszat!

És tökéletesen igaza volt. Pontosan így tört volna ki belőle az elragadtatás akkor is, ha azon a balkonon történetesen a hotelszolga áll.

Egészen elszomorodva fordult meg és lépett vissza a szobájába.

Ezen az estén, mikor Mária lejött a lépcsőn és az étterembe akart menni a vacsorához, azt látta, hogy a hall egyik fotelljéből nagyon szép, komoly nő áll fel és lép elébe.

Kérdőn, önkéntelenül ő is megállott.

Anna volt.

— Kérem, — mondta, — meg kell, hogy mondjam, ma délután nagyon helytelenül viselkedett. Az a fiatalember egyszerűen a szép táj által kiváltott csodálatának adott kifejezést. Nem érdemelte meg azt az arculütést! Annál kevésbé, mert nagyon jószándékú fiatalember.

Megbiccentette a fejét és belépett az étterembe.

Mária vérvörös arccal állva maradt.

Mikor annyira magához tért, hogy meg tudott mozdulni, megfordult és olyan fáradtan, mintha a három mondatnyi idő alatt kilométereket gyalogolt volna, visszament a szobájába.

III.

Esti kilenc volt.

A szállodaigazgató az étterem egyik sarokasztalánál kártyázott a notárral — már minden vendég elment, egyetlen lámpa égett az étteremben. A román újságíró a hallban ül és újságot olvasott. Anna pedig az olvasószobában levelet írt.

A hallba nyíló ajtó nyitva volt, Maiorescu időnkint felnézett az olvasóterem felé. A csendet csak egy-egy ütés zaja szakította meg időnkint az étterem felől, valaki tromfot vágott ki odabent. És időnként papírzizegés, Maiorescu fordított egyet az újságjában.

Annához végtelen messzeségből érkeztek ezek az apró neszek. Már a negyedik oldalt írta.

„...és nem szabad azt hinned, hogy unatkozom. A román fiatalember, például, most is idenézett az újságja mögül. Nem is kétséges, hogy énrám vár. És nem is fog csalódní bennem. Ha befejeztem ezt a levelet, kint a hallban beszélgetni fogok vele. És nagyon kedves leszek hozzá. Rendkívül lelkes fiú és szegény délután csúnya pofont kapott. Hiszen az előbb le is írtam neked az egész jelenetet. Nem akarom, hogy rossz érzéssel vonuljon vissza első itteni éjszakájára. De őszintén meg kell vallanom, nála sokkal jobban érdekel ez az asszony, akitől a pofont kapta. Nagyon szép. Tetszene neked. Szeretnék belátni a lelkébe, de a tettek egymagukban nem elegendők arra, hogy egy embert megismerjünk. Talán a „miért“ a tettnél is fontosabb. Tudod, mindig érdekelték a lelki rúgók. No, de most már befejezem. Ne várassuk olyan sokáig azt a derék fiatalembert. Csak annyit még, hogy

hiányzol. De természetesen ne hagyd abba a munkádat, mert nincs értelme. A mi kapcsolatunk, Giovanni, nem napok és hetek kérdése. Csókollak. Anna.“

Az utolsó két sort mégégszer elolvasta:

— ... a mi kapcsolatunk, Giovanni, nem napok és hetek kérdése ...

Giovanni ... Szemében meleg fény gyulladt, olasz tengerpartot látott, olasz eget. Az utolsó békenyár a második világháború előtt. Űristen, milyen régen volt! Milyen rettentő régen! Mintha nem is ebben, hanem egy másik életében történt volna. Egy másik világban, amelyik elsüllyedt azóta, egyszerűen elmerült az óceánba, mint egykor az Atlantisz. És nem maradt belőle más, mint az emlék. És ők ketten. Ő meg Giovanni.

Az utolsó békényár ... Még nem tudták, hogy az utolsó csak sejtették, hogy valami forr, valami készül. De ki gondolt arra, hogy az jön, ami következett?

Nyár, váratlanul nagyobb összeg, rohanás, útlevéért. Akkoriban Romániában nem volt olyan egyszerű magyarnak útlevéhez jutni. Vízumok, izgatott csomagolás, aztán egyszerre pályaudvarszag, vonat, gyors, egy ülés az ablak mellett menetirányban, Oradea-Mare, Nagyvárad és egyszerre Magyarország. Akkor először, egy hét Budapesten és csak onnan Olaszország. Igen, így kezdődött. Milyen csodálatos volt Budapest! A kivilágított budai oldal, a Lánchíd, a zsúfolt hotelek, tele minden külföldiekkel! Semmisem maradt meg belőle, mind elpusztult. A magyar „uraknak“ Hitler kellett... Pedig milyen gyönyörű volt, hogyan tobzódott az élete, színesen, szépen, már az egész világ Budapestről rajongott. Igen, ő is. Mikor eltelt a hét, alig tudott elbúcsúzni tőle.

Aztán megint vonat, trieszti gyors, Balaton, szép nyári este, a vonatból egyre többen szállottak ki, úgy-e, szombat, a vonat tele volt férjekkel, akik Kenesére, Siófokra, Szántódra, Balatonföldvárra siettek nyaraló családjukhoz. Egyszerre azt vette észre, hogy a fülkében csak ketten vannak. Egy férfi ült vele szemben, lehetett úgy negyvenes, nagyon mérték-tartó, komoly, szemmelláthatóan kulturált. És gyakorlott utazó, aki nem jön lázba az utazások füst és koromszagától, nem szólítja meg utitársait, nem nyitja ki minden félórában a bőröndjét, hogy zsírpapírból hideg rántottcsirkét vegyen

elő, hanem nyugodtan ül a kényelmes sarokülésben és az újságját olvassa . . .

Igen, így kezdődött. Jugoszláv határ, vám- és útlelvizsgálat, végre csend, jó volna aludni.

A férfi egyszerre felállt, kiment a fürkéből. Az egész egy perc volt, már jött is vissza, kis necesszerét leemelte, aztán hozzáfordult:

— Azt hiszem, nyugodtabban fekszik végig a pamlagon, ha egyedül van. Magam számára a szomszédfürkében találtam helyet. Jó éjszakát kívánok.

Mielőtt köszönetet mondhatott volna, már ki is ment a fürkéből.

Nem is jött többé vissza.

Reggel látta az étkezőkocsiban, igen, éppen reggelizett.

S aztán már csak Velencében tűnt fel újra.

Amikor egy hordárnak megmutatta csomagjait.

Utána udvariasan megemelte a kalapját és máris tovább ment.

Most két nap Velencében, egy Bolognában. Istenem! Velence! Bologna!

A Palazzo Ducale! A Piazzetta! A Basilica della Salute!

A szűk sikátorok, a Mercorian a kirakatok, a Quadri!

Micsoda két nap volt!

És azután Bologna.

Mikor leszállt a vonatról, azt hitte, hogy csak az egyetemet fogja megnézni, majd gyorsan tovább!

Igen, így képzelet az ember. Amíg meg nem látja a falakkal körülkerített várost, középpontjában a csodálatos székesegyházzal!

Aztán észreveszi a templomtól kisugárzó, kacskaringózó szűk utcácskákat, az árkádos öreg házakat, a Piazza Vittorio Emanuele-t, a Piazza Nettunot, a téren Giovanni da B. csodálatos Neptunus szobrát. És egyszerre nem akar már az első vonattal elutazni . . .

Piazza Cavour! Piazza Rossini!

A San Petronio! Enzio síremléke a dominikánusok templománál! Mennyi gyönyörűség!

Szent Domonkos szarkofágja! Pisano és Michelangelo faragványai! Michelangelo!

Mint egy örült rohant, hogy mindent magába habzsoljon.

A Farnese-terem a Palazzo Publico-ban!

A degli Asinelli, Nyolcvanhárom méter magas ferde-torony! Egy egész méteres elhajlással! A Garisenda! Két és félméteres elhajlás!

Az accademia delle Belle Arti épülete! Még XIII. Kelemen pápa alapította! Benne a legcsodálatosabb mesterek alkotásai. Caracci! Domenichino! Guido Reni! És Raffael szent Ceciliája! Raffael!

Micsoda nap volt!

Úristen, ha ezt is elpusztította ez a szörnyű háború!

Érték légítamadások? Az ember már nem is tudja, anyiszor dermedt meg, amikor pótolhatatlan szépségek pusztulásáról kellett olvasnia.

Biztosan nagyon sok elpusztult. Hiszen, persze, ott körülötte sokáig állott a front.

Hol is?

Persze, Ravennánál...

Vajjon megmaradt a Lambertini, a Marescalchi és Bacciocchi gyűjtemény?

És mi maradt meg az egyetemből?

A kétszázézer kötetes könyvtárból! Kétszázézer kötet! Kétszázézer! És hatezer kézirat... Élnek még régiség-tárban a páratlan etruszk régiségek?

Micsoda egyetem! 425-ben Krisztus után Theodosius római császár alapította... Mi, szegény Délkelet-európa százéves intézményeket csodálunk...

A legszebb olasz campo santo, a Certosa-temető halottjainak csontjait is levegőbe szórta a repülőbomba? S összekeverte a páratlan márvány műalkotások szilánkjeivel?

Micsoda nap volt!

Lihegve habzsolta magába mindezt a szépséget, történelmet, nem ebédelt, nem ozsonnázott, csak rohant.

Egyiktől a másikhoz...

Bologna...

Felejthetetlen Bologna!

Szédült, amikor végül nem volt tovább és mégis csak ki kellett mennie az állomásra.

Minden kavargott benne, megrendültség, csodálat, irigység.

Fájdalom. Igen, fájdalom is, hogy nem élhet itt, ebben a szépségben, szublimált művészetben.

Pici, régimódi vasutacska áll a sínen. Minden fülkéhez külön bejárat.

— Riccione... Riccione — kiáltotta egy vasutas felé, tudakozódva, hogy hova szálljon.

A vasutas erre a játékvonatra mutatott.

Hogyan döcögött ez a kis öreg vasút!

Végül este a mulatságosan régimódi szerelvényen megérkezett Riccioneba. Autóbusz, Hotel Roma, az utcák során káprázatos forгатag, apró kis szoba, az ablak nyitva, háromféle zene is zuhan be rajta. Tombol az élet.

Valahogyan nem tetszett a hotel. Túláságosan lármás, túláságosan az utcán van. Azonnal elhatározta, hogy másnap jobb szállodát keres. Megmcsakodott, átöltözött és lement az utcára. Rögtön a bejáratnál szemben, nagy tábla, rajta „Grand Hotel Riccione“ és egy nyíl, mely a kis keresztutca felé mutatott. Arra indult.

Alig húsz lépés, már meg is érkezett. A hotel hatalmas park közepén állott, nagy terraszja volt, a vendégek éppen vacsoránál ültek.

Befordult. A terraszon szalonzenekar, nem túláságos zsúfoltság, halk tónus. Nem, hát mégis csak más, mint a Hotel Roma.

Leült a terraszon, a tenger felől hűsítő szellő, a pincérek hangtalanul suhantak az asztalok között, kitűnő fogásokat hoztak, határozottan úgy érezte, ez az a hely, ahol le kell telepednie.

Vacsora után bement az irodába, van-e szoba. Véletlenül van. Prágából vártak egy házaspárt, de nem érkezett meg. Ha az a szoba megfelel...

Megfelelt.

Az első emeleten volt és ablaka a parkra nézett. És az egyemeletes depandancera.

A portás azonnal átküldött a bőröndjeiért.

Még tett egy sétát az esti forгатagban, aztán lefeküdt. Másnap reggel pedig az első, akibe beleütözött: az útitársa volt. A szemben lévő szobában lakott.

Amikor megpillantották egymást, akaratlanul elmosolyodtak mind a ketten. De a férfi most is mértéktartó volt, nem akart visszaélni azzal, hogy véletlenül egy fülkében teték meg az utat. Udvariasan megbiccentette a fejét és már ment is tovább.

Csak a harmadik napon ismerkedtek meg. A bemutatkozásakor még szép, komoly magyar neve volt. Egy hét múlva lett Giovanni belőle. Egy hét múlva. Még ezen a napon is, este, mikor együtt megérkeztek a „tenger ünnepére“ a magyar nevét viselte. Hajnalban már Giovanni volt.

A tenger ünnepe... Savioli danzing. Amerikaiak, angolok, svédek, németek, csehek, magyarok, olaszok, szép bécsi asszonyok, teli hold, jazz, gyöngyöző pezsgő, chianti és aztán egy tangó. Vele. Fehér szmokingot viselt. Tulajdonképpen csak ezen az estén vette észre, hogy a füle mellett őszülni kezd. És hogy az egész férfi, úgy ahogyan van, rettenetesen fontos neki.

Körülöttük vágyban úszó, nedves szemek, táncközben szenvedélyes ölelések, odalehelt szavak:

— I love you!

— Ich liebe dich!

— Mia cara!

— Szeretsz?

Szinte szemellátható felhőként úszott a tánc négyszöge és az apró asztalok felett a mámor. Megremegő női kezeket láttak, vállakat, ölelni vágyó férfikarokat és karcsú női testeket, melyek szinte könyörögve kínálkoztak az ölelő karok közé.

Ők is ott táncoltak. De az a fehér szmoking egyetlen pilanatra sem fel dkezett meg arról, hogy nem négy fal között vannak. És ő sem felejtette el.

Csak két-két tánc között önmagukról beszéltek. Ez volt minden. Mindegyikük azt akarta, hogy a másik tudja, ki az, akivel találkozott.

Aztán újra egy tangó, egy slowfox. De a férfiszorítás semmivel sem lett nehezebb, ő semmivel sem símult jobban a karjai közé s ha egymásra néztek, mindössze mosolyogtak. Néztek egymás szemébe és mosolyogtak.

Félely volt éjfélután, amikor ő azt mondta:

— Menjünk haza.

Gyalog mentek. Ő belekarolt.

A portástól mindegyikük átvette a kulcsát, nyugodt beszélgetésben mentek fel a lépcsőn. Az ő szobája előtt állottak meg. Ő beleillesztette a zárba a kulcsot, megforgatta, azután az ajtót kinyitotta. Egy szó sem esett. Olyan természetes volt, hogy mind a ketten ebbe a szobába mentek.

Ez volt az egész.

Hajnalra a szép, komoly magyar név Giovannira változott.

Ezerkilencszázharmincyolc nyarán történt.

Azóta lezajlott egy borzalmas háború.

Elmerült egy egész világ.

Ő meg van.

És Giovanni is meg van.

És azt írja neki:

— ... a mi kapcsolatunk, Giovanni, nem napok és nem hetek kérdése ...

A levelet összehajtotta és beleillesztette a borítékba.

Ráírta a nevét. Majd a várost. Kolozsvár. Cluj.

Mind a két nyelven.

Azután felállott.

No, menjünk ehhez a derék, elszontyorodott bukaresti fiatalemberhez.

És megindult a hall felé, Maiorescu asztalához.

*

Már elmúlt éjfél, amikor Anna felment a szobájába. Határozottan örült, hogy leült a fiatalember mellé. Szegény, egészen magánkívül volt a délutáni jelenet miatt. Ő nem akart semmi rosszat. Ha tudta volna, hogy elragadtatását félreértik, a világ minden kincséért sem tette volna. De attól fél, hogy nem is félreértésről van szó.

— Hanem?

— Arról, hogy én román vagyok! A hölgy pedig, ahogyan a hoteldirektortól hallom, budapesti!

No, tessék, — bosszankodott Anna, de ezt nem mondotta ki, — egy meggondolatlan mozdulat és itt a nemzetiségi kérdés! Jön ez a fiatalember, tele van ideális elképzelésekkel, őszinte vággyal, hogy megismerkedjék a magyarokkal és akkor egy hiszterika mindent elront!

— Kérem, — mondta hangosan, — minderről szó sincs! Én beszéltem a hölgygel.

Csak nagynehezen tudta megnyugtatni. De végül is sikerült. Közben azonban éjfél lett. És meg kellett ígérnie, hogy másnap magával viszi a sétájára.

Mindenesetre elfáradt. Amint szobájába ért, azonnal vetkezni kezdett. De alig kezdett hozzá, az ajtaján kopogtattak.

Meglepetten nézett az ajtó felé.

— Ki az?

Női hangot hallott.

— Bejöhettek?

— Tessék!

Az ajtón Mária lépett be.

Zavart volt, egy pillanatig nem tudott szólni, aztán a várakozva álló Anna szemébe nézett.

— Igaza volt, kérem... — mondta halkán. — Nagyon restellem, hogy nem uralkodtam jobban az idegeim felett.

Anna azonnal megenyhült.

— Bizony kár is. Egész mostanáig kellett ennek a szegény fiúnak magyaráznom, hogy nem a románt akarta bántani benne!

Mária olyan esettnek, őszintén bűnbánónak látszott, hogy mély rokonszenvet kezdett érezni iránta. Akaratlanul tegezni kezdte.

— Ül le kicsit, beszélgessünk! Erről felesleges többet beszélni, ezt az ügyet már elintéztem. Hosszabb ideig maradsz itt?

Mária kicsit tétován mondta:

— Nem is tudom. Úgy gondolom, hogy két hétig. De lehet, hogy sokkal tovább. És te?

— Két hétig. Ennyi a szabadságom.

Mária feje lassan lehajlott.

— Jó neked!!

— Miért?

— Néztelek néhányszor. Ahogyan jössz, ahogyan mész. Ahogyan mindent csinálsz! Olyan kiegyensúlyozott vagy. Én sehol sem találok a helyemet. Mindig csak futnék! — hirtelen felállt. — Bocsáss meg, hogy zavartalak!

Dehogy zavartál! Maradj nyugodtan.

— Nem, nem! Késő van már! Elmúlt éjfél. Jó éjszakát!
Amilyen váratlanul jött, úgy is tűnt el a szobájából.
Arra sem volt ideje, hogy köszönését viszonzza.

*

Hajnalban újra megeredt az eső.

Arra ébredtek, hogy felhőbe burkolóztak a hegyek, ví-
gasztalanul szürke égbolt fekszik a tóra.

Anna könyvvel a kezében lesétált a hallba és megregge-
lizett. A hatalmas üvegtáblákon elébetárult az egész vígasztal-
an őszi kép.

A bejárat előtti kis terraszon összetolt bádogasztalok
álltak egy csomóban, a székek laposra hajtogatva feküdtek
egymáson, a máskor olyan otthonosan kínálkozó fonott kerti-
székeket behordták a hall egyik sarkába.

Maiorescu hősi elszántsággal sétára öltözött mégis. Vas-
tag viharkabátban jött le a szobájából. Nagyon elszontyoro-
dott, hogy Anna nem hajlandó az esőben sétálni, de azért
nekivágott. Így Anna újra egyedül maradt a hallban. A ha-
talmatlan üvegfalon át nézte a felhőbe bújt hegyeket, a füstö-
lőni látszó fenyveseket, a fákról lassan lehulló esőcsöppeket
és hallgatta a levezetőcsatornában zörgő víz egyhangú mu-
zsikáját. Néha behúnyta a szemét és úgy adta át magát az
őszi hangulatnak.

Nyoma sem volt benne őszi letargiának, vígasztalanság-
nak. Ellenkezőleg, elfogadta a természet fordulátát, élvezte
hangulatát. Az őszi esőtől vert tájban is megtalálta a szépsé-
get és harmóniát. Foteljét odatolta az üvegfalhoz, ahonnan
egyenesen a tóra látott.

Tíz óra felé lejött Mária is. Köszönést bólintott és leült
a hall másik sarkába. Ő is könyvet hozott. Anna figyelte, ho-
gyan küzd a könyvvel. Felvette, letette, megint felvette. Időn-
kint kinézett az esőben ázó tájra, ilyenkor kétségbeesés raj-
zolódott ki az arcán.

Megsajnálta. Felállt, odament hozzá és mellé ült.

— Nagyon kínlódom?

— Nagyon!

Ez olyan őszinte volt, hogy mosolyognia kellett.

— Mit olvasol?

Odamutatta a könyvet. Könnyű nyári regény volt. Cím-lapján tenger vagy tó partján fürdőruhás nő.

— Azt hittem, érdekesebb! De lehet, hogy csak ez az eső fekszik rám, azért nem boldogulok vele. Rettenetesen ideges vagyok! — tört ki.

Anna bólintott.

— Elintézetlen ügyeid vannak önmagaddal!

Mária felkapta a fejét.

— Tessék? Honnan veszed ezt?

— Látom. Az idegesség lényege a személyiség, vagy ha így jobban tetszik, a lélek meghasonlása önmagával.

Mária legyintett.

— Meghasonlás! Önmagával! Szépen hangzik. Frázis!

— Szó sincs róla! Pontosan meg lehet határozni, hogy mi a meghasonlás. Értékkonfliktus. Egyenlő erejű, de ellentétes irányú törekvések küzdelme a lélekben.

Mária értetlenül nézett rá.

— Mit akarsz ezzel mondani?

— Talán egy példával próbálom megvilágítani. Mikor a lélekből egy másik személyre két ellentétes irányú, két összeegyeztethetetlen érzés irányul. Például egyszerre szeretet és gyűlölet!

Mária ijedten felkapta a fejét.

— Hogyan mondd? Ugyanarra a személyre egyszerre szeretet és gyűlölet?

— Igen. De lehet más is. Uralomvágy és alázatos szolgálóvágy. S a lélek teljesen és fenntartás nélkül nem tud egyik érzéshez sem csatlakozni. Küzködik, hányódik, nem tudja, hova tartozik, ellentétbe kerül önmagával. A pszichológusok ambivalenciának hívják ezt. Te egyszerűen idegességnek nevezed ezt. Az ember egyik legnehezebb feladata az ilyen ambivalenciák elintézése.

Mária döbbsen nézte Annát. Aztán felállt és szoroson az ablaktáblához símulva, sokáig mozdulatlanul, hangtalanul nézte az esőben ázó tájat.

Anna őszinte barátsággal figyelte.

Milyen szép ez az asszony. Gyönyörű a bőre, finom a csontozata, a végtagjai. Milyen kívánatos. Még ő, a nő is, meg kell hogy ezt állapítsa. Nem női puhány. Formás, kemény, szép női test. Különös érzése volt: sohasem izzad, érin-

tése sohasem nedves. Alakja, szépsége körül rajzani kellene a férfiaknak. Miért nincs így? Miért menekül?

Határozottan az az érzése volt, hogy megérkezése a Gyilkos-tóhoz: menekülés. És nem tud menekülni, mert aki elől menekül, attól nincs szabadulás. Önmagában hordja az ellen-séget. Egy Schiller verssor jutott az eszébe: „...sorsod csil-lagát ennen szívedben hordozod.“

— Egyenesen Budapestről jössz?

— Igen.

— Nem csináltak nehézségeket?

— Nem. Semmi. Egészen simán ment.

— Nagyon tönkrement Budapest?

— Nagyon. De már kezdik rendbehozni.

Csend.

— Te mivel foglalkozol Budapesten?

— Eddig... eddig járadékom volt. Most persze... Igen nagy a drágaság Budapesten. Nehéz hónapjaim voltak. De nem a pénz miatt, úgye, itt nem tudom, hogyan volt. Magyar-országon az első hónapokban minden csak cserealapon ment. Egy öreg ruháért egy nem nagyon hízott liba, öreg cipőért két kiló zsír... Az ostrom ideje volt nehéz.

— Rettenetes lehetett?

— Inkább útálatos volt.

— A bunkerélet?

— A pincét még csak elviselte az ember. Egy kis lele-ményesség mindenütt akadt, pár téglából tűzhely született, a pinceablakon ki lehetett dugni a kályhacsövet, élelmet min-denki tartalékolt, hiszen ostrom már november elején előre-látható volt... A bombázás meg, Istenem, azt is megszokta az ember. Szerencsére mindenkinek az az érzése volt, hogy az a pince, amelyikben ő húzódik, bombabiztos. Az emberek voltak förtelmesek.

Megrázkódott.

— Mit láttál?

— Az a ház, ahol én voltam, úgynevezett „úri“ ház volt. Ügyvédek, mérnökök, magasrangú tisztviselők, jómódú ke-reskedők, egy bankdirektor... Most az egészet egy pincébe összezárták. Percek alatt lefoszlott minden külső máz. Útá-latos veszekedések, ki főzön előbb, ki feküdjék a sarokban, rettenetes jelenetek házastársak között, akikről eddig min-

denki azt hitte, hogy turbékoló galambok, ostoba féltékenykedések, kapzsiság és... és a végén még lopások is. Lopások. Undorító apró lopások. Lisztet, egy kanál zsírt, „hiányzik a cukrom“, „én nem loptam el“, „igenis, maga lopta el...“ Az ügyvédné a bankigazgató feleségének...

Csend.

— És kiderült, hogy a férfiak gyávábbak, mint a nők. Undorító volt az egész. A politika is. Én nem értek hozzá, sohasem foglalkoztam vele, csak éppen, ami az emberre ráragad. De azért tudtuk persze, hogy az egyik ügyvéd nagy nyilas. Folyton hősködött, hogy így meg úgy, ki kell tartani a németek mellett. Egyszer kiköpött a lépcsőházban, hogy itt csupa hazaáruló lakik, senkisémm akar harcolni Budapestért. Aztán egy este, január tizenhetedike volt, egy német tiszt jött le a pincébe. Akkoriban egy szakasz magyar honvéd szorult be hozzánk. A magyar tiszttel beszélt. Neki mondta, hogy éjjel a pesti oldalt kiüritik... Reggelre itt lesznek az oroszok. Az ügyvéd halálsápadt lett és reggelre...

Legyintett.

— Reggelre?

— ...harsogva szidta a németeket. Hogy ő mindig megmondta! Ez a gyalázatos gerinctelenség az oka mindennek! Hogy senkisémm mert a német „csordának“ nekimenni! Dehát persze ő hiába beszélt, rá senkisémm hallgatott...

Anna is megrázkódott.

— Undorító. És hány volt ilyen! Férfiak, nők! Tegnap nyilas, hitlerimádó és másnap tépte a száját!

Elgondolkozva nézett ki az esőben ázó tóra.

— Reggel féltíz volt, mikor az első orosz belépett a bunkerba. Derűs legény volt. Megbökte a sapkáját és barátságosan bólintva azt mondta: drasztjutye! Valahogyan így... Lehet, hogy nem így mondják, nem tudom. Köszönés volt. Aztán magára mutatott: — Kapitan! Papa ruszki, mama magyarszki! Hajdunánás! — Utána többen is jöttek, egyáltalában nem voltak félelmesek. Mind mosolyogtak és mutogattak felfelé, hogy lehet már felmenni, nincs már semmi baj, már nincsenek itt a germanszkek. És magyarázták, hogy tőlük nem kell félni. Ez az orosz kapitány, akinek az apja nyilván hadifogoly volt Magyarországon a régi háborúban és így vitt magával az orosz szteppekre Hajdunánásról fele-

séget, tört magyarsággal és gesztusokkal magyarázott. Ruszki van dobre, mondta, ruszki van nye dobre. Magyarszki is van dobre, magyarszki is van nye dobre. De germanszki mind nye dobre. Két napig voltak nálunk a pincében. A kapitány mindenkinek külön elmondta: papa ruszki, mama magyarszki, Hajdunánás. Nagyon megbarátkozott egyik fiúval. Dénesnek hívták, egy író fia volt. Húsz éves. Másnap délután úgy háromórátájt, nehéz, robogó lépések. Bevetési parancs. Egyetlen rövid perc alatt bevetésre készen voltak. A kapitány szaladt az élen. Már majdnem fent volt, amikor egyszerre megtorpant, visszafordult, egyszerre négy lépcsőt ugorva, újra a pinében termett. Dénest kereste. Megölelte és kétszer megcsókolta. — Viszon lataşra! — kiáltotta felénk, aztán eltűnt... Ez volt az egész.

— S aztán?

— Lassan felmentünk. Nem volt gáz, nem volt villany, a központi fűtés nem működött... Szedték össze a nyilasokat, a gettóból kezdtek elővánszorogni idegsokkos, kénsárga zsidók, reszkető tagokkal... végre egy újság, két oldal az egész...

Fejét felkapta.

— Nem érdekelt!

— Mi nem érdekelt?

— Az egész, ami három nap alatt lezajlott! Csak az undor volt bennem rettenetes!

Csend.

— Aztán... aztán nehezen döcögve, de megindult az élet. Hallgatva nézte a fekete tó vizét. Hangja nagyon csendes volt.

— Csak belőlem nem múlik el ez a szörnyű elviselhetetlen fűtöttség!

— Mi?

— Olyan vagyok, mintha túlfűtött kályha lennék. Ami már izzik, vörös, de nem törődnek vele és egyre öntik bele a szemet. Repedésig.

Idegesen megrándult a válla.

Anna nézte.

— Nehogy azt hidd, nem az ostrom miatt van. Mondom, nem érdekelt.

Annának megint a Schiller verssor jutott eszébe:
„...sorsod csillagát ennen szívedben hordozod...”

Mária lassan visszafordult. Most nagyon halk volt. És mintha megérezte volna a gondolatokat, melyek Annában hangtalanul szavakká formálódtak, azt mondta:

— Sehol sem találok a helyemet! Akárhova megyek, valami mindig történik, ami már az első napon elveszi a biztonságomat. Tegnap is ezzel a fiatalemberrel. Ügylátszik, ez a sorsom.

Anna nemet intett.

— Sorsunkat nem külső körülmények határozzák meg, Mária! Sorsunkat a lelkünk formálja! Nem kívülről befelé, hanem belülről kifelé élünk!

Mária riadtan, gyanakodva nézett rá.

— Honnan veszed te ezeket a dolgokat?

De a hoteldirektor lépett a hallba, a beszélgetés abba maradt.

— Kicsit sétálni megyek — mondta Mária.

— Nem méltóztatik megvárni, míg csitul az eső?

De Mária már ment a lépcső felé. Annát nem hívta. Néhány perccel később esőkabátban kilépett a kapun. Anna az üvegfal mögül nézte, amint úzóttan elindult a szerpentin felé.

— Szép asszony! — mondta az igazgató.

— Nagyon szép.

— Kár, hogy gyűlöli a férfiakat!

Anna meglepetten nézett erre a kicsit parlagi fiatalemberre.

— Honnan veszi ezt?

— Nem tudom. Az az érzésem.

*

Mária gyors lépésekkel ment a lejtős szerpentinén. Balra a fenyvesek, jobboldalt a feneketlen mélységben látszó völgy, fák között a kanyargó ezüstcsíknak látszó útjal. A völgy felett, felette és a lába alatt is, szürke felhőrongyok. És hidegen szitáló őszi eső.

Nem látta a fenyveseket, nem látta a völgyet és nem érezte az arcához csapódó apró, túszerűen éles, hideg esőcsöppeket. Szinte vágatott, mint akinek bizonyos időpontban kell bizonyos távoli helyre megérkezni. Aztán egy-

szerre megállott, szemében kérdés? Hova rohan? Miért rohan? Ki elől? S ha valaki elől rohan, most távolabb van-e tőle?

Pillanatig állt, aztán tétova, lassú lépésekkel tova indult. Szemében végtelen reménytelenség.

Lehajtott fejjel ment az októberi esőben az úton, míg csak halálos fáradtan egy fatönkre nem kellett ereszkednie. Feje lehajlott, szemébe könny szökött.

Aztán az első könnycsepp után valósággal patakzani kezdett a könnye. De ez nem volt zokogás, nem rázta a testét, a teste szinte teljesen mozdulatlan maradt.

Aztán lassan elapadtak a könnyek.

Hogy meddig tartott? Órákig, vagy csak percekig? Nem tudta.

Mikor nagyon fáradtan felemelte a fejét és erőt akart venni magán, hogy felálljon, pillantása egy rémült férfiarccal találkozott.

Egy fiatalember állt előtte, éreznie kellett rajta, hogy nem most jött, már régen itt áll, talán már hosszú percek óta, ijedten és tanácstalanul, de tele segítőkészséggel a különös jelenséggel szemben.

Maiorescu volt. Amikor Mária riadt pillantásával találkozott, egy ijedt mozdulat:

— Kérem... — dadogta, — nem szabad, hogy félreértse, én...

De az asszony arcából most tökéletesen hiányzott az a düh, ami az előző napon csapott át feléje.

A fiatalember szemébe nézett és halkan azt mondta:

— Tegnap megbántottam magát. Sajnálom. Nem akartam.

Magyarul mondta, a fiatalember mozdulatáról látta, hogy nem érti.

Megismételte franciául.

— Félreértettem. Szeretném, ha nem maradnának rossz érzések magában.

Maiorescu szeme felcsillant.

— Ó! Megszégyenít! Én voltam tapintatlan! Az ember nem szólít meg egy hölgyet, akit nem ismer! Különösen nem olyan lelkendezéssel!

Érezni kellett, hogy pillanat alatt elfelejtette az egész kínos jelenetet és már őszintén önmagát okolja érte.

— Higyje, madame, nagyon sajnálom. És csak egy mentésem lehet: ennyi szépség láttán elveszítettem a fejemet! — ijedten tette hozzá kicsit mulatságos ügyetlenséggel, — szépség alatt a táj szépségét értettem!

Mária arcán egy cseppnyi mosoly. De nagyon szomorúan *Maiorescura* nézett.

— Ennyire fél tőlem?

A fiatalember zavartan tiltakozott. Szó sincs róla. Csak sajnálná, ha újra... Hiába, nagy hiba, hogy nem tanult meg eddig magyarul, magyar nyelven bizonyosan nem adódnának ilyen félreértések. De megtanul, feltétlenül meg fog tanulni, már vásárolt is nyelvkönyvet, szótárt hozott magával és reméli, hogy itt Erdélyben nagy haladást tesz. Nem tudja, hogy madame értesült-e róla, ő író, azért jött, mert itt a csendben szeretné könyvét megírni és úgy gondolta, hogy napi hat órát fog dolgozni a könyvön. Nem többet, mert nem szeretné, ha a regény egyes részei fáradtak lennének. Ilyen munka-beosztás mellett feltétlenül lesz ideje, hogy a magyar nyelvvel is foglalkozzék. Úgy gondolja, hogy sokat fog beszélgetni magyar paraszttal. Nagyon ügyes nyelvkönyve van, először a közhasználatú szavakat ismerteti. Sajnálja, hogy nem hozott magával egy jó magyar regényt, sokat jelentene, ha szótár segítségével megkísérelné, hogy lefordítsa. Ez a módszer nagyon bevált, amikor a francia nyelvet tanulta. *Anatole France* egyik könyvét fordította így, s ez nem volt könnyű feladat. Éppen ma határozta el, hogy vásárol egy magyar könyvet.

— Majd tőlem kap — mondta Mária. — Persze nem *Anatole France*, csak könnyű nyári olvasmány, de...

— Nagyon megköszönöm — hálálkodott *Maiorescu*. — Talán éppen az lesz a jó! A francia nyelvben sokkal haladottabb voltam, mikor *France* könyvéhez nyúltam s úgy is nagyon nehéz volt.

Már mentek egymás mellett. Vissza a szálloda felé.

Kicsit szűnt az eső, friss, fenyőszagú levegőhullámok csapódtak hozzájuk.

Maiorescu arról beszélt, hogy télen szeretne eljutni Budapestre.

IV.

„Hát leesett az őszi eső, Giovanni. A tegnapi virradó éjjel történt. Most már a második napja esik. De ne hidd, hogy bosszant, határtalanul élvezem! Olyan jó odaállni a hatalmas üvegfal mellé és védett melegből nézni a természetnek ezt az arcát is. Tudod, mindig szerettem az őszt. Azután van a helyzetnek külön érdekessége is. Ez az üres szálloda három lakójával. Három vadidegen embert összezár és egymásra utal az eső. Hozzávehetném a „hoteldirektort“ is negyediknek, de az az érzésem, hogy nem érdemes. Szimpla légeny, amilyen ezrével szaladgál vidéki városokban. De a másik kettő érdekel. A pesti asszony, Mária a neve, és ez a román fiatalember.

Már beszámoltam róla: tegnapelőtt affér volt közöttük. Haragudtam érte erre az asszonyra. Olyan fontos manapság, hogy jószándékú embert — a románra gondolok — ideális elképzeléseiben, törekvéseiben meg ne torpantsunk.

Azóta megtanultam sajnálni ezt az asszonyt. Nagyon kínlódik. S önmagától szenved. Tegnapelőtt éjjel ő volt bent nálam, hogy megmondja, sajnálja, ami történt, tegnap reggel pedig én mentem hozzá a hallban. Érdekes beszélgetés volt közöttünk, de odajött hozzánk ez a „hoteldirektor“ című légeny s a beszélgetés abbamaradt. Mária kihasználta az alkalmat és megszaladt. Nekivágott az esőnek.

Valahol kint az esős szerpentinén találkozott Maioreseval. Bocsánatot kért tőle. Délben együtt érkeztek a hallba. A fiatalember ragyogott s míg Mária felment a szobáiba, egyebet sem tett, mint róla rajongott. Éppen ezért, Giovanni, készülj el a legrosszabbra! Aggódom, hogy a derék fiatal-

ember nem nekem fog udvarolni, hanem Máriának és regényében is a hősnő nem reám, hanem Máriára hasonlít majd.

Igen, Máriára. Ha . . . Mert ez az az asszony, akiről nem lehet tudni, hogy nem fogja-e a következő percben pontosan az ellenkezőjét tenni annak, amit ebben a pillanatban csinál. Persze, igazában nem ismerem még. Hogy megismerjem, tudnom kellene, hogyan értékkel, hogyan választ. Mit értékkel sokra, mit kevésre, milyenek a barátai, kedvtelései, szenvedélyei. Csak akkor fogom igazán megismerni, ha ismerem a választásait emberek, dolgok, eszmények között. A választásokban nyilatkozik meg az egyéniség, egyedül a választások igazán ösztönös dolgok. De azt máris látom, hogy az impulzív kedélynek eddig csak a gyengeségeit láttam benne megnyilvánulni. Az egyensúly hiányát, a kiszámíthatatlanságot, következetlenséget. Az impulzív embereket annyira jellemző tevékenységi lázat, amellyel elébe mennek az eseményeknek, — a kellemetlen eseményeknek is — és nem várják, míg őket keresik fel az események, eddig nem találtam benne. De nem is igaz ez a megállapítás. Hiszen amikor bocsánatot kér egy férfitől, ez voltaképpen ennek a jele.

Érdekes mennyire foglalkoztat ez az asszony. Határozottan érdekel! Nagyon szeretnék segíteni rajta. Az az érzésem, megérdemelné, hogy része legyen egy kis boldogságban. Mert eddig nem volt. Nem, ne érts félre, nem tudok róla semmit, nem mesélt magáról. De ma volt egy megjegyzése:

— Gyűlölöm az ősz! A halálra emlékeztet és én rettenetesen félek a haláltól, a megöregedéstől!

Ezt mondta. Innen tudom, hogy ez az asszony még nem volt boldog. Nem akar megöregedni, meghalni, előbb meg akar ismerkedni a boldogsággal. Az igazi étellel.

Az olyannal, Giovanni, mint a miénk!

Mi nem félünk. Sem az öregségtől, sem a haláltól. Nekünk olyan emlékeink vannak, melyeknek állandósága, szépsége sohasem homályosul el. Nekünk nincs pótolnivalónk! Megöregedhetünk és meghalhatunk.“

*

— Zavarlak?

— Dehogy. Éppen befejeztem.

— Nos? Mit csináljunk?

Mária és Maiorescu állt az olvasószoba ajtajában. Még délben beszéltek meg, hogy délután valami közös programot csinálnak. Délben, mert Mária Maiorescuval együtt már a második napja közös asztalnál étkezett Annával.

Azzal kezdődött, hogy az esős délelőtti sétája után Maiorescu arra kérte Máriát, hogy az asztalához ülhessen, Mária viszont Annának tette fel a kérdést, nem volna-e ellenére, ha ezentúl hárman együtt ülnének ebédhez, vacsorához.

— Nos? Tehát mit csinálunk — kérdezte Anna. — Sétálni nem lehet, még mindig esik.

— Kártyázzunk! — csillant meg Mária szeme. — A kártya olyan jó! Leköti az ember figyelmét, nem kell máson gondolkozni! Römizni tudsz?

— Tudok.

— Tizest? Tizennégyest?

— Mindakettőt!

Máriát mintha kicserélték volna. Egyszerre megelevenedett, kevert, osztott és egyre beszélt. Mintha nem is ugyanaz lett volna, akit eddig ismertek.

Vagy egy órát játszottak, akkor esőköpenyt vettek magukra és kimentek kicsit járni a hotel elé.

Az eső éppenhogy szemergélt, nagyszerű levegő volt.

— Ezt mindennap meg fogjuk csinálni, — beszélt gyorsan, majdnem lázasan Mária, — minden délután csinálunk egy kártyapartít! Odahaza is mindig kártyázom, majdnem minden délutánra van egy kártyapartím.

Aztán egyszerre megint elapadt benne a szó. Minden ok nélkül. Maiorescunak eszébe jutott, hogy fogytán a cigaret-tája, beszaladt a trafikba. Anna és Mária egyedül maradt.

Mária már teljesen visszaesett a szótlanságba.

Anna nézte.

— Miért lettél egyszerre olyan csendes?

— Nem is tudom, — mondta Mária tétován, — eszembe jutott Budapest, a pesti életem és... — egyszerre felkapta a fejét, választ könvörgő szemmel Anna szemébe kapcsolta a tekintetét. — Mondd! Te olyan okos vagy, miért olyan kevés a jó házasság?

— Mert a házasság esélyeit nem lehet kiszámítani! Aki megnősül vagy férjhez megy, azt hiszi, maradéktalanul is-

meri a másikat. Elfelejtí, hogy a másik is ember! Tehát van valami előre ki nem számítható, valami kockázat, meglepés, mindig van valami, ami nem egyezik. S az emberek többsége nem hajlandó tudomásul venni, hogy olyan férj vagy feleség nincs, akiben maradék nélkül mindent megtalálhat, amit beleképzelt.

Maiorescu kilépett a trafikból.

Máriá gyorsan, halkán odasúgta:

— Úgy szeretnék egyszer hosszasan, kettesben beszélgetni veled!

— Amikor akarod!

— Lehetne ma este?

— De mit csinálunk ezzel a fiúval?

— Mikor már aludni megyünk! Vagy akkor már fárasztalak?

— Nem. Majd bejössz hozzám. Szereted a teát?

— Nagyon.

— Kapsz egy csészével. Egészen kitűnő. Egy kedves barátom kapta kínaiaktól. — Szemében meleg fény csillant fel. — Téli esték, egy csésze tea. Szeretem a téli estéket. Két ember egymással szemben ül egy csésze tea mellett és csendesen beszélget. — Aztán egyszerre más hang, mint amikor valaki hirtelen magára ébred. — Hát akkor ma este. Nálam.

— Köszönöm.

Maiorescu hozzájuk lépett.

— Parancsolják, hogy menjünk vacsorázni?

— Lehet — mondta Anna. — Ma úgyis korán lefekszünk. Mindketten alaposan elfáradtunk a tétlenségben.

*

A kis hotelszobában csak az éjjeli lámpa égett.

Mária lehajtott fejjel ült, mintha teljesen kiégett volna. Anna részvétellel nézte.

— Mi volt az urad? — kérdezte csendesen.

— Ügyvéd.

— Nem torzultak el benned a dolgok?

— Miért kérdezed? Nem hiszel nekem?

— Dehogy nem. De az emlékezetben a dolgok nem változatlanul maradnak meg. Az emlékezet változtatja, átalakítja tárgyait. Az emlékképeket nem tárgyilagosan hasz-

nálja fel. Ami kellemes, azt előtérbe, kedvező megvilágításba helyezi, ami kellemetlen, azt háttérbe dugja, egészen elnyomja. Ezért kérdeztem. Ha tisztán akarok látni, tudnom kell, hogy férjedben volt-e csakugyan a hiba vagy esetleg benned! Ne értsd tehát félre. Természetesen nem arra gondolok, hogy te tudatosan hamis képet rajzolsz. De némely léleknek megvan az a tulajdonsága, hogy saját hibáit a másokra vetíti át. Rendszerint az impulzív lélek teszi ezt. Alkalmazkodni nem tud, nem is akar, hibájából a harmónikus házasság lehetetlen, de ezt nem hajlandó elismerni. Hibáját a másokra vetíti. Sokszor ezt valósággal az üldözöttes téveszme erejével teszi!

Mária halálos rémülettel nézett rá.

— Te azt hiszed, hogy...

— Mit, Mária?

— ...hogyan üldözési mániám van, hogy én örült vagyok?

— Csacsi vagy! Csak azt keresem, hogy hol a hiba! Hogy honnan indult el a rontás! Hiszen éppen úgy lehet szó hibás választásról, mint hibás leélésről!

Mária arca idegesen megrándult.

— Én ezt így nem értem, Anna!

— Várj csak! Hibás választás. Vannak emberek, akik nem egymásnak valók. Külön-külön mindegyik derék, jószándékú ember, de együtt nem tudnak élni. Miért? Tökéletesen más az érdeklődési területük, erkölcsi beállítottságuk, mert az egyik rabja az érzékeinek, a másik tökéletesen érzéketlen a testi szerelem örömeivel szemben. Az egyik csupa türelmetlenség, hiúság, törtetés, a másik pedig értetlenül, sőt ellenségesen áll ezekkel a tulajdonságokkal szemben. Szóval össze nem illő emberek. Házasságuk tehát rossz. Miért? Helytelen volt a párválasztás. Tragikus, hogy közben mindegyik a másikat okolja. A másik a hibás. De van az is, hogy a párválasztás helyes volt és a házasság mégis rossz. Mert egyik vagy másik, vagy mind a kettő valahol az együttélésben elhibázza. Ha az ember meg akarja találni a hibát, az események elejére kell visszamenni.

Mária hallgatott.

Anna is. Nyugodtan várt. Aztán csendesen azt kérdezte:

— Honnan jöttél, Mária? Milyen körből?

— Művészcsalád. Apám szobrász volt, anyám festő, nagyapám muzsikus, az opera zenekarában, nagyanyám színésznő, primadonna, apai oldalon pedig...

— Szülőidről beszéljünk, Mária.

— Nem ismertem őket, nagyon kicsi voltam még, mikor meghaltak mindketten.

— Ki nevelt?

— Az anyám anyja. Aki primadonna volt fiatalkorában. Pestkörnyéki kis városban éltünk nagyanyámmal, nagyapámmal. Akkor már nyugdíjasok voltak, de ne gondold itt kérlek, a szokásos ujságcikkekre, hogy így nyomorgó nyugdíjas színészek, úgy nyomorgó... Nagyon jómódúak voltak. Csak... — megrázkódott. — Csunya gyerekkorom volt!

— Rosszul bántak veled?

— Nem! Dehogy! Mindent megkaptam tőlük. Nagyon szerettek a maguk módján. De a légkör!

— Mi baj volt a légkörrel?

— Ugye... nagyanyám valamikor ünnepeelt primadonna volt. Harminc év színpadon, verekedés az ellenprimadonnával szerepekért, sikerekért, talán udvarlókért is. Intrikák, folytonos gyanakvás, rosszindulat! Három férje volt. Vagy talán még több, nem is tudom. Nagyapa kedves, öreg bohém, megőrült a muzsikáért... és a kártyáért. Sajnos. Bement Pestre a kettőjük nyugdíjáért, közben találkozott valakivel, régi pályatársa vagy mit tudom én, beültek egy kávéházba. Filler nélkül érkezett este haza. Elkártyázta. Mondom, nem azért, nyomorogni nem kellett, nagyamának mindig volt pénze, saját ház, baromfi, kert... de azok a megérkezések! A bűnbánó vallomás, hogy elkártyázta s utána az őrzőngő jelenetek. Nagymama tombol, szemére hányja, hogy neki van több, ő tartja nagyapát, nagyapa meg huszonöt év előtti udvarlókát húzta elő! Miket mondtak egymásnak! Borzalmas volt!

Csend. Mária ült, kicsit előregöbült és időnként megrázkódott.

— Borzasztó volt!

Kint újra megeredt az eső. Egyenletesen kopogott a bádogg ablakpárkányon.

Anna mozdulatlanul ült, kezében cigaretta, nézte Máriát.

— Azután?

— Tizennégy éves voltam, mikor meghalt nagyapá. Ez is úgy rajtam fekszik. Reggel megint jelenet volt köztük, éppen indultam iskolába. Nagyapa meg akart csókolni, nagyon szeretett, szegény. De én kiszakítottam magamat a kezéből. Csak minden áron kint lenni a házból. Nem engedtem megcsókolni magamat, csak elrohantam. Mire délben hazamentem, nagyapa már nem élt. — Szünet. Aztán lassan: — Nagyon szép hangom volt. Ott a kisvárosban lakott az opera egyik nyugalmazott igazgatója. Meghallgatott és lelkendezve elrohant a nagymamához, hogy azonnal vigyen a zeneakadémiára. A legjobb énektanárokhoz. Óriási hanganyag, világhírű énekesnő lehetek.

Lemondóan legyintett.

— Nem kerültem el az akadémiára. Nagymama orrába feljött a régi színház-szag, nem bírta tovább a kisvárosban. És azt sem tudta megvárni, amíg én a zeneakadémián a tanulmányaimat befejezem. Be sem iratott, egyik napról a másikra eladta a házat, a gyümölcsöst, minden bútorát és cipelt Egerbe. Minden képzés, tanulás nélkül elszerződttetett egy vidéki színtársulathoz. Ő már nem jászhatott, hát rajtam keresztül akar újra a színház közelébe jutni. Kellett neki a kulissza-szag — jaj, de gyűlölöm a kulisszákat! — kellett neki a festékszag, a színház izgalma!

Elhallgatott. Szinte didergett.

— Aztán?

— Operettekben játszottam. Később már primadonna-szerepeket.

Csend.

Anna nézte. Szegény gyerek.

— Volt szeretőd?

Mária, mint akit ütés ért, úgy kapta fel a fejét. Szeme villámlott.

— Nem volt! Szúzen mentem férjhez! Engem nem fektetett le senki.

Anna döbbsen nézte. Mi ez a vad kitörés? Aztán tárgyilagosan:

— Meddig voltál színpadon?

— Három évig. Nem egészen. A harmadik évben mentem férjhez. Kérlek, ne haragudj, hogy az előbb úgy...

— Nem haragszom.

— Szóval a harmadik évben történt. Egyik dunántúli városban nyári állomáson volt a színtársulat. Nagy faaré-
nában játszottunk. Úgy emlékszem rá, mintha tegnap lett volna.
Nem vagy még fáradt?

— Dehogy, csak beszélj!

— Én halálosan fáradt vagyok.

— Akarsz lefeküdni? Majd holnap tovább beszélgetünk!

— Úgy sem tudnék aludni. De ha adnál még egy csésze
teát...

— Azonnal, szívem.

Anna a szamovár körül babrált, Mária fáradtan nézett
maga elé.

— Ügyvéd volt. Fiatal, kezdő ügyvéd. És kritikákat írt
a színházról az ottani lapban. Én huszonegy éves voltam.
Ő huszonöt. A színháznál ismerkedtünk meg. Anna elébe
tette a teát.

— Aztán, Mária?

— Nem tudom, te bele tudod-e élni magad abba az
érzésbe, ami engem elfogott, amikor megkérte a kezemet.
Aztán, amikor először léptem be abba a lakásba, ahol meg-
kezdtük a házasságot. Magad elé kell képzelned a gyerek-
koromat, a kiérdemesült operettprimadonna otthonát, a
multból megmaradt és vénséggel felfokozott, nevetséges, dü-
hítő primadonnaszeszélyeket, királynői allűröket! Az else-
jéket, amikor nagypapa elkártyázta a nyugdíját, a botrányo-
kat, a leselkedő, hallgatkozó kisvárosi szomszédokat! És
magad elé kell képzelned a színésznősködésemet! Vidéki
társulat, fél év Győr, három hónap Kecskemét, két hónap
Dombóvár, aztán Székesfehérvár, Sopron, Szombathely és
mit tudom én! Mindig otthontalanul! Érted? Otthon-
talanul! Hónapos szobákban, gyanakvások közepette, mert
ugye, mégis „színészné“, ki tudhatja! És mindenütt mögöt-
tem a nagymama! Pokoli hisztériájával és hetvenéves korá-
ban is féltékenyen őrzött operettprimadonnai követelések-
kel! A csillag, a központ ő. Körülötte kell forogni a világnak.
Ilyen légkörben, hónapos szobákban, félreszorítva, állan-
dóan lehordva, terrorizálva, szolgálva élni! És este kimenni
a színpadra és mosolyogni, ugrálni, énekelni! Hát ez a há-
zasság nekem rengeteget jelentett! Rengeteget? Mindent!

Kegyetlenül kellett megharcolni érte, de megharcoltam! Nagymama nem egyezett bele! Gyámhatósághoz fordultam házassági engedélyért! Verekedni, hivatalokba futkosni, hisztériás jeleneteket csinálni végig ájulásokkal, keserű szemrehányásokkal, átkozódásokkal és, igen, ütlegekkel is. Nem bántam! Semmi sem sok a szabadulásért! A társulat közben más városba költözött. János szombatonként utánam utazott. Szombaton délben jött, hétfőn reggel utazott vissza. Vele is egyik botrányt a másik után csinálta. Teljesen elveszítette az egyensúlyát. Jánost feljelentette, hogy „kommunista“. Engem, hogy „vájdlingot“ loptam tőle. Mindenre képes volt, csak hogy megakadályozza a házasságot. Nem sikerült.

— Hát ez volt. Ebből az életből menekültem én a házasságba. Házasság! Azt jelentette számomra, hogy vége az ide-odarángatásnak, most új élet következik! Szép, nyugodt, kiegyensúlyozott polgári élet! Kulisszák nélkül! Ahol a pam-lag tényleg pamlag és nem ládákra rakott, letakart matrac, ahol nem küldözgethetnek nekem „vacsorára“ invitáló névjegyeket ismeretlen férfiak, akiknek a szótárában a vacsorára invitálás lefektetést jelent! Jaj, de gyűlöltem ezt, most is felforrok, ha ez a megaláztatás az eszembe jut! Szóval ez volt: házasság! Végre egyvalakihez fogok tartozni! Nem mindenki férfitárgyának leszek a tárgya, elkönyvelt szabad préda, akinek az ágyba fektetése mindössze pénz kérdése. Mert ha az ember színésznő, akkor így képzelik!

Az utolsó mondatoknál egyre izgatottabb lett. Egyszerre felugrott.

— Ne haragudj! Most nem tudok tovább...

Az ajtóhoz rohant s elfulladva kiáltotta vissza:

— Jó éjszakát!

V.

Másnap reggel, amikor Anna lement a hallba, Mária már nem volt otthon.

— Reggel hétkor ment el a hölgy — mondta a portás. — Valószínűleg hosszabb kirándulásra indult. Még felhívtam a figyelmét, hogy vigyen nehezebb kabátot, mert hűvös van és valószínű, hogy újra megered az eső. Mi már ismerjük itt az időjárást.

Mint kiderült, Maiorescu is látta, mikor elment. Éppen az ablaknál állott. Mindössze az esőköpeny volt rajta.

Rövidesen napirendre tértek a kicsit könnyelmű öltözködés felett. Nem gyerek, felnőtt, ha érzi, hogy hideg van, vagy esni kezd, majd visszafordul.

De a könnyed hang Anna részéről csak takarója volt az aggodalomnak. Pillanatig sem volt kétséges előtte, hogy Mária korai indulása menekülés. Az éjjeli vallomás után nem volt ereje vele találkozni. Maiorescu reggeli után visszament a szobájába dolgozni. Anna pedig a portáshoz lépett, megkérdezte, merre ment a pesti hölgy.

Az Oltárkő-szikla irányába.

Anna is elindult.

Nyirkos hideg volt, általában meglehetősen bizonytalanak látszott az idő. Itt-ott ugyan voltak kék foltok az égboltozaton, de egyre több nehéz, szürke felhő tömörült a hegyek felett.

— Ostobaság! — gondolta. — Ilyen időben az ember nem indul el egy vékony esőköpenyben.

Meglehetősen éles szél is fújt a szorosok irányából.

Alig félóra után az eső is eleredt.

Anna egy ideig még ment előre, remélte, hogy találkozik a visszafordult Máriával, de aztán mégiscsak el kellett határoznia, hogy hazamegy. Az idő percről-percre kedélytelegebb lett.

Mire a hotelhez ért, a kapuban már ott állt Maiorescu. — S a budapesti hölgy? — kérdezte aggódva.

— Nem találkoztam vele. Ezzel voltaképpen számolnom is kellett volna. Sokkal korábban indult. Az ebéddel mindenestre várok kicsit.

— Természetesen én is.

Leültek a hallban. Egyideig beszélgettek, aztán mindketten ujságot húztak elő.

Időnként nyílt az ajtó, felkapták a fejüket. De sohasem Mária jött.

Először a volt szenátor érkezett, később az özvegy méltóságos, aztán egy kis román cseléd. Hallották, amint bejelentette, hogy az öreg koronaügyész házaspár a rossz időben nem jön le, majd ő viszi el az ebédjüket.

Később egy autó állt meg a szálloda előtt, hangos férfiak szálltak ki és kabátjukról a vizet rázva, igyekeztek az étterem felé. Idegenek.

Három óra lett. A szenátor már el is ment.

Anna összecuska az ujságot és felállt.

— Hiába, most már mégis ebédelni kell!

Szótlanul bementek az étterembe.

Ugyanilyen szótlanul fogyasztották el az ebédjüket.

Anna percről-percre idegesebb lett.

Közben egészen rosszra fordult az időjárás. Süvöltött a szél, vadul csapta az esőt és a sűrűn felhős ég alatt egyre sötétebb lett a táj.

— Felmegyek a szobámba — mondta. — Ha közben Mária megérkezik, szidja meg jól!

*

Mária, amikor korán reggel elindult, nem is gondolt az esőre.

A felhők számára mitsem jelentettek.

Egyszerűen képtelen volt rá, hogy az égbolt színeiből tájékozódni tudjon.

Anna helyesen gondolta, csakugyan azért indult olyan

korán, mert szégyellette éjszakai vallomását és nem akart találkozni.

Mikor kilépett, még nem fázott, később már érezte, hogy kicsit hűvös van és okosabb lett volna melegebben felöltözni.

De ahhoz, hogy visszaforduljon s aztán újra elinduljon, nem volt elég ereje.

Azzal is számolt, hogy mire visszatér, Anna lent lesz a hallban s a találkozást nem tudja majd elkerülni.

Ment tehát tovább.

Később azt is észrevette, hogy a levegő párásabb, mint máskor. Áthatóbb, füledtebb a fenyvesek illata. Kicsit körülnézett.

De a láthatár túlsó szegélyén még napsütést látott, hát megnyugodott.

Nem volt járatos a természet változásaiban, számára semmit sem mondott az a különös tünet, hogy egyszerre a távolban a hegyoldalon házak, tárgyak kontúrjai kezdték lassan elveszíteni határozott alakjukat, elmosódtak, összefolytak, máskor meglazultak.

Természetben jártas ember ilyenkor csalhatatlan pontossággal állapítja meg a közeledő esőt és tudja, hogy jó lesz megtenni az eső idejére célszerű intézkedéseket.

Jobb híjján a menekülést, nehogy fedél nélkül érje a vihar.

Mária csak akkor eszmélt, amikor már leestek az első cseppek és egyszerre a szoros felől szembetámadta az első szélroham.

Ijedten megállt.

Gyorsan körülnézett, hogy hol is jár.

Már jócskán túl volt az Oltárkő szikláján.

A szélroham vad erővel csapta arcába a vizet, aztán belekapaszkodott az esőköpenyébe .

Cibálni kezdte.

Úgy emlékezett, hogy itt, egészen közel, egy kis falu van.

Az út mellett patak kanyargott, egészen sekély, nagy, tisztára mosott kövekkel és apró kavicsokkal.

A patakon, emlékezete szerint, nem messze egy kis fahíd ível át. Ott van a falu.

Vissza nagyon messze az út, neki tehát a kis faluba kell eljutnia.

Megpróbálta összefogni magán az esőkabátot és elindulni.

De a szél már olyan erőre kapott, hogy a sustorgó ballont kikapta a keze közül és fenyegető hangon suhogtatva, mint valami vitorlába, belekapaszkodott és Máriát hátrafelé nyomta.

Aztán kegyetlenül megrázta és a ballon két szárnyát teljes szélességben szétvágta.

Mária utánakapott, hogy visszahúzza s ezzel egyenesen nekifeszítette az egyre vadabb szélviharnak.

Kegyetlen küszködésben, lihegve megpróbált úrrá lenni a szél felett.

Megfordult.

Most a szél egyetlen mozdulattal úgy keresztülcsavarta rajta a ballont, mintha lábaira bilincseket raktak volna.

Egyszerűen nem tudott megmozdulni.

Míg a kabáttal küszködött, már félig átázva, a szél belekapaszkodott kendőjébe, amit a fejére kötött. Egyik kezével nagynehezen megfékezte az elszabadult kendőt, másikkal felhajtotta a ballon gallérját, mert a nyakánál már inge alá folyt a hideg eső.

Az aprószemű, hideg eső egyre sűrűbben szakadt.

Úgy kifulladt a küzdelemben, hogy amikor végre úrrá lett a kendő és a ballon két szárnya felett, neki kellett támaszkodnia az út mellett az egekig nyúló sziklafalnak.

Ez a tájék napsütéses időben is félelmetes.

Az ember tehetetlen paránynak érzi magát égignyúló arányai mellett.

Amint ott állt, szélről is odalapítva, a sziklafal tövében, arra kellett gondolnia, amit vagy másfél éve egy ujságban olvasott. Hogy a Kárpátok szorosain — különösen a Békás-szoroson — ellenség be nem törhet. Elegendő egyetlen kis sziklatömböt robbantással az útra zuhantatni és ott ember át nem mehet.

Gép még kevésbé.

Hát ez igaz.

Egy robbantás itt és a szoros áthághatatlanul zárul be minden átkelési kísérlet előtt.

Igen. Csak éppen nem jöttek a szorosokon. Egyszerűen megkerülték a szorosokat.

Jöttek hegyi utakon, hátulról.

De persze mindez csak egy villanás volt Máriában, egyetlen pillanat atomja.

A szélrohamok sűrűn követték egymást. Egyik a másiknak sarkára hágott és egyre sürgetőbbé tette, hogy Mária valahol fedelet találjon.

Minden erejét összeszedve, ellökte magát a sziklafaltól és tántorogva, bizonytalanul megpróbált előrejutni.

Az eső már az özönvíz képét idézte.

S a kis patak úgy zúgott, mintha viharos éjjelen tenger volna.

És a súlyos felhők alatt, melyek olyan tömegben torlódtak össze, hogy egyszerűen arra kellett gondolni, ezeket nap seha többé nem tudja szétkergetni, rohamosan terjedt a sötétség.

Mária fuldokolva és lihegve megpróbálta megtölteni magát erőt adó levegővel és tántorogó testét hajszolta a falu felé.

Tombolt vágtatott, mint megvadult ló körülötte a szél.

Túlrohant rajta, visszafordult, aztán hátulról kapaszkodott beléje.

S közben a hideg esőlé már a ruha alá csorgott, meztelen testét mosta.

Dideregni kezdett.

Érezte, hogy elvesztette uralmát az ajkai felett, melyek akarától függetlenül járták idegtáncukat.

A szép, tiszta fehér út, ami olyan békés volt napsütésben, már tele piszkos pocsolyákkal.

Minduntalan belezökkent egybe.

Szeme megtelt könnyel.

De nem adta fel a küzdelmet.

Küszködve, kínlódva, tántorogva, de egyre hajszolta magát. Előre! Előre!

Végre egy forduló, szeme megcsillant.

Ott a forduló mögött kell a hídnak lenni. Pontosan emlékezik.

És a hídnál van a falu.

Minden erejét összeszedte, karcsú testét nekifeszítette a szélnek és fejest ugrott bele.

Előre!

Fejét leszegte, arra összpontosított minden energiát, hogy minél előbb elérje a kanyarodót.

Vagy késszáz lépésnyire lehetett, rendes időben semmi-ség az egész.

Minden lépésért külön megharcolva, végre elért oda.

Két kezével a sziklafalba kapaszkodva megállt.

Aztán, mikor valamennyire normális lett a szívverése, lassan a fejét felemelte.

Ügyis sápadt arca lassan hófehér lett.

Igen, elérte a kanyarodót.

A kanyarodó mögött valóban új táj.

De hídnak, falunak nyoma sem volt.

Tévedett.

A falu most már ki tudja, milyen messzeségben van még...

Egyszerre elhagyta minden ereje.

Pontosan érezte, hogy kiadott mindent magából, most már nincs tovább.

Szemét elöntötte a könny, egyszerre minden elsötétült előtte.

Kifáradt, agyonhajszolt teste felmondotta a munkát, csendesen összezecskült.

A szél most mintha csitult volna.

De annál sűrűbben, gyorsabb iramban kezdte verni az eső.

*

Mikor Anna felment a szobájába, Maiorescu sem maradt a hallban. Pullovert húzott, vastag vihartakabátot vett magára és a szobalánnyal kihozatta Mária szobájából az asszony átmeneti kabátját. Aztán kalapját mélyen a szemébe húzta és elindult a megadott irányban.

Egyre komiszabb lett az idő. Félóra alatt tökéletesen átázott. Amikor háta mögött autótülkölést hallott, azonnal megállott, hogy — ha egy mód van rá — belekéredzkedjék.

Az az autó volt, amelyik ott állt a szálloda előtt.

Az ebédre betért, idegen férfiaké. Valamiféle bizottság lehetett. Maiorescu karját a magasba lendítette.

A kocsi megállt.

— Uraim, nem volna még egy hely a kocsijukon?

Az idegenek — románok és magyarok vegyest — jócskán ittak, kegyes hangulatban voltak. Szorítottak helyet.

— Egy hölgyet keresek. Reggel ebben az irányban indult sétára és még nem tért haza.

Már erősen sötétedett. A kocsi nem ment nagy tempóban, ilyen időben nem is lett volna ajánlatos, elég jól meg tudta figyelni a terepet. A többiek is segítettek.

De senkit sem láttak. Pedig már az Oltárkő szikláját is elhagyták.

Valamivel a legközelebbi falu előtt egyik férfi hirtelen felkiáltott:

— Ott látok valakit!

Az autó rögtön stoppolt, Maiorescu ugrott. Csakugyan Mária volt.

Egy fa alatt kuporgott kétségbeesetten, reménytelenül dideregve. Maiorescu odarohant, a didergő asszonyt fel emelte.

— Az Isten szerelmére! Hogyan lehetett ilyen meg gondolatlan? — átkarolva megpróbálta talpra állítani.

Az autó egyik utasa megszólalt.

— Kész tüdőgyulladás így hazavinni a szállodáig! Szálljanak be, két kilométer ide a falu, ott igyék legalább egy forró teát!

— Igen, ez a leghelyesebb! — Maiorescu Máriát gyengéden az autó felé tolt. — Jöjjön kérem!

Öt perc múlva bent voltak a falu kocsmájában. A nedves ruhák izzásig hevített tűzhely mellett lógtak, Mária pedig őszi kabátjába burkolózva, dideregve kortyolta a forró teát.

Maiorescu a falut járta. Járművet keresett, amivel Máriát hazavigye.

Már egészen sötét volt, amikor megérkezett. Rozoga, őskori autót szerzett. Úgy zörgött, mintha minden pillanatban darabokra akarna esni.

De autó volt és teteje volt.

Közben a ruhák is megszáradtak. Mária a belső szobában felöltözött.

Maiorescu a konyhában várta. Közben elkészült a forralt bor. Ott állott az asztalon két pohárral. Mária szótlanul leült melléje.

Maiorescu hangja tele volt aggodalommal.

— Meg kell innia ezt! Rettenetesen átázott. Ezt még egyszer nem szabad megcsinálnia! Október közepén itt fent a hegyek között nem lehet ilyen könnyelműen elindulni. Egészen elmúlt már a didergése?

Mária igent intett.

Maiorescu megfogta a kezét.

— No lám! Már a keze is kezd felmelegedni!

Sajtot és kenyeret hoztak. És tojásrántottát.

— Ennie kell! Reggel óta nem evett.

Mária evett.

Aztán még egy pohár forralt bor.

Mindent megtett, amit Maiorescu mondott. Ha azt mondta, hogy innia kell, ivott, mikor étellel kínálta, evett.

De hallgatott.

És néha lopva, szemében valami rejtett gyanúval a férfire nézett.

Mintha szeme azt kérdezte volna:

— Mit akarsz ezért cserébe tőlem?

Aztán Maiorescu felállt.

— Most pedig indulunk.

Mária indult.

Szótlanul hagyta, hogy a kocsiban Maiorescu a lábait külön is vastag kendőkbe bugyolálja. Végre ott ültek a rozoga autóban, szorosan egymás mellett. Az öreg járműt egyet rántott rajtuk és elindult. A kocsma fényköréből belezuhantak az eső feketeségébe.

Mária megremegett. Odébb húzódott.

Most fogja kezdeni!

Csakugyan a férfi kezét érezte, amint a sötétben feléje tapogatózik. De rögtön utána aggódó hangját is hallotta:

— Jól ül? Eléggé be van takarva? Nem fázik?

— Minden jól van — mondta halkan.

A tapogatózó férfikéz feljebb húzta és szorosabbra csavarta rajta a takarót.

Aztán többé nem volt sem hang, sem mozdulat.

Félóra múlva megérkeztek a hotel elé.

Maiorescu kiugrott, a lépcsőről benyújtotta a kezét és kisegítette.

Mária, mikor már a lépcsőn állott, nagyon csendesen azt mondta:

— Köszönöm.

De nem nézett rá.

Maiorescu pedig kitárta a szálloda ajtaját előtte:

— Parancsoljon!

*

Másnap reggelre felhőnek nyoma sem volt. Anna és Mária mentek a búcsúzó őszi napsütésben. De ez a nap már melegíteni nem tudott. Ködfoltok ültek a völgyben, a szorosok felől pedig hűvös levegő áramlott.

Márián már semmi sem mutatta tegnapi esettségét. Ment Anna oldalán és tele volt érdességgel. Anna szemrehányást tett neki. Vacsora után ugyanis megint leforrázta Maiorescut, aki csupa aggodalomból a kezére tette kezét és úgy kérdezte, nem hült-e meg.

— Nem tehetek róla — mondta Mária. — Sajnálom, ha megbántódott, de rossz tapasztalataim vannak a férfiaknál.

— Biztos, hogy bennük a hiba, Mária? Magunkat mindig a vágyaink szemüvegén nézzük és olyannak látjuk, amilyenek szeretnénk lenni! De nem olyanok vagyunk!

— Te mindig filozofálsz, Anna! — csattant a hangja. — Én tényeket mondok! Az uramon át minden férfit meggyűlöltem! Bennem nem volt hiba, én mindent megtettem. Kevés pénzzel indultunk, az uram kezdő ügyvéd volt, s azt a pénzt azok a honoráriumok se nagyon szaporították meg, amit a cikkeiért kapott! De én így is mindent vállaltam.

— Milyen cikkeket írt az urad?

— Nem tudom. Rám az tartozott, mennyi pénzt hoznak a házhoz.

Anna meglepetten nézett rá.

— Rád csak az tartozott?

— Hát nem? Én vezetem a háztartást, nekem kellett a pénzt beosztani! — aztán azonnal visszatért oda, ahonnan Anna kérdése kilendítette a mondanivaló folyamatosságából. — Szóval, nem volt nagy lakásunk, de azért rengeteg munka volt vele. Olyan, amit sose csináltam. Hiszen színésznő voltam. Mindent magam csináltam. A parkett ragyo-

gott, a bútorokon egy porszem sem volt, a széktámlákon nem lógtak ruhák és ha én kiszámítottam, hogy ennyi cukornak egy hónapig kell eltartani, akkor az elég is volt. Az uramat sohasem érthette meglepetés. Én huszadikán nem jöttem azzal, hogy elfogyott a háztartáspénz, kérek még! Te! Úgy tartottam azt a kis lakást és háztartást, mint egy kis paradicsomot! Oda korán reggel el lehetett jönni! Nem ismerem a te életkörülményeidet, nem tudom, tudod-e, mi az, amikor folyton pénzen van a vita. Én jól ismerem. Hát az uramat meg akartam kímélni ettől. Ha elsején odaadta a pénzt, ezzel mindennek elvetette a gondját. Színésznő voltam, de nem hiszem, hogy polgári életből származó asszony komolyabban, jobb beosztással vezetett volna háztartást. És mit kaptam érte cserébe? Mikor az első év végén megszületett a fiam — két hónapig élt szegényke — bejött hozzám a kórházba és a második napon azt akarta, hogy keljek fel, azonnal menjek haza!

Anna döbbsen nézett rá. Egyrészt a váratlan fordulat lepte meg, a szembeállítás lazasága, másrészt a hihetetlen követelés.

— Ez így volt?

— Így!

— Dehát... hát hogyan képzelte ezt? Mi volt olyan fontos?

— Hogy amióta nem vagyok otthon, nem kapja úgy a reggelijét, ahogyan megszokta és ő szereti.

Anna megállt a döbbenettől.

— Ha ez igaz...

— Igaz! Aztán pedig jöttek a nők! Egyik a másik után! A tisztességes asszony nem kellett neki!

Ment Anna mellett és egyre gyorsabbak lettek a lépései.

— Az első egy színésznő volt. Sovány, fekete lány. Nem mondom, szép volt. Az arca. Különben pizskafa. Mint ügyvédhez jött hozzá. Akkor már Pesten laktunk. Mert fél-évi házasság után Pestre költöztünk. Nem is gondoltam rá, hogy ezzel a lánnyal lehet valami. Azt sem tudtam, hogy színésznő. Egy kliens. Nem érdekelt. Ezen is annyi vita volt közöttünk. Mindig jött a jogi eseteivel. Nem akarta megérteni, hogy engem ez nem érdekel. Szóval, egyszer csak az

uram kezdett eljárni hazulról. Tárgyalás itt, tárgyalás ott, esti tárgyalások.. A végén minden kiderült. Egy este éppen fogorvostól jöttem, látom, hogy a Lipót-körútról egy pár fordul be a Visegrádi-utca felé. Az uram volt. És a színésznő. Nem szóltam semmit, de most már figyelni kezdtem. Kiderült, hogy legénylakása volt. A Margit-körúton, Margit-körút negyvenegy. Furcsa, magas, keskeny ház. Két kapuval. Ha az ember a Margit-körútról ment be, fel kellett menni az első emeletre. De volt kapuja a Statisztika-kertre is. Arról az oldalról földszintes volt. Itt találkozott mindennap a színésznővel. Mert akkor már tudtam, hogy színésznő. Rossz színésznő volt. Nem tudott mozogni a színpadon.

Egyszerre felkapta a fejét.

— Tudod, mi volt a legszörnyűbb? Hogy mindig hazudott!

— A színésznő?

— Nem! Az uram!

— Hazudott? Az rettenetes lehet! Ha egy férfi hazudik!

— Vett egy nyakkendőt. Kérdem, mennyibe került. Ennyi meg ennyi. Másnap megtaláltam a zsebében a számlát. Kétszer annyi. Ezer ilyesmi volt. Nem szerette a paradicsomlevest, én erősködtem, hogy meg kell ennie, mert vitamin van benne, különben is, nem lehet válogatni. Egy nap paradicsomleves volt, nekem valamiért egy percre ki kellett mennem, mire visszamentem, a tányérja üres. Megetted? Igen, szívem. Később bemegyek a fürdőszobába. A mosdótálban látom a paradicsom nyomait. Kiöntötte és leeresztette. Mindezt már a színésznő előtt is észrevettem. Könyveket hoz haza, mikor úgyis kevés volt a jövedelmünk. Azt mondja, nem vette, hanem kapta. Ajándékba egyik kliensétől. Csak természetes, hogy a könyvben ott volt a jegyzék a könyvkereskedőtől. Megint hazudott. Vette a könyveket. És a rendetlensége, tapintatlansága! Az íróasztalán, az íróasztal körül a szőnyegen, a parketten örökösen cigarettahamu! Holott tudta, hogy én takarítok. Mondtam, hogy az első két évben nagyon kiszámítottan kellett élnünk. Csak akkoriban lendült fel az irodája, amikor ez a színésznő-ügy volt. Akkoriban már a cikkeit is keresték. Mert addig neki kellett azokat ajánlgatni. A szí-

nésznő-ügy után nagy kibeszélés volt, más lakásba is költöztünk. A belvárosban volt a lakás, öt szoba, amiből kettő iroda. Most már cseléd is volt. De egyszerre úgy felkapták, hogy újra költözni kellett. Mind az öt szoba iroda lett. És valami jogi ujságszerkesztőség. A lakással kiköltöztünk a Benczur-utcába. Szép villalakás, szobalány, szakácsnő, De engem nem kápráztatott el a jólét. Továbbra is mindent beosztottam. Mindennek magam néztem utána. Istenem, mit verekedtem cselédekkel, hogy az a lakás rendben legyen, hogy a konyhában ne pazaroljanak! Hát miért tettem? Kinek takarékoskodtam? S a hála? Kiderült, hogy megint megcsal! Te! Volt egy karácsonyom, azt sohasem fogom elfelejteni! Szép ezüst cigarettatárcát vettem neki, nem is tudom, hány gramm volt, nagyon nehéz. Nekem kellett venni, mert sohasem adott az ilyesmire. Mindenféle dobozokban tartotta a cigarettát. Délelőtt, éppen díszítem a karácsonyfát, csemetnek. A postás hoz egy ajánlott levelet. Már kétszer kereste vele az uramat az irodában, de előtte két napig feküdt, meg volt hülve, azt mondták, ha az irodaszemélyzetnek nem akarja kiadni, vigye a lakására. El is hozta. De az uram közben meggyógyult, elment, úgy, hogy a levelet én vettem át. Nézem, ez női írás. És Párisból jött. Miféle nőismerőse van az uramnak Párisban? Nem tudtam a kísértésnek ellenállni, felbontottam. Ott álltam a félig díszített karácsonyfa alatt, egyik kezemben az ezüst cigarettatárca, amit vettem neki, másikban a levél. A levél, amiből kiderült, hogy megint megcsalt. Asszony volt, jól ismertem. Tegeződöttünk.

Anna részvétellel nézte.

— Mit csináltál?

— Betettem a cigarettatárcába és odatettem a karácsonyfa alá...

Csend.

Mária arcát könny öntötte el.

— Ez volt a házaseletem! — a hangja egyszerre elfáradt. — Csodálkozol, hogy érdes vagyok? Aztán jött a válasz. És most már két éve egyedül. Rettenetesen egyedül.

Mentek egymás mellett szótlanul az októberi nap-sütésben.

Aztán Mária megszólalt.

— Kártyázunk délután?

Anna nem szerette a kártyát. Többször kitért előle. Most készségesen bólintott.

— Kártyázunk, Mária!

*

Ebédután Mária felment a szobájába. Anna Maiorescuval a hallban maradt.

— Hogyan halad a munkájával?

— Ó, már nagyon sokat írtam! Csak tudnék közelebb férkőzni az emberekhez! De nagyon nehéz! Tele vannak bizalmatlansággal.

— Magyarok a románok iránt?

— Nem. Általában. Amint városi nadrágot látnak, bezárkóznak. A románok is. Ezt kell legyőzni! — Szemében fanatikus hit ült. — És le fogjuk győzni! Kell!

— Szóval, nem hagyja magát!

— Szó sincs róla! Aki megtorpan az akadályok előtt, az már el is bukott! Én keresztül gázolok minden akadályon! — Cigaretára gyujtott. — Különben délelőtt láttam a hölgyeket.

— Miért nem jött oda hozzánk!

— Nagyon komoly beszélgetésben voltak. Nem akartam zavarni.

Egy pillanatig hallgatott.

— Szabad kérdezni valamit?

— Tessék!

— Nem vagyok én terhére a barátnőjének?

— Terhére? Miért? Ellenkezőleg! Igen meleg barátsággal beszélt magáról!

Maiorescu csodálkozva nézett rá.

— Igazán?

— Igen. A tegnapesti jelenetet nem szabad komolyan vennie!

Maiorescu felragyogott.

— Nem is tudja, milyen boldoggá tett! Nagyon-nagyon örülök, hogy megismerhettem őt! Csakugyan azt hiszi, hogy

nem tolakodás, ha igyekszem a közelében lenni?

— Azt hiszem, Maiorescu, hogy Mária nagyon egyedül van. S a túlságos egyedüllét senkinek sem használ. Különösen nem egy fiatal szépasszonynak.

Maiorescu aggodalmasan nézett rá.

— Gondolja, hogy gyakrabban kellene csatlakoznom hozzá?

— Gondolom.

— ...hogyan talán megmondhatom azt is, hogyan gondolkodom róla?

— Igen, Maiorescu! Akkor is megmondhatja ezt, ha Mária esetleg megrémült ettől vagy visszautasító lesz. Az előbb azt mondta, hogy aki megtorpan az akadályok előtt, az már el is bukott s éppen ezért maga keresztül fog gázolni minden akadályon. Nos, gondoljon erre. De egyben arra is, hogy Máriát nagyon sok csalódás érte. Nem szabad csodálkozni, hogy — ha úgy érzi, bántalom éri — tüskés lesz kicsit. Védekezés.

— Köszönöm — mondta Maiorescu és megcsókolta Anna kezét.

VI.

Anna szobájában az ablaknál állt és Mária szavain gondolkozott. Zavaros érzései voltak. Mindenekelőtt őszinte részvétet érzett. De volt valami, ami ezt az érzést nem engedte egyeduralkodóvá válni.

A részvétérzésbe időnkint egyes mondatok hasítottak be Mária hangján.

— Istenem, mit verekedtem cselédekkel... Hát miért tettem? Kinek takarékoskodtam? S a hála?

Aztán megint:

— Azt sem tudtam, hogy színésznő. Egy kliens. Nem érdekelt.

Később megint a dialógus foszlány:

— Milyen cikkeket írt az urad?

— Fogalmam sincs róla. Rám csak az tartozott, hogy mennyi pénzt hoznak azok a cikkek.

— Rád csak az tartozott?

— Hát nem? Nekem kellett a pénzt beosztani...

Igen, kétségkívül így van. Neki kellett.

Miért zavarják ezek a mondatok a részvétérzés kifejlődését?

Kavargott körülötte minden, ami erre az asszonyra vonatkozott. Nagyon szép. Még pedig a szépnek a komoly fajtájából. A nemesebből. És mégis csupa egyenetlenség.

Nagyon szép, finom keretben valami egyenetlen. Holott a képen minden szín, minden vonás igaz. Temetési menet, ami őszintén tragikus és mégsem lehet igazán sírni. Tomboló farsang, melyben amúgy igazán az ember mégsem tudja átadni magát a mulatásnak.

Valami zavarja az érzések harmóniáját.

Itt van a házassága. A csalódása. Hibás választás? De a választások mindig ösztönösek! Megnyilatkozásai az egyéniségnek. Hibás leélés? Vajjon csak a férjben volt a hiba?

Amiket elmond ez az asszony — és bizonyos, hogy igaz minden, amit mondott — azt bizonyítja, hogy a férj a hibás. De ahogyan beszél, az gyanút kelt és a férfi viselkedését illetőleg felveti a kérdést: csak a tettei alapján lehet-e ítélni egy ember felett?

Azán hirtelen előtérbe kerül a fájdalmasan szép asszonyarc és elhomályosít mindent.

Az ajtón kopogtatás.

— Tessék?

Mária lépett be. Hangja friss volt, csengett, mintha nem is a délelőtti asszony lett volna. Tele volt mozgékonyssággal, nekikészüléssel.

— Nos, megyünk kártyázni?

— Jövök már.

— De kérlek, ne felejtsetd el, hogy piccolonál az ász egyet számít! Így szoktam meg!

A lépcsőn voltak, amikor kézbesítették a sürgönyt Annának.

„Szombaton Marosvásárhelyen vagyok. Örülnék, ha le tudnál jönni. Giovanni.“

*

Anna szombaton korán reggel indult el a Gyilkos-tótól. A szállodaigazgató szerzett autót, meglehetősen magas taxa mellett, de Annának most semmisem volt drága.

Mióta végighallgatta Máriát, Mária tragikus házasságát, különös melegséget érzett Giovanni iránt.

Milyen más férfi Giovanni! Mennyire más! Giovannira építeni lehet! Giovanni gyűlöli a hazugságokat, Giovanni csupa gyöngédség. És nők? Nem, Giovannit nem kell féltetni! Olyan sziklaszilárdan áll mellette, mint egy kőszikla.

Anna ült az autóban, mely ott kanyarodott lefelé a serpentinén és hálától csorduló érzésekkel gondol Giovannira, a multra, harmonikus, szép kapcsolatukra.

Mikor ott lent a tengerparton találkoztak, még csak magántanár volt Giovanni. A budapesti egyetemen. Ott Budapesten is élt. Az első évben előfordult, hogy néha két hónapig

sem tudott lejönni hozzá Kolozsvárra. De éreznie kellett, hogy nincs ok a félelemre. Csak két éve nevezték ki rendes tanárnak Kolozsvárra.

Megint Máriára és Mária házasságára kellett gondolnia. Arra, hogy Mária milyen várakozással rendezte be az első lakásukat. Nos, ezt ő ismeri. Ő ismeri csak igazán, hiszen Giovanni még Budapesten volt, minden órá háruult. Ő kereste ki a lakást is. Két hétig járta a várost, amíg olyant talált, amelyikről úgy érezte, hogy abban öröme lesz Giovanninak.

Bútorokat is neki kellett összeválogatni. Ez is hetekig tartott. Minden bútordarabhoz a szívéből is adott egy darabot.

Október végén érkezett meg Giovanni. Igen, éppen ilyen tájban. Ő kint várta az állomáson, aztán elvitte az új lakásra. Csak állt a középső szobában. Aztán megfogta Anna kezét.

— Köszönöm neked! Anna, azt hiszem, én benned mindent megkaptam, aminek egy feleségben meg kell lennie. Anyát, szeretőt és jóbarátot!

Törvény szerint azóta sem lett a felesége. Pedig nem volna semmi akadályja. Nincs szükségünk erre a formaságra. Giovannit nem kell kötni.

Hirtelen nagyon érdekes asszonyarc villant elébe. Egy kolozsvári professzor felesége. A város férfinépe bódultan keringett körülötte. Ez az asszony megkívánta Giovannit. El akarta venni tőle. Ő tudta, látta.

Most megint Máriára kellett gondolnia és a színésznőre, aki elvette tőle az urát. Ez az asszony, ez a professzor felesége mennyivel különb, igen, értékesebb is volt! Mint ez a jelentéktelen kis színésznő. És mégsem sikerült neki. Giovanni maga mondta el a dolgot.

— Anna, ez az asszony akar engem. Sajnálom, hogy ilyen beszámíthatatlan állapotba került. Tegnap délután eljött ide a lakásomra. Szeretném, ha tudnád: engem nem lehet elvenni tőled. Kérlek, bízzad rám, hogy ezt a dolgot csendesen és feltűnés nélkül elintézzem.

Giovanni nem csal.

Giovanni... — egyszerre megint Máriára kellett gondolnia.

Vajjon mi lett volna ebből a szerencsétlen asszonyból, ha nem az urával, hanem Giovannival hozza össze az élet?

Giovannival, aki sohasem hazudik, aki fanatikusan gyűlöli a hazugságot. Giovannival, aki nem csal, akire építeni lehet!

És hogyan hatott volna Mária Giovannira? Mária nagyon szép! Nagyon kívánatos!

Szeme lecsukódott. Ez a gondolat együttlétük legbensőbb pillanatait idézte fel. Öleléseiket, komoly, szép mélységével megrázó testi találkozásait. Hány éve tart már? Mikor először szorította magához, még nem volt háború. És még ma is ég a vágyuk. Él! Olyan újak egymásnak, mintha a két test csak most ismerkedne!

Rettenetesen nagy dolog ez! Rettenetesen fontos! De talán még fontosabbak azok a félórák, melyek a jogait követelő vágy teljesülésének percei után következnek. Amikor szótlánul, csendesen fekszenek egymás mellett és nincs más, csak néha-néha egy szorítás az egybekulcsolt kezeken, egy gyengéd, szinte alig érezhető símogatás. Igen, ez még fontosabb, mert ez a döntő: a pillantás és a mosoly, ahogyan utána néznek egymás szemébe.

Végtelen sajnálat öntötte el Mária iránt. Gondolatban meleg szeretettel szinte megsímogatta.

Ha ilyen férfit kaphatott volna! Szép arcán nem vibrálná az idegesség, nem állna állandó védekezésre, támadásra készen. Nem a rómi lenne a menekülése. Az ász, ami piccolónál egyet számít...

Megnézte az óráját.

Még két óra, aztán együtt lesz Giovannival.

*

A hoteldirektor aggodalommal kémlelte az eget.

Lesz eső, vagy megmarad a jó idő?

Megint szombat van, ha az időjárás nem romlik el, számítani lehet rá, hogy délután megint kap weekend vendégeket.

Tanácskozásra hívta a portást is, az időjárás nagy szakértőjét. A portás szaglászott, levegőt vett a szájába, nyelvvel ízekre szedte, mint ahogyan a borkóstoló szedi ízekre a szőlő levét. Aztán szemügyre vette az Oltárkő szikla tájékán az égalját.

— Nem lesz eső, — mondta, — holnap lehet, de ma nem lesz.

Maiorescu, aki lejtött aközben s a hátuk mögött állott, megkérdezte:

— Szóval elindulhatunk?

— Igen, domnu Maiorescu.

Maiorescu abba a faluba készült, amelyik a Békás-szorosnál a háborús idők magyar-román határa volt. Magyarok és románok éltek együtt benne és Maiorescu könyvének egyik fejezete ilyen faluban játszódott le.

Anna beszélte rá Máriát, hogy Maiorescut kísérje el. Nem is volt szükség túlságos rábeszélésre. Mária egy pillanatra hallgatott, amikor az ötlet felvetődött, aztán halkán azt mondta:

— Jó. Megyek.

Most Maiorescu az órájára nézett. Öt perc múlva kilenc. Kilencre beszéltek meg az indulást.

Mária nem is késett.

Már jött lefelé a lépcsőn. A kesztyűjét gombolgatta.

Nem volt sem élénk, sem nyomott. Nyugodtnak látszott.

— Indulunk?

— Ha parancsolja!

Kiléptek az őszi tájba.

Csendesen mentek egymás mellett és valahogyan nem volt szavuk.

A nap még egyszer megemberelte magát, melegével körülvette őket, megszelidítette az árnyékban már erősen érdes levegőt.

A két oldalon sorakozó hegyek pedig csendet leheltek a völgyre.

Végtelen béke ült a tájon.

Mentek egymás mellett, egyszerre léptek és hallgattak.

Aztán egyszerre Mária megszólalt:

— Beszéljen valamit. Beszéljen magáról!

Maiorescu meglepetten ránézett.

— Magamról?

— Igen. Szeretném ismerni magát. Az életét. — Egy pillanat csend. — Nagyon rendes volt magától, hogy tegnapelőtt eljött értem.

Hirtelen ránézett.

— Miért tette?

Most a pillantásuk találkozott.

— Féltem magát. Egyszer kisgyerek koromban az édesanyámat kerestem így.

Csend. Szótlan lépések. Aztán:

— Megtalálta?

— Igen. Feküdt a földön, olajos tócsák között. Csomagoló papírral volt letakarva.

— Tessék?

— Üzemi baleset. Nem élt. Kilenc éves voltam akkor. Kilenc éves.

Mária ijedten ránézett, aztán gyorsan elkapta a tekintetét.

Megint szótlánul egymás mellett.

Végre ismét Mária.

— Édesanya nélkül nőtt fel?

— Igen.

— Szegény... — szünet. — Én is kislány voltam, amikor meghalt az édesanyám.

— Ó!

Már közel jártak a kis faluhoz. Délre be is értek.

— Talán menjünk abba a vendéglőbe, ahol tegnapelőtt voltunk...

Mária bólintott, jó.

A korcsmárosné az ajtó előtt állt és mosolygott, mintha várt volna rájuk.

Az ívón át a tiszta szobába vezette őket. Fehérrel terítve, két személyre, az asztalon virág.

És a kályhában tűz.

Mária Maiorecura nézett. A férfi zavartan dadogott.

Ó most elmegy kicsit, beszélnie kell az emberekkel. De hamarosan visszajön.

Gyorsan kifordult az ajtón.

Mária egyedül maradt. A kis szobában kellemes meleg. Ami az ember belsejét is átmelegíti.

A korcsmárosnéra nézett.

— Maguk tudták, hogy jövünk?

A korcsmárosné titokzatosan igent intett.

— Nem volna szabad megmondanom! Igen!

— Honnan?

— Tegnap késő este itt volt az úr. Már éppen le akarunk feküdni. Hogy tetszenek jönni és fűtsünk jól be!

Mária ült a kályha mellett és hallgatott.

Tegnap délután, kártya közben mondta, hogy fázik. Hogy ilyenkor októberben a szobában hidegebb van, mint odakint.

És ez az ember tegnap este, mikor ők Annával lefeküdtek, elgyalogolt ide, hogy őt ma fűtött szoba várja.

Számolt. Erre legalább fél éjszakája ráment.

A korcsmárosné már kisietett a konyhába, hogy az ebéd után nézzen.

Mária ült az asztal mellett.

Nézte a virágokat az asztalon.

Zavaros érzései voltak.

Mindenekelőtt valami megilletődöttség.

Tegnapelőtt abban a szörnyű időben eljött érte, felkukkant, hogy átadhassa a kabátját.

Tegnap este — nem, már éjjel — gyalog kirohant ide, hogy fűtött szoba várja.

Milyen kedves.

Aztán egyszerre felugrott, a szemében düh. Az agyában előtérbe ugrott gondolat három durva szóba sűrűsödött össze:

— Le akar fektetni! Világos! Le akar fektetni!

Szeme villámlott.

— Hogyan merészeli feltételezni rólam? Mert színésznő voltam?

De csend vette körül, jó meleg csend, arcáról lehalványult a düh pirossága, hátrább húzódott az indulat.

— Nem tudja. Anna biztosan nem mondta meg. Kértem, hogy ne beszéljen neki róla.

Valaki a konyhán énekelt. Román dal volt, édes, melódikus.

A kályha duruzsolt.

Odaállt az ablakhoz és nézte a falusi utcát.

Lassú járású embereket látott, nőket, férfiakat. Aztán egy fiatal lányt és legényt. Mentek egymás mellett és gondtalanul nevettek. A legény nagyokat csapott a leány hátára.

Máriát egyszerre emésztő vágy fogta el.

Csak egyszer így menni egy férfivel! Ilyen gondtalanul nevetni!

Elképzelte így magát Maiorescuval.

Mennek az úton könnyű lépésekkel, egymásra néznek és nevetnek.

Maiorescu biztosan tud így nevetni. Ilyen gondtalanul. Hogyan tud lelkesedni is! Pedig nehéz élete lehetett. Kisgyerek volt, amikor újságpapírral letakarva találta meg az édesanyját. Vagy csomagolópapírt mondott? Munkásasszony volt az anyja. Üzemi baleset. Igen. Nehéz élete lehetett. Talán iskolába sem járt. És kitűnően beszél franciául. Anatole France-t fordította.

Most magyarul tanul. Ujságíró lett belőle. Író. Könyvet ír.

És éjjel kiszaladt ide, befűttetni a szobát, mert ő fázott tegnap. Nem is fázott, csak éppen megemlítette, hogy ilyenkor már hűvösebb a szoba, mint a szabad természet levegője. Nichifor Maiorescu.

Forgatta szájában a nevet.

Nichifor. Hogyan lehet ezt becézni? Mi lehet magyarul az a Nichifor? Miklós? Miki?

Határozott szégyenkezést érzett. Milyen sértő volt vele, mikor az első nap ott a balkonon... És tegnapelőtt is...

Akkor is mindjárt a legrosszabbat tételezte fel.

És most is, éppen az előbb...

— Le akar fektetni...

Megrázkódott. Rettenetes ez!

Az ajtón kopogtatás.

— Szabad?

Maiorescu hangja. Fél ez az ember!

— Tessék! Persze!

Hát hogyne félne szegény feje!

De nem, most ragyogó arccal állított be Maiorescu, csak úgy szikrázott a villamosságtól. Mint mindig, ha a munkájáról volt szó.

— Kérem, ezt meg kell hallgatnia! Az előbb beszéltem egy paraszttal, magyar paraszttal és...

És lelkesen mesélni kezdte, hogy ez a talpraesett székely paraszt miket mondott.

Mária nézte.

— Mennyi lelkesedés, hit van magában! A munkájában! Maiorescu csodálkozva emelte rá a tekintetét.

— Hát hogyan volna! Az embernek hinni kell magában, ha jó ügyért harcol!

A korcsmárosné behozta a tyúklevest.

— Hohó! — lelkesedett Maiorescu. — Maga kitalálta, hogy a budapesti hölgy mit szeret legjobban!

Mária nézte. Most melegség volt a tekintetében.

— Ebben a ragyogó távolbaérzésben nem volt valami része magának is?

Maiorescu fogadkozott minden előre és holtra, hogy neki semmi.

Abban sem volt része, hogy a következő és a harmadik fogás is olyasmi volt, amiről egyszer kártya közben Mária azt mondotta, hogy szereti.

Csak éppen alig fért el a bőrében, mikor Mária minden fogás után nem győzte csodálni a véletlent, mely kedvenceit találta elébe.

*

Kora délután indultak vissza a szállodába.

Kicsit felhősödött is és így októberben már a sötétedés is hirtelen szakad a tájra.

Maiorescu egészen a hotelig kísérté Máriát, aztán elszaladt, hogy még zárás előtt cigarettát vásároljon és megborotválkozzék.

Szombat délután volt, egész nap sütött a nap, a hotel előtt autók álltak.

Ujra itt voltak a weekend vendégek.

Eltúlozni persze nem kell a dolgokat, zsúfoltságról szó sem volt, de azért itt is, ott is társaságok ültek a hallban s az olvasószobában is többen voltak, akik képeslapokat írtak valahova a Gyilkos-tótól.

Határozottan élet volt a szállodában. Ezt tárgyilagosan meg kellett állapítani.

Mária útközben megéhezett, de az út porával ruháján, nem akart uzsonnához ülni. Előbb kicsit rendbehozta magát. Így a lépcső felé vette útját.

Az emeleten el kellett mennie Maiorescu szobája előtt.

Mikor odaért, hirtelen megállott és rosszalóan fejét kezdte csóválni.

Maiorescu úgy ment el reggel, hogy a kulcsot az ajtajában felejtette. Ami Máriával sohasem fordult elő.

Arra gondolt, hogy becsukja a szobát és a kulcsot leviszi a portáshoz.

De amikor a kulcsot le akarta húzni, észrevette, hogy még csak rá sincs fordítva a zárra.

A kilincs lenyomására az ajtó egyszeriben kitárult előtte.

Mária elpirult és határozottan zavarba jött. Zavart pillantással jobbra-balra kapta a tekintetét, nem látja-e valaki, aki a helyzetet félremagyarazza.

De a folyosón senkisémet járt. Egyedülállt a fiatalember szobájának az ajtajában.

Maga sem tudta hogyan, egyszer csak megmozdult a lába, egy lépést tett előre és csak azt vette észre, hogy bent is van már.

Zavartan állt.

Az ajtót mindenesetre behúzta.

Ha már elkövette azt a meggondolatlanságot, hogy belépett, legalább tanúja ne legyen.

Kíváncsian nézegetett. Hát sok néznivaló nem akadt. Kicsit félénken az asztalhoz lépett, megérintette az írógépet és egy teleírt papírlapot is felemelt. De a betűk semmit sem mondtak neki. A fiatalember természetesen románul írt.

Észrevette, hogy az egyik szekrényajtó is nyitva van. Meglátta a sebtében beledobált fehérneműt.

Megint a fejét csóválta.

Azt is észrevette, hogy az asztal mellett cigarettahamú van a földön. A fejcsóválás egyre rosszalóbb lett. Most már kezdett tüzetesebben, a háziasszony szemével körülnézni.

Hát igen, ez határozottan legényember szobája volt.

Mária néhány pillanatig tétován állt, aztán dühösen nekiállt rendet csinálni.

Mindenekelőtt a szekrényben.

A beszórt fehérneműt kiszedte és újra összehajtogatta, szortírozta. Szép rendben külön polcra rakta az ingeket, a

pizsamákat, a zsebkendőket, aztán mérgesen kiment a szobából.

Rendetlen fráter.

Átöltözött, lement s mielőtt uzsonnához ült volna, a szoba kulcsát átadta a portásnak.

— Figyelmeztesse Maiorescu urat, hogy a szobáját más-kor ne hagyja tárva-nyitva. Mindenét elvihetik.

— Kérem, a mi szállodánkban...

— Minden szállodába besurranhat tolvaj!

OSZK

VII.

Mire Anna Marosvásárhelyre beérkezett, delet harangoztak.

Egyenesen a szállodához hajtatott.

A portás nagy reverenciával fogadta.

— A professzor úr már megérkezett — Levél után nyúlt.

— Azt az utasítást adta, hogy ezt a levelet nyujtsuk át.

A levél azt közölte, hogy az egyetemmel kapcsolatban van elintéznivalója, legkésőbb félegykor itt lesz a szállodában.

Csakugyan, még nem is volt félegy, megérkezett.

Bekopogtatott Annához, aki közben szobát nyitvatott magának.

Pillanatig csak álltak egymással szemben, aztán a férfi két karja kitárult.

Anna szinte repült a karok közé.

— Giovanni!

— Édes!

— Olyan jó, hogy megint együtt vagyunk! Szeretném megcsókolni az egyetemet, hogy ideküldött!

A férfi meleg tekintettel nézte a karjai közé símuló asszonyt.

— Milyen szép vagy, Anna! Csak egy hétig voltál távol tőlem és... Nem tudnék többé tenélküled élni!

Anna csillogó szemmel nézte.

— Giovanni, bizonyos ez?

— Bizonyos, Anna!

Olyan könnyűek voltak, hogy szinte szálltak, amikor a lépcsőn az étterem felé mentek.

— Milyen ügyek hoztak ide, Giovanni?

— Ahogyan írtam. Az egyetem. Tudod, ilyenkor az elején, amikor egy intézmény ilyen változáson megy át, álmaváltozás ésatöbbi, még sok a tisztázatlan kérdés, zökkenők vannak. Ez a háború mindent összekavart és a feje tetejére állított. Sokszor azt sem tudjuk, hogy mihez kapjunk!

— Nehézségeket csinálnak a románok?

— Nem. Határozottan meg kell állapítani, hogy meg van bennük a jószándék.

— Sikerült már valamit elintézned?

— Nem is keveset. Igyekeztem, hogy amit lehet, dél előtt elintézzem. Azt akartam, mire megjössz, túl legyek a nehézen. Még egy rövid tárgyalás délután és aztán — csak mi ketten!

Anna hangja kicsit elfult.

— Giovanni! Csakugyan? Még mindig kellek?

— Komolyan kérdezed ezt?

— Igen. Mert... mert nagyon szeretlek! Ugye, komikus szavak olyan nő szájából, aki egyetemi adjunktusi címet visel és doktori fokozatot jelző betűket biggyeszt a neve elé!

A férfi a keze után nyúlt.

— Sose hittem, hogy egy hét ilyen hosszú lehet! Hogyan fogok én nélküled még egy hetet elviselni?

— Befejezed a könyvedet! Sokat dolgoztál?

— Kellett! Hogy ne érezzem állandóan a hiányodat!

— Hol tartasz?

— A németység térfoglalása Magyarországon. Nagyon fontos. Hogy lássa a világ, hogyan jutottunk el a második világháború tragikus helyzetéig. Baranyából kaptam nagyon érdekes adatokat. Szinte sajnálom, hogy könyvemben a folyamat jogi oldalaira kell szorítkoznom.

— Beszélj róla!

— Neked talán unalmas lesz!

— Giovanni! Tudod, hogy minden érdekel, ami téged foglalkoztat!

— Hát akkor... szóval, a dunántúlról van szó. Ahol végigterpeszkedett a nagybirtok és egykére kényszerítette a kicsiny földű magyar népet. Ijesztő, hogy a nagybirtok és a svábság milyen pusztítást végzett ott a magyarságban. Ahol még volt egy kis föld a magyar paraszt kezén, ott gyorsan

gyűrűt vontak a svábok. Hidast például a sváb Cikó, Bonyhád, Majos, Nagymányok vette körül. Felverték a földek árát s a megszedült, ennyi pénzt sohasem látott parasztoktól azokat összevásárolták. A magyar paraszt a pénzzel elvándorolt a városokba ipari munkásnak. Babarcon például úgy megritkították a magyarságot, hogy a református pap három gyerekével együtt hétre csökkent a magyar iskolakötelesek száma. Egyik magyar falu a másik után került német kézre. A svábok elnyelték a baranyai magyarokat. S hogy a földjük el ne aprozódjék, otthon csak egy fiú maradhatott. A többiből pap meg tanító lett. Meg iparos, kereskedő és tisztviselő. Ezek előzönlötték a falvakat, városokat, magyarul beszéltek, de németül éreztek és dolgoztak. Konok céltudatossággal terjesztették a germán szellemet. Közben az otthon maradt egy fiúból megint kirajzott öt-hat gyerek... Szóval, itt tartok most. Azt hiszem, karácsonyra elkészülök.

— A korrektúra munkájára igényt tartok! Én akarok az első olvasója lenni!

A férfi keze Anna ujjaira símult.

— Nem is tudom, hogyan és mivel érdemeltelek meg téged!

Anna ránézett.

— Azzal, hogy mióta te vagy nekem, tökéletes harmónia van bennem!

A férfi maga elé nézett.

— Bennem nincs, Anna!

Riadt pillantás.

— Giovanni!

— No nem, ne érts félre! Nem miattad, Anna!

— Hanem?

— Ez a munka zaklatott fel nagyon. Annyi mindent hozott fel újra bennem, amit szeretnék elfelejteni! Háborúval, németekkel, magyarokkal, szégyenekkel kapcsolatos dolgok! Aztán egy levél is. Egy jóbarátom menyasszonya írta. Hogy nincsen többé... Milyen nagyszerű ember volt! Folyton rá kell gondolnom s az utolsó estére, amit vidéki házában töltöttem. Szelíd emelkedőre épített nagy ház hatalmas terraszán ültünk, alattunk a falu, Dormánd, apró fényei pislogtak. Halványan be lehetett még látni a templomtérre, az öreg templom tornyára, a hold fehér fényében fürdő akácok ut-

cákra. Odaát a faluban lassan kezdtek már kialudni a lámpák. Öblös nyári karosszékekben ültünk, öten-hatan jóbarátok, Pál vendégei. Kezemben kézirat volt, egyik politikai tanulmányom kézírata. Ott állt az ajtóban, támaszkodva, félig a terraszon, félig a szobában és csendesen cigarettázott. Ha rá gondolok, most is mindig így látom, ahogyan állt ott és azt mondja: — Olvasd tovább, János. — Egy pillanatig hallgatott. — Halkan olvastam. Aztán egyszerre egy még halkabb hang az egyik karosszékéből: — Milyen kár... — Pál felkapta a fejét: — Mi kár? — Hogy ezek a gondolatok nem fognak nyomtatásban megjelenni! — Miért nem? — csattant Pál hangja. — Nem igaz, amit ír? — Igaz, de háború közepén ezt nem engedik kinyomatni. Ha azt akarod, fordult felém, hogy a tanulmány megjelenjen, már most töröld ki! — Pál hangja csattant. Ennek a könyvnek vagy így kell megjelenni, vagy sehogy! A megalkuvás becselenség, inkább egy sora se lásson napvilágot! — Ilyen ember volt!

— Mi történt vele? — kérdezte Anna.

— Várj, szívem. Ez 1942-ben volt. Pál százezrekkel együtt maga is üldözött vad lett. Az lett volna természetes, hogy az anyagban merüljön el és menteni próbálja azt, ami menthető! Saját életének nagy kérdéseivel kellett volna foglalkoznia. S ő szinte donkihoti arányokban szélmalomharcot folytatott eszményekért... Melyeket már félrerúgtak! Erkölcsi és becsületbeli normákért, melyeken legfeljebb nevettek gúnyosan. Ebben a pillanatban tanulmányom néhány mondatáért, melyeknek, valljuk be, csakugyan kevés reményük volt a megjelenhetésre. Bár le kellett írnom azokat akkor is, ha tudtam, hogy a cenzúra könyörtelenül törölni fogja. Mert úgy éreztem, azokat a mondatokat leírni kötelesség... A következő évben a politikában, mintha valami új szél kezdett volna fujdogálni... Mintha a hatalmonlévők szeme kicsit kinyílt volna. Kéziratom visszaérkezett a cenzúráról és a háborúellenes sorokat sem törölték. Pál ebben az időben már Pesten lakott. Nem is Pesten, Budán. Kis legénylakásban. A dormándi nagy házban pedig hangoskodó urak ültek be s annak gazdája, aki rajongott mindenért ami betű, művészet vagy szép volt, mint „az a zsidó“ beszéltek. És mulattak a borából, terpeszkedtek karosszékeiben, befeküdtek az ágyába. Pál a kis budai legénylakásban úgy viselkedett,

két nap. Ezen az időn belül kell, hogy revolvvert adj nekem! — Ez szombati napon történt. Vasárnapra virradó éjjel nagyon keveset aludtam. Bizonyosan emlékszel, tavaly sűrűn kellett felutaznom Pestre, ezekben az időkben volt. Vasárnap reggel zsebetettem a revolveremet és elindultam hozzá. Későn. Tévedett, nem volt ideje hétfőig. Vasárnap reggel katonák jöttek érte és mint szökevényt Hatvanba vitték. Azóta nem jött vissza. Pedig mire odaért, ott volt már a katonarvosi igazolás, hogy járóképtelen. Tudomásul is vették. A szökés vádját is elejtették.

— Hát akkor?

— Csak éppen nem engedték vissza, hanem bedobták a hatvani gettóba. Aztán egy napon leplombált vagonokban elvitték a hatvani gettót. Egyik szerelvény vitte a munkaképeket, másik a munkaképteleneket. Ő ebben volt. „Ne legyünk szentimentálisak“, mondta nekem, amikor utoljára beszéltünk. Azok se voltak szentimentálisak, akik vitték őket.

Hallgatott, maga elé nézett.

Anna gyöngéden kezére tette a kezét. Giovanni felemelte a fejét.

— Folyton azt kutatom, mi volt itt? Azt hiszem, azoknak van igazuk, akik azt mondják, hogy ez a söröző, stupid, feleúton elakadt kispolgár őrző tombolása volt. A félbemaradt ember lázadása. 1941 őszén Ujvidéken volt dolgom. Mint ügyvéd jártam lent, egy szerb fiatalembert védtem. Beszélnem kellett a katonai parancsnokkal. Különben jószándékú ember volt. Segédtsíztjével együtt. Ahol tudott, segített. Ő is, segédtsíztje is. A segédtsízt szobájában már többen váraoztak referádára. Azonnal, soron kívül akart bejelenteni, de kértem, ne tegye. Szeretnék kicsit váraozás közben szemlélődni. Az altábornagy ajtaja mögött egymás után tüntek el az előadók, már csak egy, meglehetősen parlagi külsejű, idősebb tartalékos hadnagy volt előttem. Egyszer csak a segédtsízt felpattan a helyéről és az első terembe siet. — Jó reggelt kívánok, hallottam a hangját, az altábornagy úr már várja eminenciádat és főtisztelendőségedet! — Fehérszakállas, jótekinetű, aszkéta arcú szerb papot vezetett be, mögötte másik szerb pap. A püspök és a püspökhelyettes. Az altábornagy ajtaja éppen nyílt, az idős tartalékos hadnagy

indult. De a segédtiszt megelőzte, „megbocsáss, előbb őemenciája . . .“ Egy pillanattal később már meg is jelent az ajtónyílásban az altábornagy, a szerb főpapok elé sietett, szerbnyelvű szavak, melegen megrázták egymás kezét, aztán eltűntek az ajtó mögött. Abban a pillanatban felcsattant a parlagi hadnagy hangja: — Öregem, ez mégis disznóság! Hogy jövök én hozzá, hogy ezek a szakállas pópák előttem menjenek be! Valamennyit akasztófára kellene húzni! — A segédtiszt arca megmerevedett. Egy pillanatig szólni sem tudott, aztán egy lépést tett feléje és nagyon halkán, de véstjósuló nyugalommal azt kérdezte: — Mondd! Mi vagy te civilben? — Mit tartozik az ide? Tanító! — Űgy! Tanító! Tudod te, hogy mit jelent az a szó, hogy „államérdek“? Tudod te, hogy min megy tönkre Magyarország? Az ilyen férgeken, mint te vagy! — Megjegyzem, a segédtiszt is idős tartalékos hadnagy volt. Civilben táblabíró. A tanító megpróbált berzenkedni. — Kérlek, ez a hang . . . — Csend! — csattant a segédtiszt hangja. — Tudod te, hogy mit jelent minden szerb számára a püspöke? Te azt tartod helyes magyar politikának, ha felakasztják a szerb püspököt? Idehallgass! Még az egyszer nem jelentem az altábornagy úrnak, amit mondtál! A püspök után te mész be! De amint kijössz, jelenteni fogod nekem, hogy leszerelésedet kérted! Megértetted? — Nyílt az ajtó, a szerb főpapok elmentek, a hadnagy sápadtan belépett az altábornagyhoz. Mikor kijött, jelentette, hogy leszerelését kérte. Többé nem láttam. Ezek azok a megvadult kispolgárok, akik ezt a borzalmat a világra hozták. De hogyan tudhatott ez a réteg uralomra jutni? Hiszen voltak. A sajtófőnököt ölelgették a német lapok tudósítói, válügyminisztériumban volt dolgom. Várnom kellett, sajtókonferencia folyt. Éppen az erdélyi bevonulás előtt. Újságírókat, angolokat, amerikaiakat, németeket, magyarokat informáltak. A sajtófőnököt ölelgették a német lapok tudósítói, válát veregették, a sajtófőnök ugyanezt tette velük. Aztán a külföldiek távoztak, a magyarok maradtak. Az ajtó nyitva volt, mindent láttam, mindent hallottam. A sajtófőnök mondanivalóját a következőképpen kezdte! „Mindenekelőtt arra szeretnék benneteket figyelmeztetni, hogy a német újságírókkal nagyon vigyázzatok. Ez mind csak színleg újságíró, a valóságban mindegyik német kém. Űgy útalom őket, hogy

beteg leszek, ha kezet kell fognom velük. — Meglepetten kaptam fel a fejemet. Mikor bejutottam hozzá, szóvá is tettem. — Ahogyan a kezüket rázta követ úr, arra kellett gondolnom, hogy nagyon szereti őket! — Undorral legyintett. — Ezt meg kell játszani, — mondta. — A németek fütyülnek a „tiszteletre“, a „megbecsülésre“, ők meghalnak érte, hogy szeressék őket! Ezt meg kell tehát játszani, akkor kezelhetőbbek. De szeretni őket? Nem, ez csakugyan lehetetlen! — Látod, ez is tudta, miről van szó! Mégis csinálta a többivel együtt a katasztrófapolitikát! Kevesen voltak, akik a jó ügyért a végsőkig is hajlandók voltak helyt állani!

Anna nézte.

— Ez a könyv nagyon felkavart, Giovanni!

— Nagyon! Egyik élmény a másik után merül fel bennem és folyton keresek, kutatok, hol volt a hiba!

— Most már úgymint mindegy.

— Nem! Tudni kell, nehogy mégegyszer! Olyan generációt kell nevelni, amelyik képes a helytállásra. Olyant, amelyik... várj csak! Mikor is volt ez? Tudom már, ez 1940. Szegeden védtem valakit. Este színházba mentem. Ahogy végignéztem a nézőtéren, egyszerre egy vezérkari alezredesen akadt meg a szemem. Honnan ismerem én ezt az embert? Ezzel az emberrel nekem valaha, nem is rövid ideig, igen közeli kapcsolatom volt! Azt is pontosan éreztem, hogy ez az emlék egyenruhával kapcsolatos. Szünetben egymásnak ütköztünk, azonnal felismertem. Ő is engem. Meleg szeretettel ölelgettük egymást. Már azt is tudtam, hogy az emlék miért fűződik egyenruhához. Együtt jártunk iskolába, ő az árvaház növendéke volt, az árvák kék uniformisát viselte. Azonnal megbeszéltük, hogy másnap találkozunk a szegedi Hungáriában. Pontosán el is jött, csendesesen kavargatta a feketéjét. — Nem tudom, mit csináljak! — mondta. — Miért? Mit kellene csinálnod? — Mi Hitler oldalán be fogunk sodródni a háborúba és Hitler ezt a háborút elveszíti! — Töprengve nézett maga elé. A szegedi hadtest vezérkari főnöke volt akkor. — Nem tudom, mit csináljak, mi a helyes? Vessem le az uniformist? Vagy helyesebb, ha a helyemen maradok? — Kis lelkiismeretfurdalást érzek. Azt tanácsoltam, maradjon a helyén. Ha eljön a pillanat, mint vezérkari ezredes, vagy esetleg már tábornok, sokkal többet tehet, mintha

belevész a szürke tömegbe. Bizonyosan nem az én szavaim voltak a döntők, de maradt. Vagy egy évvel később Pesten találkoztam vele. Már ezredes volt, de gallérjáról hiányzott a vezérkari hajtóka. — Mi történt veled? Miért hagytad ott a vezérkart? — Nem hagytam ott. Kirúgtak! — Mit csináltál? — Egyik előkelő szegedi társaságban is elmondtam, amit egyszer neked mondtam. Hogy ezt a háborút Hitler elveszíti és hazaáruló bitang az, aki Magyarországot Hitler szakadékba rohanó szekéréhez köti. Akkor történt, mikor a németek megtámadták Jugoszláviát. Huszonnégy órán belül feljelentettek. — Ideges volt, rángatózott az arca. Kezet nyújtott és tovább ment. Aztán jött a tavalyi őszi! Augusztusban az az átkozott pesti út, ami hónapokra elvágott tóled és Kolozsvártól. Kolozsvár és te már orosz, én meg Pesten! És nincs mód, hogy hozzád jöjjenek! Ebben az időben találkoztam újra vele! Kávéházban, civilben volt. Azt mondta,, másnap délután négy órakor legyek a Belvárosi kávéházban! Fönt az emeleten. — Ott voltam. Este hétig vártam, de nem jött. December hetedikén egy erősen baloldali gondolkozású kitűnő tiszttel találkoztam. Azelőtt ő is a vezérkarnál szolgált. — Ez a banda, barátom, teljesen megőrült! — mondta. — Holnap altábornagyot és ezredest akarnak akasztani a Vérmezőn, nyilvánosan! Az a bűnük, hogy az utolsó percben igyekeztek megragadni a szekér rúdját, mielőtt ezek a nyilas bitangok szakadékba hajszolják az országot! Felakasztják őket! Ilyen kitűnő embereket! Kiss altábornagy! Nagy Jenő ezredes! — Arcomon minden vonás megmerevedett. — Nagy Jenőt? — Pár nappal később fel is akasztották. Azóta folyton látom. Megint az árvaház szegényes kék uniformisát viseli, gallérja hátul agyon van törve a sok viseléstől. És mintha egyre járna-járna, mint aki nem tud megnyugodni...

— Giovanni!

Lassan felemelte a fejét.

Annára nézett.

— Nem tudom, nem vagyunk-e mi is hibásak, Anna!

— Kik?

— Mi! Mind! Azok is, akik ezzel az örülettel szemben álltunk!

— Miért volnánk, ha egyszer szembenálltunk?!

— Többet kellett volna tenni! Sokkal többet!

Kezét hirtelen Anna kezére tette.

— Kísérteties képek villannak mindúntalan elém! Október tizenöt! A pesti lakásom, az a kis garszon! Vasárnap délelőtt. Ültem az íróasztalomnál és írtam. Tudod, akkor kezdtem ezt a könyvet! A rádió szólt. Akkoriban mindig vártam valamit, sohasem csuktam le. Egyszerre elhallgat a zene, „rendkívüli híradás“ következik. A kormányzói kiáltvány! Fegyverszünet! Három-négy felszabadult óra! Miattad is! Hogy jöhetek hozzád! Aztán egyszerre, éppen kapuőr voltam, a házmester rádióján valami különös bejelentés: az apokrif hadparancs. És nyomában a német indulók! Mindent tudtam már! Azt is, hogy itt a vég! Magyarországot többé nem lehet megmenteni. Teljesen el kell pusztulnia, hogy feltámadhasson... Nem, Anna, nem akarok ezekről a napokról, hetekről beszélni! El akarom felejteni! Felejteni, felejteni, felejteni, múljon el még az emlékezetemből is ez a szörnyű lidércnyomás! De nem múlik, Anna! És azt hiszem, nagyon sokáig nem is szabad, hogy elfelejtsük! Nem szabad és nem is lehet! Nem lehet elfelejteni azt, ami olyan mély barázdákat, árkokat vájt piszkos körmökkel a legtisztább lelkekbe is, hogy azok a ráncok soha többé ki nem simulhatnak! — Csend. — Aztán... aztán egy kísérteties délutánt nem fogok soha elfelejteni. Két nappal karácsony előtt. Ültem ott a pesti szobámban, kényelmes, elnyúló hátú fotelben és csendesen néztem, csendesen és reménytelenül, kis angol pipám gyűrűző füstjét... Egyetlen kis lámpa égett, te még nem ismered, Anna, kívülről földgömböt utánoz. Egy kis vilanykörte belülről világítja meg a világoskék tengerben úszó földrészeket. Európát, Afrikát, Ázsiát és a földgömb tulsó oldalát. A lámpa az íróasztalomnál állott, mellette kis japán bronzfigura, szamuráj harcos. Rendkívül kidolgozott, finoman megalkotott szobrocska, szamuráj harcos, kezében harcra feszített lándzsa... Sokszor mosolyogtam rajta. Portörülés után rendszerint lándzsájával a földgömb felé szokták fordítani. Lehetetlen volt nem arra gondolni, hogy íme, Japán, amint ki akarja emelni sarkaiból a világot. Sokszor mosolyogtam rajta, még többször bosszankodtam. Túl sok figura van az asztalomnál. Az ember már nem tud dolgozni tőlük. A figurális sárgaréz tintatartó is! Sok helyet vesz el. Minek tintatartónak az egész görög mithológia? Aztán az a

nagy bronzkutya, a papírkosár, naptár, kések, ollók! Igen, sok. De ezen a délutánon nem vettem észre ezeket a figurákat, amint a világító földgömb hangulatos fényében csillogva életre kaptak. Csak ültem a fotelben ezer és ezer kedves könyvem között — milyen jó, hogy most már azok is itt vannak Kolozsvárott — és csendesen a szememmel símogattam őket. Könyvek! Angol, orosz, francia, magyar, német és északi álmodók betűbe öntött, vagy betűkből életre támasztott világai. Egy élet alatt gyűltek össze. Az elsőkét még mint diák vásároltam, kaptam. Hány csendes téli estét népesítettek be! Mennyi nyár pihenő óráit színesítették! Ültem köztük a nagy fotelben, számban a kis angol pipa. Akkoriban vettem elő az íróasztalomból, ahol Velence óta pihent. Istennem, mikor jutunk el megint Velencébe! Igen, az két nappal volt karácsony előtt. Lassan felálltam és az ablakhoz mentem. A központi fűtés csövei épen csak hogy langyosak voltak. A Deák-térre láttam. Csatakos hó. Már erősen sötétedett. Nézem az utcát. Alig egy-két ember. Azok is inkább a náciterror „hivatalos személyei“. Katonasapka mellé tűzött kakastoll, civil télikabáton derékszív és egy karszalag nyilaskereszttel... A Kammermayer Károly-utca elején romok, igen, ez a mult héten történt, egyszer csak irtózatos dörrenés, füst, por, repülő kövek. Csepelről, Rákospalotáról, Kepepről lőtte már Budapestet az orosz. Budapest! A „dunagyöngye“! Lebombázott házak, nyirkos sötétség, piszkos, üres kirakatok, pozdorjává törött kirakatüvegek. Minden tizedik üzlet van nyitva, az is üres. Lassan a Király-utcai front felé fordultam. Nyilas suhancok éppen egy „zsidóüzletet“ árusítottak ki. Bizsutéria volt. Sohasem látott embertömegek ölték egymást, hogy bejussanak. A bizsutériába! Mikor már nincs kenyér, liszt, nincs zsír és zárolták a szárított főzeléket is... Álltam az ablaknál és néztem a lerongyolódott várost. És közben állandóan hallottam az ágyúlövéseket... A város már üres volt. Az emberfolyamok már elkígyóztak. Tizenhétől negyvennyolc évig ott torlódtak a már egyedül maradt dunántúli négy megyében. Száz és százezer ember az egyedül megmaradt Bécsi-úton, gyalogosan, szekereken, rozoga teherautókon. S az egyetlennek megmaradt bécsi vasútvonalon. Marhavagónokban, lerongyolódott vasuti fülkékben. Asszonyokkal és gyerekekkel. Mindenki, akinek vaj volt a

fején, mindenki, aki gyáva volt hozzá, hogy a naponta megjelenő bevonulási és új bevonulási parancsoknak ellenálljon. Hat héten át kígyózott ez az emberfolyam. Most, ezen a napon fogyott el. Két nappal karácsony előtt. Pontosan éreztem, még egy-két óra, aztán nincs többé ez az egy út és egy vasuti vonal sem. Ők nem hitték, én pontosan tudtam: aki maradt, az most már marad. A házromok az utcákon ásítózó tankcsapdák között. Az egyre percről-percre közelebbről hangzó ágyúdörgésben. Talán ma éjszaka, gondoltam, még egyszer kiragasztanak egy új plakátot „Budapest népéhez! A háborús helyzet következtében... Budapestet átmenetileg átengedjük az ellenségnek...“ Aztán... hát igen, ami aztán lesz, azt sokféleképpen lehet elképzelni. Csak arra nem gondoltam, hogy utcai harcok lesznek, hogy házról házra... Ilyen aljasoknak még Hitler és Szálasi csordáját se hittem. Hogy hát akkor hogyan képzeltem el? Ne nevéss ki, valahogyan úgy, hogy egy reggel, talán éppen karácsony napján, egyszerre csak itt lesznek a Deák-téren az orosz tankok és bennük a szovjet katonái. Igen, álltam az ablaknál, erre gondoltam és az egyre sötétebb utcát néztem.

Csend.

— A bizsutériát már kiürítették. Valahol a közelben puska lövések. Ő, ezt megszoktam már. Október tizenhatodikán hajnalban ébredtem először harcizajra. Akkor a hitleri és szálasi csordák a várat, Horthyt ostromolták. Azóta nem hallgatott el a géppisztoly, a puska, a revolver, a kézigránát. Mindig volt valami jogcím. „Ellenálló házak“ a Népszínház-utcában. Tigrisekkel vonultak fel ellenük. A járdán és az úttesten sárgacsillagos ruhát viselő emberek, férfiak, nők, gyerekek, úristen, gyerekek hullái! Ezeket, hála jó sorsomnak, nem láttam. De ezen a délután a szemem előtt történt. Egyszerre felsivítottak a szirénák, légitámadás. Le kell menni a pincébe. Én feljöttem egy cigarettányi időre és kiálltam a kapuba. Egyszerre a Király-utca felől egy menet. Nyilas suhancok egy „zsidóház“ nyomorult lakóit vitték valahova. Csupa öreg és beteg. A fiatalját elvitték már. Éppen előttünk, egy halálsápadt öreg megingott a lábán. A suhanc felüvöltött. — Előre, büdös zsidó! — Könyörgök! — Eh!... A puska kézbe csattant, egy dördülés, szegény beteg, öreg zsidó már hanyattfeküdt az aszfalton... Két karja kitérve,

szája nyitva, homlokán lyuk. S a feje vérben. — Tovább, zsidók! — A menet ment tovább, a halott maradt. Ott feküdt hosszú órák hosszat... Azt hittem, megőrülök. Amint lefújták a riadót, nekirohantam a városnak. Üres utcákon kóboroltam, egyszercsak ott voltam a Dunaparton. Negresco. Benéztem. Egy-két magányos ember. Valami lötytöt kaptam. Aztán vacsoraidő. Bementem a Carltonba. Egyik asztalnál német tiszték. Egy másiknál tizennégyéves gyerek. Német egyenruhában, de karján nyilaskeresztes szalag. Ujjai tele voltak gyűrűkkel. Gyémánt, briliáns. Gyerek csuklóján női karkötő. Éppen fizetett. Tárcája vastagon duzzadt az ezre-sektől... Hazamentem. Nem, nincs segítség!

Fejét felemelte, Annára nézett.

— Azóta zaklat a kérdés, nem vagyunk-e hibásak mi is! Mi, akik ezzel szemben álltunk. Többet kellett volna csinálnunk! Sokkal többet!

— Giovanni!

Kezét hirtelen Anna kezére tette, megpróbált mosolyogni.

— No, hagyjuk ezt, hagyjuk! Elég volt. Magadról beszélj, édes!

Anna sietve kapott a szón, hogy megszakíthatja a gyötrő emlékezést.

— Örülök, Giovanni! Nagyon örülök!

— Minek?

— Hogy veled vagyok!

Szeméből meleg fény villant a férfi fáradt arca felé.

— Nagyon szeretlek!

— Kedves vagy! Aranyosak voltak a leveleid! Olyan jól esett várni a leveleidet!

— Nekem is a tiéidet!

— Többször írtál leveleidben egy szép pesti asszonyról! Mi van vele?

— Az a baja szegénynek, hogy nem ő találkozott veled, hanem én! Ha veled találkozott volna, most ő érezné azt a harmóniát, ami énbennem van. Különben tetszene neked! — tréfálkozott. — Azért nem is hívlak fel magamhoz!

— Ó! Pedig titokban volt egy tervem!

Anna arca fölragyogott.

— Hogy feljössz hozzám?

- Igen!
- Giovanni! Igazán? Most? Gyere, Giovanni! Olyan jó lesz!
- Most vissza kell mennem, Anna! De szombaton jövök! És együtt megyünk vissza Kolozsvárra!
- Igazán, Giovanni?
A férfi rámosolygott.
- S a pesti asszony?
Anna arca most komoly volt.
- Nem félek, Giovanni! Tudom, hogy téged nem kell félteni!
- Nem, Anna. Neked nem kell félteni! Tőled nem lehet elvenni engem! S ez nem az én érdemem! A te érdemed!

*

Anna szép karcsú teste ott pihent a férfi oldalán. Teljesen ruhátlan volt, de egy pillanatig sem volt az az érzése, hogy be kellene takarni magát, mert ez szemérmetlen. Fejét a férfi vállán nyugtatta, érezte a lassú, meleg, ütemes símogatóást, a duruzsoló csendet, a lélek és a test tökéletes békeségét.

Hajnali két óra volt. Az érzékek lángolása elcsitult. Fe-küidtek egymás mellett, mintha lassan símogató hullámokban úsztak volna, melyek lágyan ringatták őket.

— Milyen szép vagy, Anna! Milyen nagyon szép!

Anna egy leheletnyivel közelebb símult hozzá.

— Még mindig szépnek találsz?

— Mindig annak foglak találni! Akkor is, amikor ez a gyönyörű test talán már nem lesz ilyen izgalmas élmény!

— Biztos?

— Biztos, Anna! Mert te nemcsak test vagy, gyönyörű test! Szépséged nemcsak testi szépség! — hirtelen Anna felé fordult. — Amikor leköltöztem Kolozsvárra, arra kértelek, hogy légy a feleségem. Megígértetted velem, hogy ezt a kérdést nem bolygatom . . .

Anna feje lassan feléje fordult.

— Giovanni!

— Haragszol, amiért mégis felhoztam most?

Anna nemet intett.

— Ha akarod, — mondta, — ha most is akarod, a feleséged leszek!

A férfi felült.

— Anna! Igazán?

— Igazán, Giovanni!

A férfi az izgalomtól szinte goromba erővel rántotta magához a karcsú testet. Arcuk majdnem összeért, tekintük egymásba kapcsolódott.

— A feleségem leszel?

Anna arca komoly volt.

— A feleséged!

— Hát... eddig miért nem akartad?

— Nagyon nehéz feltételeket szabtal, Giovanni!

— Feltételeket? Én?

— Mikor leköltöztél Kolozsvárra és én bevezettelek a lakásba, amit akkor láttál először s amit én rendeztem be neked! Akkor mondtál valamit!

— Mit, Anna?

— Hogy a jó feleség egyszerre anya, szerető és jóbarát! Nem tudtam, hogy ennyi minden tudok-e lenni a te számodra. S nem akartam, hogy még egy házasságban csalódj! Ne haragudj, hogy most első feleségedről beszélek. Te sohase tetted, elkerülted a kérdést, még előttem sem akartál rosszat mondani a feleségedre. S én éppen ezt tiszteltem benned. Sohasem kíváncsiskodtam. Hogy csalódtál, azt sem mondtad. De ezt láttam rajtad, Nem akartam, hogy még egyszer csalódj. Sokat gondolkoztam szavaidon. Egyszerre anya, szerető, jóbarát! Igazad volt! A jó feleségben mindennek ott kell lenni. Ha csak anva a nő? Gondoskodása könnyen válik halmaskodássá. Ez minden nőben ott van. Különösen, ha mint én, férfimunkát végez, kenyeret keres. Ez a férfi önérzetén okoz sérülést. Ha csak szerető? Mi lesz, ha teste megszokottá válik s újat nvujtani nem tud többé? Ha csak barát? Olvan könnyen elsikkadhat benne a nő... Igen, a jó feleségnek egyesíteni kell magában mind a hármat. S akkor még csak azt tudtam, számodra jó szerető vagyok. De ezen is sokat gondolkoztam!

— Anna! Én neked ennyi problémát adtam fel?

— Igen, Giovanni! Folyton elemeztem magamat! A sze-

retőd voltam, szerettelek és tudtam, hogy te is szeretsz. Tehát szerelem tart össze bennünket. S a szerelem éltető eleme a nyugtalanítás, hogy mindig van benne valami bizonytalan. Különösen a nő részéről. Hiszen minden nőben ott van a vágy, hogy a férfi érdeklődését felfokozza. S van-e erre jobb mód, mint meglebegtetni előtte a lehetőséget: elveszíhetsz, másnak is kellek! Ellenőriztem magamat. Benem is megvolt a vágy, hogy ezt megcsináljam. Meg is tettem. De lemértem az indokokat, hogy miért tettem. Csak azért-e, hogy nyugtalanítsalak, gyötörjelek, vagy azért, mert — én féltem! Hogy elveszítlek! S azt akartam, hogy vigyázz reám! Becsületesen mértem le, Giovanni! Tárgyilagosan! Nem gyötörni akartalak. — Hallgatott egy pillanatig.

— Azt is lemértem, hogy testi találkozásainkkal hogyan állunk. Ki merem mondani: tudtam, Giovanni, hogy szép vagyok és férfi számára kívánatos. De ez nem elég! Semmitsem ér a szépség, ha a szerelem testi vonatkozásaiban a nő nem odaadó, hanem csak tűrő, elszenvető és nem résztvevő. Lemértem, hogy nálam itt nincs hiba. És tenálad sincs. Ez is fontos. A legtöbb házasság azért szerencsétlen, mert a férfi nem ismeri a női test fiziológiáját. Nem ért a testi szerelemhez. A nők nyolcvan százaléka — azokra gondolok, akik csak egy férfit ismertek — úgy öregszik meg, hogy nem érti, nő számára mi jó lehet a testi szerelemben. Mind ezt lemértem. Itt nem volt hiba. De nem mondhattam akkor még, hogy a feleséged leszek. Nem tudtam, tudok-e a szerető mellett anya és jóbarát is lenni. Most már tudom. Tudok. Anya bizonyosan.

— És barát is! Ezt meg én tudom legjobban.

— Honnan, Giovanni?

— Mert beszélni tudok veled a dolgaimról!

Csend.

— Giovanni!

— Tessék, édes?

— Tudod, mikor győződtem meg róla, hogy nem csak a vágy vitt hozzád, hanem szerelem?

— Mikor, Anna?

— Mikor először tudtam így feküdni melletted égő villanyfénynél. A vágy kielégülése után is ruhátlanul! Mert

ha az egyesülés nem a lélek szerelmének testi kifejezése, hanem csak hajsza a gyönyör után, akkor a vágyteljesülést csömör követi és szégyenérzet! Én nem szégyent, csömört éreztem, hanem békességet. És harmóniát! Ruhátlanságon nem éreztem erkölcstelent! Tisztátalant! Természetesnek éreztem, hogy mezítelen vagyok!

A férfi melegen magához vonta a gyönyörű, karcsú asszonyt.

— Anna! Mikor esküszünk?

— Amikor akarod, Giovanni!

— Amint hazaérünk!

— Igen, Giovanni!

A férfi szája forrón Anna szájára ereszkedett. Anna megremegett. Aztán karja lassan elindult, hogy a férfi nyakára fonódjon.

Odakünn hajnalodott. Nem látták. Csak egymást látták.

*

A hoteligazgató — szombat este lévén — berendelte a zenét. Ezúttal érdemes is volt, mert várakozáson felül sokan jöttek. Bár most már az őrnagy lányával kapcsolatban lemondott minden reményről, határozottan az is felvillanyozta, hogy ismét feljöttek és a román hadnagy nélkül jöttek. Regátból is érkezett egy társaság, nők és férfiak vegyest. Egész délután konyakoztak és a direktort rávették, hogy weekendre nyissa ki a becsukott bárt. A kihallatszó zongoraszó már délután is a szezon illúzióját keltette.

Estére aztán egészen nagyvilági élet kerekedett. A regáti társaság egyik hölgytagja átvette a dizőz szerepét és este tizenegy óra tájban, mikor a vacsoraidő „szalonzene-kara“ jazzé alakult át, hamisítatlan bárhangulat kerekedett.

Maiorescu könnyörögve fordult Máriához.

— Jöjjön be! Úgy szeretnék táncolni magával!

Mária húzódozott.

— Fodrászhoz kellett volna mennem! Ruhám sincs megfelelő! Igy nem mehetek!

De végül is hajlandó volt keresni „valamit“, ami méltó az alkalomhoz.

Maiorescu is felszaladt az első emeletre, szobájába, hogy átöltözzék,

Szmokingról persze nem volt szó, de mégis valami sötét ruhát.

Mikor azonban belépett a szobájába, egyszerre szimatolva megállott.

Valami illatot érzett, amit jól ismert, de amiről tudta, hogy nem a szobájához tartozik.

Ez Mária parfümjé.

Hogyan kerül ez az illat az ő szobájába?

Lehet, hogy Mária, mikor nyitott ajtaját felfedezte, bent járt a szobájában?

Igen, erről van szó!

Az ajtó nyitva volt, nyilván belépett egy percre, hogy távollétükben nem járt-e valaki illetéktelenül a szobában.

Milyen kedves tőle. Ezt meg is fogja külön köszönni.

De mikor kinyitotta a szekrényt és meglátta, hogy az ingei, zsebkendői milyen rendben sorakoznak, egyszerre más jelentőséget kapott előtte a látogatás.

Az előbb még „milyen kedves“ megállapításra korlátozódott gondolata, most pedig csak állt a szekrény előtt, nézte a rendbe rakott polcokat és valami minden szót elfojtó melegséget érzett.

Ez a melegség annál nagyobb volt, mert Maiorescu előtt ez a gondoskodás egészen mély értelmet kapott. Hiszen nem arról van szó, voltak neki is nőismerősei. Nem is egy járt a lakásán. Igaz, egyik sem volt ilyen dáma, mint ez a budapesti asszony. Egyiknek sem jutott eszébe, hogy kinyissa és rendberakja a szekrényét.

Pedig azokhoz a lányokhoz, asszonyokhoz igazán sokkal intimebb kapcsolatok fűzték.

Állt a szekrény előtt, valami nagyon jóleső melegséget érzett és egyszerre felcsuklott.

Az édesanyja jutott az eszébe.

Régi-régi kis szobát látott, a szoba egy vakolatát vesztett házban húzódott meg, valahol a bukaresti külvárosban.

Régi szobát látott, vasárnap reggel, kicsit ütöttkopott dézsát, meleg vízzel, mely gőzölgött és szorgalmasan mállasztotta a falról az enélkül is hulló meszelés hólyagos lapocskáit.

A dézsában kis fiucska állt, vézna kis fiú. Meztelen testecskéjén szappanos víz csorgott alá és egy fáradtarcú,

sovány asszony kék lábasból kellemes, langyos vizet öntött a feje bubjára, ahonnan lecsorgott a kis szappanos testre. A konyhaszéken pedig gondos kézzel vasalt ingecske várt. Vasárnap.

Most egyszerre nagyon régi mozdulatok jöttek fel az emlékezetébe.

Ahogy az a kidolgozott kezű asszony összecsavarja a szappanos vízben megmártott törülköző-csücsköt és a fülét mossa...

Ahogy langyos vizet nyújt, hogy a száját öblítse ki...

Ahogy nyakán az inget gombolja, ahogy megfésüli, ahogy...

Nichifor Maiorescu állt a szekrény előtt és az édesanyját látta. Az édesanyját látta és kimondhatatlan melegséget érzett egy nagyon szép pesti asszony iránt, aki semmit sem hasonlított arra a szegény, agyondolgozott, perkálba öltözött édesanyjára.

Hogyan is hasonlított volna!

Életét nem rossz szagú gyárakban, olajfinomítóknál töltötte piszkos munka mellett.

Állt a szekrény előtt és századszor forgatta szájában ugyanazt a néhány szót:

— Összerakta a szekrényemet... összerakta a szekrényemet...

A bárból felhallatszott a jazz. Magára ébredt. Gyorsan átöltözött és lesietett a hallba.

Mária még nem volt ott. Egy fotelbe ült és megilletődöttsége olyan nagy volt, hogy nem is látta maga körül az embereket. Pedig ugyancsak sokan hullámozgottak az étterem és a bár között. S egészen szokatlan jelenségek is voltak.

Például, ott ült a hallban a nyugalmazott koronaügyész és a felesége. A méltóságos asszony — mert a címet, demokrácia ide, demokrácia oda, továbbra is megtartotta — mopszli orra felett lorgnonnal mindenkit külön-külön szemügyre vett.

Mindegyikről véleményt is mondott. Ez a véleménynyilvánítás halk hangon történt, mégis tökéletesen nyilvános volt, mert őméltóságának rendkívül élénk volt a mimikája. S ez a mimika különösen kifejezte a nemtetszést vala-

hányszor román nő vonult el előtte. Óméltósága benne élt egy elmúlt világ gondolatkörében és már reménytelen volt, hogy elképzelésein változtassan.

A bárból egy tangó hangjai szűrődtek ki. A regáti hölgy igen jól beleilleszkedett a keretekbe, rekedt hangjával tökéletes dizóznak bizonyult. A tangó szövege szerelem után epekedett, de Maiorescu előtt továbbra is azok a szavak hangzottak, amelyek fent a szobájában kúsztak gondolatai előterébe:

— ...összerakta a szekrényemet...

A tangó éppen végetért és a zongora intermezzója úszott a hallban, amikor Mária alakja feltűnt a lépcsőfordulóban.

Maiorescu, szíve szerint, senkivel sem törődve, odarohant volna, hogy eszeveszetten össze-vissza csókolja a kezét. De erőt vett érzésein. Egyszer már alaposan megégette magát Máriával, éppen a lelkes kitörések miatt. Hátha ezt is félreérti.

Nyugalmat erőltetett magára és elébement.

Mária olyan szép volt, hogy a koronaüggyész felesége percekig nem fordította el tőle lorgnonos tekintetét. Estélyi-ruha omlott le róla, persze nem valami feltűnő, csak kis-estélyi, de szabadon hagyta két szép karját és asszonyosan formás vállának egy darabját. Szőke feje, alabástrom fehérségű bőre csillogva emelkedett ki a finom vonalú fekete estélyi ruhából.

Kezét nyujtotta.

— Soká jöttem?

Maiorescu szemében gyermeki hála csillogott, amint ment az oldalán.

— Köszönöm! — mondta. — Nem is tudom, hogyan köszönjem meg magának!

Mária csodálkozva nézett rá.

— Mit? Hogy rendesen felöltöztem?

— Hogy rendbehozta a szekrényemet!

Mária nem nézett rá, de mosoly szaladt át az arcán.

— És máskor ne szórja a földre a cigarettahamut!
Az asztala körül a padló tele van cigarettahamuval.

Maiorescu keze riadtan esküre emelkedett.

— Soha többé! Soha többé!

Azzal beléptek a hallba.

A pincér már kalauzolta is őket az asztalukhoz.

*

Mária megjelenése határozott feltűnést keltett a bárban. A társaság tagjai általában kirándulók voltak s ha mindenre számítva, hoztak is magukkal társasági ruhát, Máriával nem mérközhettek.

Egy darab nagyvilág volt.

Sarokasztal mellett ültek és Mária határozottan jól érezte magát. Maiorescu bukaresti élete felől érdeklődött, de inkább beszélgetett, semmint beszélt.

Sokat táncoltak is. Maiorescu ilyenkor kicsit gyerekes büszkeséggel figyelte, hogy mindenki Máriát nézte.

Igen, Mária meglepően könnyed volt. Csak egyre vigyázott, de azt sem feltűnően: hogy ne igyék sokat.

Éjfél felé a zenekar pihent, csak a zongora szólt halkán.

Maiorescu meleg tekintettel az asszonyra nézett.

— Nem tudom elmondani, Mária, mit éreztem, amikor a szobámban megéreztem az illatát és észrevettem, hogy... hogy törődött velem!

Mária nem nézett rá, hallgatott.

— Az anyámra kellett gondolnom! Az édesanyámra. Nagyon régen nem éreztem ilyen melegítő, édes érzést! Nem haragszik, amiért nem tudok hallgatni róla?

Aztán újra a jazz.

— Táncol velem még egy tangót?

Mária felállott.

Maiorescu most nem tudott parancsolni a karjainak.

Ölelésében benne volt minden érzése.

Mária nem durván, nem erőszakosan, de határozottan lazított a derekát átfogó karokon. Végigtáncolták a számot, aztán visszaültek az asztalukhoz.

Látszólag nem történt semmi. De Maiorescunak érezni kellett, hogy Mária egy negyedlépéssel visszahúzódott.

Egy óraker szólt, hogy hívja a fizetőt.

Maiorescu fizetett.

Amikor a pincér továbbment, Mária magához húzta a

számolólapot, megnézte az összeget, aztán kinyitotta a tárcáját és pénzt vett elő.

— Madame! — riadt meg Maiorescu.

De Mária nem túrt ellenkezést, a számla összegének felét Maiorescu elé tolta.

— Így akarom!

Minél jobban közeledett a záróra pillanata, annál me-revebb lett.

Egyre kevesebbet beszélt, a kérdésekre egyre rövidebb válaszokat adott s mire felálltak az asztaltól, Maiorescu jéghideg falat érzett kettőjük között.

Mária szótlanul ment mellette a hallon át a lépcső felé, aztán a lépcsőn és a szobájának ajtaja előtt röviden, hűvösen csak annyit mondott:

— Köszönöm. Jó éjszakát.

Maiorescu még ott állt megdermedve, értetlenül, érezhetően minden támadó szándék nélkül, de Mária többé nem vett tudomást róla.

Belépett az ajtaján és már hallatszott is, amint a kulcsot egy határozott mozdulattal ráfordítja.

VIII.

— Így sohasem fog jól römizni! Figyelni kell! Figyelje, hogy én mit veszek fel. Amit felveszek, olyant sohase dobjon. És a végén ne maradjon két lappal, inkább legyen három lap a kezében. Kettővel nem lehet végezni. No, tessék! Nem most mondtam magának, hogy olyant ne dobjon, amiről nyilvánvaló, hogy énnekem kell? Már a harmadik bubit dobja! Römi vagyok!

Maiorescu rettentő igyekezettel rázta a fejét.

— Ezt az ostobaságot!

A szombatesti megmerevedésnek már nyoma sem volt. Mikor reggel Mária megjelent a hallban, semmi jele sem volt, hogy valamiért neheztelne. Most itt ültek már órák óta és kártyáztak. Közvetlenül ebéd után kezdték.

— Figyelni kell! Arra is, hogy ne gyűjtsön nagy lapokat. Ha az ember látja, hogy gyenge a lapjárás, igyekezzék szabadulni a nagy lapoktól! — eldobta az első lapot. — Ász! No gyerünk!

Maiorescu aggódalmasan rendezte az újonnan osztott lapokat, aztán húzott.

Már hat órára járt az idő. Akik estére otthon akartak lenni a közeli városokban, lassan szedelőzködtek.

Egymásután indultak el a kocsik a hotel elől. A hallban éppen az őrnagyék gombolkoztak.

— Hát — mondta az őrnagy — ezidén alighanem ez volt ide fel az utolsó kirándulás!

A hoteldirektor, aki közben újra beleesett a leányába, viharosan tiltakozott.

— Ne tessék hinni! Azt hiszem, jövő szombaton még

nagyon szép időnk lesz! Tavaly is, kérem, az utolsó októberi vasárnap volt a legszebb! És a kisasszonynak, Emmikének, ha meg tetszik engedni, nagyon jót tesznek ezek a szombat-vasárnapi pihenések! Szemmel látható, alázatos tisztelettel! Szabadszemmel látható! Ugye, ez a levegő idefent!

Lassan mentek a hallon át a kijárat felé.

— Ha meg méltóztatik engedni, zárás után, mikor már én is leköltözöm a városba, teszem tiszteletemet, hozok egy keveset ebből a páratlan levegőből!

Maiorescu arra nézett.

— No tessék! — csattant abban a pillanatban Mária hangja. — Most meg a nőket nézi! Aztán csodálkozik, hogy mindig veszít!

Maiorescu ijedt, kisfiús szótfogadással dugta vissza tekintetét a kártyáiba és sikerült is azonnal olyan lapot dobnia, amivel Mária römit mondott.

— Puff! — nevetett. — Nagyon tehetségtelen kártyás vagyok.

— Majd megtanulja! Fontos, hogy figyeljen az ember! Maga oszt!

Maiorescu kevert, de egyszerre abbahagyta és felkiáltott:

— Hohó! Madame Anna! Megérkezett!

Annát következetesen madamenak szólította, nem vett tudomást hajadon voltáról.

Csakugyan ő érkezett. Ragyogott a szeme, minden mozdulata csupa életkedv volt. Kis necesszerjét maga mellé dobta s már ott is ült közöttük.

— Lapot kérek!

Mária meglepetten nézett rá.

— Így megszeretted a römit?

— Nagyon — mondta Anna és felnevetett. Máris játszott. Vagy félóráig kártyáztak, Anna folyton beszélt, sokat nevetett, olyan volt, mint egy kedves, magát fékezni nem tudó gyerek.

Mikor Maiorescut Bukarest a telefonhoz hívta, Anna csillogó, emlékező szemmel dőlt hátra a kényelmes fotelben. Mária figyelte, nézte.

— Milyen más vagy ma, mint máskor.

Anna nem tudott parancsolni magának, kirobbant belőle:

— Nagyon boldog vagyok! Még egy hét s azután aszszony leszek!

— Te... férjhez mész?

— Igen.

Csend.

— Vele voltál?

— Vele.

Csend.

— Milyen ember?

— Professzor. — Szemét lehunyta, arcán emlékező, idéző mosoly. — Karcsú! Magas! Kultúrált, remek feje van! Giovanni... Csupa munkakedv és...

Mária maga elé nézett.

— Az én uram olyan volt, mint a hét szűk esztendő. Sovány, csupa csont. Savanyú. Néha napokig nem lehetett a szavát venni. — Csend. — Hányszor vesztünk össze ezen! Az utolsó években sokat jártunk társaságba, azt mondta, hogy kell, a karrierje miatt. Láttam valami kedves modellt, izgatott, kérdeztem, hogy mit szól hozzá, megcsináltassam-e. Nem lehetett tőle választ kapni.

Anna csak félig volt ott. Behunyt szemmel, mosolyogva ült, a szavak alig jutottak el az értelméig. Csak éppen, hogy meg ne bántsa, szólt néha közbe.

— Szereted a ruhákat?

Mária válla megrándult.

— Amig el nem készülnek. Amig meg nem szereztem a ruhát, borzasztóan izgat. Mindenkiel megtárgyalom, futok a szabónőhöz, sürgetem, minden ráncon, húzáson, gombon vitatkozom. Aztán, ha megvan, nem érdekel. Amint hazahozták, vége. Beakasztom a szekrénybe, többé rá sem nézek. Tele vannak otthon a szekrényeim. Némelyik egy évig is ott lóg, amig egyszer előveszem.

Anna hirtelen felült és Máriára nézett.

— Te! Nem ez a te bajod!

— Micsoda?

— Ez férfitulajdonság! Tipikus férfitulajdonság!

— Mi?

— Amit most elmondtál a ruháiddal kapcsolatban!

Bizonyosfajta férfi van így a nőekkel. Amíg meg nem szerzi, izgatja, fut utána, mindent elkövet, hogy megszerezze. Aztán, ha megvan, nem érdekli többé! Beakasztja a szekrényébe!

Mária zavartan nézett rá.

— Nem értem, hogyan hozod össze ezt a kettőt!

— Nincs abszolút férfi és abszolút nő! Minden férfiben megbújik egy adag nő is és minden nőben egy adag férfi. Ha ez az adag véletlenül nagy, akkor az emberben harcolni kezd a férfi a nővel. Az erősebb győz. De néha olyan erős az a belső, másik nemű én, hogy nem lehet legyőzni.

— Te miket mondasz!

— Nem hiszed?

— Nézzed, kérlek, én is nézek tükörbe! Én csak nem vagyok férfias megjelenés?

— Nem. Sőt! Telivér nő vagy. Nagyon szép és kívánatos. De ez azért nem zárja ki! Sőt, éppen ez teszi nehezzé a harcot! Telivér nő vagy és mégsem tudsz nő lenni! Nem engedi a benned bujkáló férfi. Verekedsz, harcolsz vele és...

— Ugyan kérlek! Ha ilyesmi volna bennem, csak tudnék róla!

— Ha az ilyen küzdelem a tudatban játszódna le! De az ilyesmi mindig a tudat alatt zajlik! Gyűlölted az uradat, pedig nem is őt gyűlölted!

Mária értetlenül nézte.

— Te miket beszélsz össze máma! Tisztára értelmetlen! „Gyűlöltem az uramat, pedig nem is őt gyűlöltem!” Hát kit?

— Azt a férfit, aki tebenned van! Azt a belső férfit, azt a második „én“-t! S ezt a gyűlöletet vetítetted át az uradra! És általában a férfiakra!

Mária gondolkozva nézett maga elé.

— Ez tényleg van?

— Hogyne volna!

— Hogy az emberben egy férfi küzd a nővel?

— Igen.

— És nem engedi érvényesülni a nőt?

— Bizonyos esetekben. Ha az a belső férfi nagyon erős.

— Hát... — felkapta a fejét. — Akkor aztán az ember külseje is elveszíti a nőies voltát? Nálam nem lehet ez! Magad mondtad, hogy százszázalékos nő vagyok! Kívánatos!

— Mondtam. Így is van.

— Hát akkor?

— Nem a külső változik meg.

— Hanem?

— A női külsőhöz olyan tulajdonságok párosulnak, amelyek semlegesítik a női vonzás varázsát! És a férfit visszariasztják.

— Hogyhogy?

— Hát például... női „én“-ed vágyik rá, hogy kényeztessenek, babusgassanak, virágokat hozzanak, udvaroljanak és a többi. De a kívánatos női testben olyan férfi lelki vonások vannak, hogy a férfi nem tud veled, mint nővel bánni! Minduntalan kap egy pofont, ami visszahúzódtásra készíti. Nem tehet szegény róla, ő a nőt keresi. Te viszont feldühödsz a férfi visszahúzódtásán, feldühödsz, hogy nem úgy viselkedik, ahogyan a női oldalad megkívánná és meggyűlölöd!

— Én?

— Mindegy. Szóval az ilyen nő. Nem tudja, hogy nem a partnerben, hanem benne magában van a hiba. A benne lévő férfi riasztja a külső férfit vissza. S mert nem tud erről a belső férfiről, gyűlöli a külső férfit. A gyűlöletet, amit — tudat alatt — a benne lévő férfi iránt érez, átvetíti a partnerére. Esetleg az egész férfinemre.

Mária döbbenet hallgatott. Aztán Annára nézett.

— És... hát mitől van ez?

— Erre neked nem tudok választ adni.

— És... hát az ilyen nő — ha ugyan tényleg van ilyen nő — sose találhat megnyugvást? Az ilyen nő számára nincs megoldás?

— Van.

— Hogyan?

— Ha olyan férfivel találkozik, akiben viszont a feminim vonások dominálnak.

— Szóval, hogy sok benne a női vonás!

— Igen.

Mária maga elé nézett. Erősen gondolkozott.

— De ilyen férfit — kapta fel a fejét — nem lehet szeretni!

— Tévedés!

— Lehet?

— Ezek a Xantippe-Sokrates házasságok rendszerint kitünően sikerülnek.

Mária megint hallgatott. Aztán egyszerre, határozott mozdulattal a kártya után nyult.

— No, osztok — mondta. — Jön Maiorescu.

*

Maiorescu bukaresti vendégeket kapott. A vasárnap esti telefonbeszélgetés eredményeképpen jöttek. Maiorescu lement eléjük Gyergyószentmiklósról, Mária és Anna pedig a friss időben, keményen trappolva délelőtti sétájukat végezték.

Mária rendkívül élénk volt és meglepően sokat beszélt.

— Gondolkoztam rajta, amit tegnap mondtál! — kezdte.

— Érdekes, de énrám nem vonatkozik. Én ismerem magamat.

— Mindenkit ismerünk, csak magunkat nem.

— Ez megint olyan filozófikus kijelentés. Én ismerem magamat.

— Szóval?

— Elmondtam neked, hogy amig együtt éltem az urammal, milyen gondos háziasszony voltam.

— Elmondtad.

— Ez férfitulajdonság, vagy női?

— Női.

— Nahát! Elmondtam, hogy amig a színháznál voltam — erről nem szeretek beszélni — milyen megalázó érzés volt, hogy folyton próbálkoztak velem a férfiak.

— Elmondtad.

— Tehát igenis vonzottam a férfiakat! Mégegyszer mondom, ne értsd félre, ezt nem elégtétellel állapítom meg, mert ma is remegni kezdek minden idegemben, ha ezek az idéltlen, förtelmes próbálkozások jutnak az eszembe. Csak azért említem meg, mert azt bizonyítja, hogy bennem, igenis, a női tulajdonságok dominálnak. Nem riasztottam, hanem vonzottam a férfiakat. Ha tehát a házasságom nem sikerül, nem bennem volt a hiba. Hanem a volt uramban.

Anna már teljesen benne élt a saját jövőjében. Nem tudott, nem is volt kedve vitatkozni. Hallgatott. Hagyta

Máriát beszélni. Szótlanul, kemény lépésekkel mentek egymás mellett.

— Nem volt benne egy fikarcnyi megértés sem! — hallotta Máriát. — Te! Ez is tipikus női dolog, rettenetesen vágyódtam az apró kedves meglepetésekre, ajándékokra. Az első évben még csak kaptam tőle valamit, hol ezt, hol azt, de aztán semmit! Ezt szó szerint vedd! A figyelmességnek nyoma sem volt benne! Még névnapokon, születésnapokon, házassági évfordulókon sem! Pénzt adott. Vegyek, amit akarok. Mikor pedig nekem nem pénz kellett! Hanem hogy érezzem, spekulált, gondolkozott, minek örülnék! És aztán járta a boltokat, hogy azt a valamit megtalálja! De soha semmit!

Kemény lépésekkel trappolt Anna mellett.

Anna hallgatott. És meleg érzésekkel arra gondolt, hogy milyen jó neki.

Nagyon meg tudta érteni ezt a fájdalmát Máriának.

De neki ezt a fájdalmat nem kellett megismerni. Mert Giovanni maga a figyelmesség.

És, igen, minden kis ajándékán éppen azt lehet legjobban érezni, amit Mária hiányolt. Hogy gondolkozott, minek örülne, törte a fejét s aztán nem nyugodott, míg a leghetlelenebb helyekről is elő nem kaparta.

Mária trappolt mellette.

— Aztán ez is! — hallotta a hangját, de hogy mit akart mondani, azt már nem tudta meg.

Ugyanis autó robogott el mellettük s az autóból Maiorescu lengette feléjük széles mozdulatokkal a kalapját.

Maiorescu vendégei megérkeztek.

Idősebb férfi volt s egy fiatal lány. Határozottan nagyon csinos.

Mária csak egy pillantást vetett az elporzó autóra és annak utasaira s azután szótlanul ment tovább Anna oldalán.

— Kedves fiú ez a Maiorescu — mondta Anna. — Megszerettem!

Mária hallgatott.

Anna ránézett.

— Az előbb valamit mondani akartál!

A válasz kurta volt, kemény.

oldalú volt. A két bukaresti vendég csak néha-néha szólalt meg egy-egy mondat vagy kérdés erejéig, szakadatlanul Maiorescu beszélt.

Előadása folyamatosságából látszott, hogy igen színesen, drámai erővel valami történetet mesél. A történet nem is lehetett érdektelen, mert a bukaresti úr és a leánya is feszülten figyeltek.

Az étteremben alig egynéhányan voltak, a kiszolgálás gyorsan ment.

Máriának negyedóra alatt elkészültek az ebéddel.

Anna Mária felé fordult.

— Megiszunk a hallban egy feketét?

— Inkább itt. Olyan jól leültem.

Cigarettára gyujtottak.

Anna leplezetlenül nézte a románok asztalát.

Mosolygott.

— Mennyi kedves lelkesedés van ebben a Maiorescuban!

— Agyonbeszéli őket! — mondta epésen Mária.

De semmi nyoma sem volt annak, mintha hallgatóit untatta volna. Ellenkezőleg. Feszülten figyelték előadását.

Anna kezében csonkig égett a cigaretta, a feketéscsésze is megürült.

— Felmegyek a szobámba — mondta.

— Én is.

Felállottak. A mély meghajlással odaköszönő Maiorescunak bólintottak és felmentek a szobájukba.

Anna lefeküdt.

Mária ideges volt. Tevékenységi láz fogta el vagy idegességét akarta levezetni, kitárta mind a két szekrényét, kinyitotta a bőröndjeit és nekiállt, hogy mindent átrendezzen.

Nem sok munkát adott, félórán belül elkészült vele.

Megpróbált aludni. Nem sikerült.

A balkon napfényben úszott.

Magára vette a kabátját, könyv után nyult és kiült a balkonra. Lábait pléddel jól körülcsavarta.

Igy könyvvel a kezében, kabátban és plédekbe burkolva sikerült elaludnia.

Arra ébredt, hogy megint Maiorescu hangját hallja.

A hangok a szomszéd szobából jöttek és a hangsúlyból

megállapította, hogy most nem előad, hanem olvas. Valamit felolvas. Nyilván regényének valamelyik részletét.

Máriát határozottan izgatni kezdte ez a regény.

Nem is most, már korábban izgatta. Amikor bement Maiorescu szobájába és rendbe rakta a szekrényét. A kézirat az asztalon volt, fel is emelte. De románul volt, nem értette. Most megint ugyanez. Figyel. Jól hallotta a szavakat is, de hiába, egy szót sem értett a román szövegből.

Időnként egy másik férfigangot is hallott, ez nyilván a bukaresti könyvkiadó s egyszer hallotta a lány hangját is. Nagyon kellemesen csengő hang volt. Valamit kérdezett s a válasz után valamit halkán magyarázott.

Minél tovább tartott a magyarázat, Mária annál idege-sebb lett. Annál bosszúsabb, hogy egyetlen szavukat sem érti.

Végül felugrott és lement a hallba.

*

A hall hatalmas üvegfalán csak úgy áradt a napfény. De ott terjengett a halálos unalom is.

A portás pultjánál ült és karjaira borulva aludt.

Közvetlenül az üvegfal mellett, ahol legmelegebb volt a napfény, a koronaügyész házaspár ült. Más aztán sem közel, sem távol nem is látszott. A hoteligazgató irodája felől írógépkopácsolás. De akadozó nagyon gyakorlatlan. A nyugalmazott koronaügyész egy kolozsvári magyar lapot olvasott, a felesége lorgnonnal az orra fölött, külföldi képeslapokat nézegetett.

Mikor Mária megjelent a hallban, mindketten felnéztek.

Az öregasszony valamit mondott az urának.

Mária végigment a hallon és a túlsó sarokban egy fotelbe ült.

Ő is képeslap után nyult, de legalább kéthónapos volt a legújabb is, azonkívül valamennyit legalább is tízszer átlapozta már.

A koronaügyészék összehajolva tárgyaltak valamit.

A férfi szemelláthatóan ellenezte, a felesége pedig erősködött. Végül is a férfi felkelt és totyogó lépéseivel az igazgatói iroda felé indult.

Felesége egyedül maradt és szorgosan tanulmányozta a

— Elfelejtettem.

— Úgy kezdted, hogy „aztán ez is...”

Megint az előbbi kurta modorban:

— Nem tudom már.

Hangjában határozottan volt valami ideges ingerültség. Anna észrevette.

— Mi bajod van?

— Semmi.

Aztán enyhítésül:

— Mindig felizgat, ha a házasságomról beszélek. Forduljunk vissza, nem érünk időben az ebédhez.

— Jó.

Visszafordultak.

Hallgatva mentek.

Mária szája megvetően lebiggyent.

— Mennyi ruzs volt azon a lányon!

Anna meglepetten nézett rá.

— Egy pillanat alatt azt is megfigyelted?

Mária válla megrándult.

— No hallod! Lehetetlen volt meg nem látni! Agyonruzsoszott nő!

Néhány lépés szóttanul, aztán újra.

— Én színésznő koromban sem raktam ennyi ruzst magamra!

*

Ez az utolsó mondat, ez a „színésznő” szó Annát megállította.

— Te, Mária!

— Tessék!

— Azt mondtad nekem, még az elején, hogy eddig abból éltél, hogy járadékot kaptál!

— Igen!

— És hogy ez most a pénzromlással, drágulással semmivé vált.

— Igen.

— Miből fogsz élni, ha visszamész Pestre?

— Egyelőre a ruháimból, cipőimből.

— Egyszer az is elfogy!

— Közben csak rendbehozzák a pénzt!

— Félek, hogy ez hosszú folyamat lesz! Valamihez kezdened kell!

— Mihez kezdenék? Semmihez sem értek!

— Dehogy is nem! Szép vagy, nyilván sokkal szebb és érettebb, mint leánykorodban! Eredj vissza a színpadra!

Mária arca hófehér lett. Rettenetes irtózás ült a vonásaira.

— Színésznőnek?

— Igen!

— Menjek vissza?

— Persze!

— Soha! Soha!

Ez már kiáltás volt. Kétségbeesett, rettegő kiáltása valakinek, akit hirtelen a legszörnyűbb lehetőség elé állítottak.

— Minden csak színésznő nem! Inkább megyek el mosónőnek!

Aztán izgatott, gyors lépésekkel nekiindult.

Anna fejcsóválva ment mellette.

Hosszú percekig nem esett szó közöttük.

Aztán Mária, most már halkabban, sokkal halkabban, őszinte meggyőződéssel azt mondta:

— Nem tudom, mihez kezdek, Anna! De a színpadra nem megyek vissza! Soha! Soha!

*

Mária és Anna ezen a napon külön ebédeltek.

Mikor a sétából visszatérve az étterembe léptek, Maiorescu már az asztalnál ült társaságával. Széles gesztusokkal magyarázott valamit. Érkezésüket, természetesen, azonnal észrevette, nagy reverenciával hajolt meg feléjük, de máris beszélt tovább.

Mária meglehetősen szótlan volt.

— Nem tudod, miféle emberek Maiorescu vendégei?

— Nem tudok többet, mint amit ő maga mondott. A kiadója a leányával.

Szótlanul ettek. Mária nem nézett a románok asztala felé, de figyelt minden hangot, mely abból az irányból jött.

Igaz, nem is kellett az asztaluk felé fordulnia. A tükörből ugyanis mindent látott. A társalgás meglehetősen egy-

rojtosszélű külföldi képeslapot. Mindenesetre őspéldány lehetett, mert Mária a terem tulsó sarkáról is látta, hogy a címlapján horogkeresztet viselő katonák és tankok vannak. Vajjon milyen jelenetet ábrázolhat? Hitler katonái Moszkva előtt? Vagy Párisban?

Az unalomban, üvegházi melegben elálmosodott. Szeme lassan lecsukódott. Időnként hallotta, hogy papír zizeg. Őméltósága fordított egyet...

Aztán már ezt sem hallotta.

Arra ébredt, hogy valaki a közvetlen közelében köhécse.

Almosan kinyitotta a szemét. A hoteldirektor című vidéki fiatalember állt mellette. Kérdően, kicsit csodálkozva nézett rá. Még nem is volt egészen ébren. Mit akar tőle ez a fiatalember? Nem igen szokott vele társalogni.

— Bocsánat... — hallotta a hangját, — ha tudtam volna, hogy aludni méltóztatik...

— Nem aludtam, csak a szememet pihentettem kicsit.

— Ugyanis — hallotta az igazgató dadogását — Őméltósága szeretne beszélni nagyságos asszonnyal.

— Ki? — csattant élesen Mária hangja.

A hoteligazgató szemével odavágott az öregasszony felé.

— Őméltósága.

— Velem akar beszélni? Mit akar tőlem?

— Tetszik tudni, ő idefent, hogy úgy mondjam... a férje koronaügyész volt Budapesten!

— No és?

Értetlenül nézte hol az öregasszonyt, hol a fiatalembert.

Mit akarnak tőle? S ha valamit akar az öregasszony, miért nem jön ide hozzá?

De aztán — tekintettel őméltósága korára — felállt és értetlenül elindult feléje.

A nyugalmazott koronaügyész felesége még mindig egyedül ült, úgy tett, mintha rendkívüli módon el volna merülve a képeslapban. Az ura nem került elő az irodából.

Mikor Mária az asztalhoz ért, őméltósága megjátszotta a mély elmerülésből történő felriadást. De azonnal búbájos mosoly ült az arcára és nyujtotta felgyűrűzött ráncos kezét.

— Ó! — csicseregte. — Te vagy, szívem? Nagyon örülök! Már régen szerettelek volna megismerni! Igazán örülök, hogy... Foglalj helyet, édesem!

Mária szótlanul leült.

— Parancsoljon velem.

— Ó, parancs! Az az idő elmúlt, édesem, amikor még mi parancsolhattunk s a véleményünk kérdéseket dönthetett el! Az elit, édesem, nem parancsol, hanem hallgat mostanában! És mindössze végtelen szomorúságra szorítkozik, hogy a világ idejutott! Mindenféle szocialisták, kommunisták az élen! Seholy egy úr! Képzem, édesem, te is mit szenvedhetsz ott Pesten, hallottam, hogy Pestről jöttél! Mi is ott laktunk, de ide vonultunk vissza, itt legalább nem kell látnunk azokat a borzasztó embereket!

Mária összeszorított szájjal várta, hova akar az öregasszony kilyukadni. Az pedig beszélt.

— Igen, édesem, itt élünk visszavonultságban, senkivel nem törődve! Olyan jó volt megpillantani téged, mikor idejöttél, végre egy úriasszony, igazi úriasszony a sok kifestett „dáma“ után! Mondtam is az uramnak, tudod, koronaügyész volt, hogyan szenvedhet szegényke abban a visszájára fordított világban! Mert mi, úgye, elbujtunk itt. Itt viszonylag csendben várhatjuk meg, míg a helyes állapotok megint helyreállnak, visszatérnek, de te, úgye, aki bizonyosan kénytelen vagy ott élni azok között az emberek között...

Mária egyre idegesebb lett, de uralkodott magán.

— Parancsoljon velem! — ismételte meg ridegen.

— Meg fogod bocsátani, kérlek, természetesen csakis a legnagyobb jóindulat vezet, tudod, én itt kvázi vezetője vagyok a régivágású, úri magyar társaságnak, tudod, Erdélyből kerültem Budapestre, mikor az uram felesége lettem, a milléniumkor történt, ó, micsoda élet volt az! Szóval, mindössze óvni szerettelek volna, édesem, óvni bizonyos dolgoktól melyek az itteni jó társaságban, hát, úgye, esetleg visszatetszést keltenének! És neked is ártanának, ha a régi idők visszatérnek! Az ilyesmire nagyon kell ügyelni!

Mária értetlenül nézett rá.

— Tessék?

— Édesem, megbocsáss, nagyon helytelen, hogy bizonyos dolgokra nem vagy tekintettel! A társaság...

— Ki az a társaság? — csattant Mária hangja. — Az egész fürdőtelep üres!

— Azt csak hiszed, édesem! Mert az igazi jó társaság

visszavonult, édesem! Ha beláthatnál a villákba, észrevennéd! Éppen tegnap kerültél szóba a pénzügyigazgatóéknál! Ott volt az ezredes is, sőt Maca, tudod, a volt főispán felesége is résztvett a vitában! Persze mondhatod, hogy ezek a hölgyek és ezek az urak ma édeskeveset számítanak, de nem szabad elfelejtened, hogy ami most van, az csak átmenet! Átmenet, édesem! S ha most, hát esetleg nyugdíjban is, sőt nyugdíj nélkül, de ez megváltozik! S a társaság mindent megjegyez! Azt is, hogy Gyergyószentmiklósról az őrnagy, elképzelhetetlen, kérlek, egy volt honvédőrnagy, román hadnagy társaságában jött ide fel! És azt sem átallotta túrni, hogy ez a román tiszt állandóan a leánya társaságában legyen! Hova vezet ez az isten szerelmére? Az ilyesminek igen kínos következményei lehetnek!

Mária hangja gúnyosan csattant.

— S a „társaság“ mit kifogásol az én viselkedésemben?

— Ezt a román fiatalembert, édesem, Maiorescu vagy hogyan hívják! Nem akartam hinni a szememnek, amikor szombaton azt láttam, hogy hát te, aki ugye egy magyar úriasszony, vele ültél a bárban záróráig! Egy románnal!

Mária agyát elöntötte a vér. Felpattant. Hangja éles volt:

— Az a „román“ igen kiváló fiatalember! És sokkal tisztességesebb a magyarsághoz, mint az a kitűnő, magyar „úritársaság“!

Az öregasszony vonásai megmerevedtek.

— Hogyan mondd, édesem?

— Az a fiatalember azon dolgozik, hogy betemesse az árkokat! Méltóságosasszonyék pedig mélyíteni akarják az árkot!

Megbiccentette a fejét és sarkon fordult.

Nekivágott a tó partjának, hogy kifújja magából a felháborodást.

Nagyot rohant, aztán dühösen visszafelé indult. Éppen akkor ért a hotel elé, amikor az autó mellett vendégeitől búcsúzott Maiorescu.

Mária, amit sohasem tett, most megállt, jelezve, hogy ő akarja Maiorescuval a beszélgetést.

Maiorescu azonnal franciára fordította a szót, a bukaresti urat és leányát bemutatva Máriának. Néhány udvarias

mondta, barátságos mosoly, azután az autó indult. Maiorescu még egy ideig utánuk integetett, majd Máriával együtt belépett a hallba.

Most már a koronaügyész is ott ült a felesége mellett. Kicsit összehúzta magát, amikor együtt pillantotta meg őket, óméltósága azonban meg sem rezzent. Mopszli orra felett a lorgnonnal, szorosan összezárt vértelen ajakkal ült a helyén és a képeklapját nézte.

*

Kedden délben, amikor felkeltek az ebédől, Anna megkérdezte:

— Tehát délután römi, Mária?

Nem komolyan kérdezte, inkább csak konvenció volt, vagy az sem, hanem mindössze néhány jelentéktelen szó, hogy ne menjenek hallgatagon egymás mellett. Hiszen a délutáni römi, éppen Mária szenvedélyéből, természetes alkotórésze volt a délutánnak.

Annál meglepőbb volt, hogy Mária kicsit zavartan azt mondta:

— Ha nincs ellenedre, ma talán ne ...

— No! Mi történt?

— Ez a Maiorescu ... — mondta és piros lett az arca.

— Dolgozik? És neked nincs kedved kettesben játszani?

— Dehogynem, hogyne, tudod, hogy imádom a kártyát!

De megkért Maiorescu, szeretne megismertetni a könyvével. Kíváncsi rá, hogyan hat magyarra és ... és bevallom, engem is érdekel.

Anna ránézett.

— Látod, ennek nagyon örülök, Mária! Nagyon helyes, hogy meghallgatod!

Mária tétován nézett.

— Azt hiszed?

— Tudom!

— És ... és úgy gondolod, hogy nem fogja félreérteni?

— Mit lehet ezen félreérteni?

— Hát ... tudod, milyenek a férfiak! Ha a nő egy kis érdeklődést mutat, ők már ...

— Ugyan, Mária! Ez a Maiorescu nagyon derék fiú! Igazán derék fiú!

Mária szemében valami megcsillant:

— Ugye? Te is úgy látod! Hát akkor nem haragszol?

— Dehogy haragszom! Ellenkezőleg! Írigyellek. Szép élményed lesz!

*

Mária és Maiorescu a hallban ültek össze. Azonnal ebéd után.

Az asztalon különböző csoportosításban hatalmas kéziratkötegek feküdtek.

Mária kicsit zavartan, de határozott kíváncsisággal nézte, hogyan rendezi azokat Maiorescu.

— Ez itt... — kérdezte tétován, — ez itt mi?

— Jegyzetek. Magyar szociográfiai munkákból.

— Hiszen... maga nem tud magyarul, hogy megérthetné!

— Megbíztam valakit, hogy ezeket az adatokat keresse ki, állítsa össze és fordítsa le nekem.

— Dehát... ez nagyon sok pénzbe kerülhetett!

— Üzemi költség! — mosolygott a fiatalember, aztán komolyan tette hozzá. — Hamis képet nem rajzolhat az ember! Lelkiismeretlenség volna! Látja, ez itt mind az erdélyi magyarság szociális helyzetére vonatkozik. Milyen helyzete volt a magyarok, milyen helyzete volt a románok alatt!

— És a másik csomó?

— Az viszont az erdélyi románok szociális viszonyaira. Ugyanígy. Hogyan éltek a magyarok, hogyan a románok állami főnhatósága alatt. Ez az iratcsomó kisebb kiadás volt. Ezt a kicsit is megtakaríthattam volna. Dehát az embert megkötyagosították a hamis történelemkönyvek.

— Nem értem!

— A mi iskoláinkban úgy tanították, hogy a magyarok voltak az urak, a románok az elnyomottak. A két világháború között pedig megfordítva. — mondták a magyarországi történelemkönyvek. Ezért akartam külön látni a magyarok és külön a románok szociális helyzetét. És mind a két uralom alatt. Kiderült, hogy kár volt a kérdést kétfelé választani. Akár Romániához tartozott Erdély, akár Magyarországhoz — a nép mindig elnyomásban él. Magyar is, román is! A magyar időkben nem a magyarok nyomták el a románokat, ha-

nem az uralkodó réteg tartotta szolgátságban együtt a magyar és román népet. S az elmúlt román időkben ugyanezt a román uralkodó réteg tette. A két népnek semmi baja egymással. A kettőnek együtt volna baja bizonyos uralkodó rétegekkel! Ezért kell ezt a könyvet megírni. Ezt kell mind a két népben tudatosítani!

— Érdekes!

— Úgye?

— Ilyesmire nem is gondoltam! Azt hittem, valami regényt ír, szerelmi történetet, mit tudom én, egy román nő és egy magyar férfi, vagy fordítva...

Maiorescu bólintott.

— Nagyon eltalálta! Pontosan azt írom!

— De hiszen éppen most mondta, hogy... szociális helyzet és...

— Mindig az a kérdés, hogy kevesekhez, vagy nagy tömegekhez akar-e szólni az ember. Amit elmondtam, azt meg lehetne írni egy hatvan oldalas füzetben is. Grafikonokkal és statisztikai adatokkal. Bizonyos szűk tudományos és politikai körökben igen komoly eredményeket is lehetne elérni vele. Bár ezek a tudományos és politikai körök nagyon jól tudják ezt. Akkor is, ha egyes rétegeik politikai okokból nem akarnak tudomást venni a valóságról!

— Mi az, hogy „politikai okok“?

— Hát... például, mondjuk választások lesznek. Valamilyik párt keres valami hatásos eszközt, hogy a szavazatokat megszerezze. Van-e hatásosabb valami, mint azt mondani: „idefigyelj, te román nép, téged elnyomtak a magyarok, de én — ha rámszavazol — felszabadítlak és úrrá teszek a magyarok felett, kiosztom köztetek a magyarok földjét!“ A nép megmámorosodik az ígéretről, rászavaz és ezzel uralomra segít egy káros politikai társaságot! Egy káros politikai társaság, hogy uralomra jusson, meghamisította a valóságot.

— Szóval ez az, amit úgy mondanak, hogy „politikai okokból...“

— Igen.

— És mit tud, például, maga tenni ez ellen?

— Menjünk sorba. Nem akarom engedni, hogy ez a réteg uralomra jusson, mert a jövőt csak úgy látom biztosított-

nak, ha az együtt élő két nép megérti egymást. Hogy a célo-
mat elérjem, valamit tennem kell. Mit csinállok? Teszem fel,
írok egy ilyen füzetet grafikonokkal, statisztikai adatokkal
és levonom belőlük azt a konkluziót, amit az előbb kifejtet-
tem magának.

— Igen.

— Jó munkát végeztem?

— Igen.

— Nem! Mert a tudományos könyvek nem jutnak el a
tömegekhez! Azt mondhatná, osszam szét ingyen. Ezt is meg-
tehetném, ha gazdag volnék, vagy a mögöttem álló párt te-
hetős. De ez sem érne semmit! Mert a tudományos hang
arabusul hangzik a nép számára, mert a tömeg a grafikon-
olvasást nem ismeri, vagy unalmasnak találja s a statisztika-
kakkal ugyanígy van. Pláne a nő! Nekem tehát, ha ered-
ményt akarok elérni — a fantáziát meg kell mozgatnom! S
a legtöbb ember fantáziáját mi mozgatja meg legjobban? A
szerelem! Különösen, ha abban a szerelemben van némi exo-
tikum is! Ezen a földdarabon évszázadokon át egymás ellen
uszítottak román és magyart! Mert míg a két nép egymást
öli, biztonságban ülhet felettük az elnyomó réteg. A néperőt
megosztotta. Ha egyik ugrani készül, megy ellene a másik-
kal! És megfordítva! Magyarba is, románba is elültették az
iskolában, hamis történelemkönyveken át, hogy a másik
más mint ő! Ha tehát én most ennek a tömegnek egy könyv-
ben olyan szerelmet mesélek el, melyben egyik fél román, a
másik magyar, különösképpen sikerül megmozdítanom az ér-
deklődését! Mi lesz abból a „szerencsétlen lányból“, aki egy
szörnyű magyarba lett szerelmes...! Űristen, te „szegény“
magyar férfi, hova jutsz, nem veszed észre, hogy szerelmed
tárgya román „fáta“, akinek hamis minden szava és már
reggelire magyarokat eszik! Így mozdul meg a fantázia! Az
érdeklődés felcsigázva, én pedig el kezdem mesélni a szerel-
met. De a szerelem mögött mindenüvé odacsempészem az —
igazi mondanivalómat! Ott van végig, csak éppen nem sta-
tisztikai adatokon, grafikonokon át mutatom meg, hanem
emberek sorsán, történetén, örömén és szomorúságán, sikerén
és bukásán át!

Mária felvillanyozva figyelte, le nem vette a szemét róla.
Mairescu pedig beszélt:

— S az olvasó végig jön velem az úton, nem marad le, mert jó a motor! Szerelem! És exotikum! Mire az út végéhez ér, észrevétlenül már azt is magába szívta, amit a szerelmen túl akartam elmondani neki. És most már két eset lehetséges. Egyik, hogy hisz nekem. Vagy ha nem is tudatosan, megmarad benne, hogy hopp, úgylátszik, nem minden van úgy, ahogyan nekünk tanították! Ezek a magyarok, vagy ezek a románok is éppen olyan emberek, mint mi vagyunk!

— S a másik eset?

— Nem hisz nekem és kutatni kezd, hogy nem hazudtam-e neki. S most már ő keresi a statisztikákat, grafikontakat! De mind a két esetben elindul egy folyamat, mely jóirányú. S egyikben előbb, a másikban később tudatosul, amit meg akarok értetni vele! Hogy együtt kell mennetek, mert nem igaz, hogy előbb egyik nyomta el a másikat, aztán a másik az egyiket! Mindkettőtöket együtt nyomtak el és éppen ezért nyomhattak el, mert ki tudtak használni benneteket egymás ellen!

Mária feszülten figyelt. Látszott, hogy eleinte nehezen követte, aztán valami eszmélt, világosodott előtte, a végén pedig ragyogott már.

Maiorescu felemelte regény kéziratát.

— Tehát erről van szó! Egy kis erdélyi román falu, a tanító — a dászkál — háza... a dászkál kint áll az udvarban és fát fűrészsel, az ajtóban pedig nagyon szép lány, a dászkál lánya... A községháza felől fiatalember közeledik, fején félrecsapott kalap, szája szélén cigaretta, a magyar jegyző jogász fia...

*

Anna hat óra felé jött le a szobájából, hogy járjon egyet. Mária és Maiorescu ott ültek a hall sarkában, a fiatalember kezében a kézirat volt és Mária hevesen magyarázott valamit. Maiorescu rendkívüli figyelemmel hallgatta, néha, mint aki váratlanul kincset talál, felvillanva lecsapott a ceruzára és gyorsan feljegyzett valamit.

Anna gyorsan kisurrant az ajtón. Nem akarta, hogy észrevegyék. Kizökkentené őket. Aztán elégedetten nekiindult megszokott sétaútjának.

Elment pontosan az Oltárkő-szikláig s onnan visszafordult.

Közben egészen besötétedett. Nem zavarta. Anna nem sietett. Kényelmesen sétálva járt, hét óra tájt ismerte a sötétség által kiváltott szorongás érzését. Nem is érkezett vissza a szállodához.

Maiorescu és Mária — az üvegfalon át pontosan látta őket — még mindig ott ültek. Maiorescu kezében most is ott volt a kézirat, de nem olvasott, hisz Mária nem értett románul. Előszóval, francia nyelven adta elő, ami a papíron van. Anna mosolyogva figyelte, nagy színészi készséggel hogyan játsza meg az eseményeket. Haja már egészen csapzottan csüngött a homlokába, de szeme csillogott és nyoma sem volt rajta fáradtságnak.

Márián sem.

Hogy ki ne zökkentse őket, megkerülte a szállodát és a konyha felől ment be.

— Kérem, — mondta, — küldjék a szobámba a vacsorámat. Ha a budapesti hölgy keres, — Máriának ez volt a megjelölése, — mondják meg, hogy sürgős levelet kell írnom, ma nem jövök le. Majd holnap reggel találkozunk.

*

Telihold volt.

Anna valamivel éjfél előtt tette le a tollat.

Mikor azt izente Máriának, hogy sürgős levelet kell írnia, csak indokot keresett, hogy ne legyen túlságosan átlátszó távolmaradása. De a szobája csendjében, mikor felmerült előtte Giovannival töltött napja és mindaz a boldog várakozás, ami eltöltötte, egyszerre úgy érezte, hogy valóban írnia kell. Hogy nagyon boldog s ezt Giovannival közölni kell.

„Igen, Giovanni, — írta, — boldog vagyok! Abban az értelemben, ahogyan egy tanártársad, persze nem jogász, hanem filozófus, egyébként Szegeden ad elő, határozta meg a boldogságot. Azt írja, az emberi lét nem pusztán mechanikus folyamat, hanem sokkal inkább műalkotás. Úgye milyen érdekes gondolat? S a lélek arravaló, hogy általa egy magasabb világ táruljon fel, melynek útjain kell járnunk, ha a szó valódi értelmében akarunk emberek lenni! Így a felismert és vállalt sors — a mi esetünkben házasságunk — szabadsággá válik! Szabadon választott úttá, Giovanni, me-

lyen azért járunk, mert belső hivatást érzünk a rajta egy cél felé való haladásra! S a boldog élet nem más, mint az, hogy életünket valóban a magunk művének érezzük, nem reánk kényszerített sorsnak!”

Végtelen béke és nyugalom volt Annában. Felállt az asztal mellől és az ablakhoz lépett. S az ablaktól a kis balkonra.

A táj, a tó, köröskörül a hegyek, a telihold körül a felhőfoszlányok, az egész, titokzatos, megejtően szép mese illusztrációja szinte megremegtette. Áll a kis balkonon, köröskörül aludtak az apró villák, házak, sehol egy hang. Csak néha valami halk sustorgás. A tó szelleme? Állt mozdulatlanul a balkonon, némán. És nagyon könnyűnek érezte magát.

Aztán egyszerre a szomszéd balkonon is megjelent egy árnyék.

Maiorescu.

Anna feje lassan feléje fordult, arcán csendes mosoly ült.

— Nagyon szép ma! — mondta halkan. — Ez az éjszaka, a tó!

Maiorescu is halk volt. Suttogtak, mint akik tudják, hogy hangos szóval el lehet kergetni a szépet.

— Éppen magára gondoltam — mondta halkan Maiorescu. — Láttam, hogy világosság van a szobájában. Úgy szerettem volna beszélni magával! Nem mertem bekopogni.

— Miért? — nézett rá Anna. — Jöjjön át nyugodtan!

— Megengedi?

— Hogyne!

A férfi eltűnt a balkonról. Lassan Anna is a szobájába lépett. Aztán óvatos kopogtatás. Belépett Maiorescu.

Kicsit zavartnak látszott.

— Üljön le.

— Köszönöm.

Cigarettát tolt a férfi elé, gyujtót.

Semmitsem kérdezett, újra az ablakhoz állt és nézte a csendben fürdő éjszaka képét.

Maiorescu is melléje lépett.

Sokáig hallgattak.

S aztán egyszerre Maiorescu:

— Mondja! Mi van madame Máriával?

Anna lassan feléje fordult, ránézett.

— Hogy mi van Máriával?

— Igen! — hallgatott s aztán: — Ma egész délután együtt voltunk. A könyvemet mondtam el neki. Nem is én kértem rá, hogy hallgassa meg, ő jött tegnap, hogy érdeklí, szeretné hallani. Egész délután velem volt. Nem csak meghallgatott, beleszólt, vitatkozott, nagyon okos szempontokat adott. Látszott, hogy csakugyan érdeklí. Nagyon össze-melegedtünk! Percek alatt kaptuk be a vacsorát is, aztán vissza a teleírt papírlapokhoz! Nem is tudom megmondani, mit éreztem! Aztán, amint az óramutató közeledett az éjjel óráihoz, úgy lett egyre merevebb és merevebb, egyre távolibb tőlem! Éreztem, hogy szavaim, melyek előbb még egészen közeli kontaktusban voltak, mint koppannak egyre légtüresebb térben. Mintha fal ereszkedett volna le közibénk! Ne értsen félre, nem volt egyetlen szó, egyetlen mozdulat! Csak éreznem kellett, hogy lassan-lassan, ahogyan az óramutató forog lassan éjfél felé, függöny ereszkedik közénk. Most már másodszer éreztem ezt!

Anna ránézett.

— Elsőízben mikor érezte?

— Mult szombaton. Maga nem volt itthon. Lent a bárban. Gyönyörű volt, kedves, éreztem, hogy szívesen van velem. És egyszerre — akkor is úgy mint most, amint az óramutató közeledni kezdett tizenkettő felé — merevedni kezdett és mire felálltunk az asztal mellől, irtózatoss távolságban volt már tőlem! Meg lehet figyelni, amikor nála ez a különös folyamat megkezdődik.

— És pedig?

— Tíz óra harminc. Még minden rendben van. Mosolyog, tréfálkodik is, táncol, koccint, úgy figyel, hogy érzem, velem jön a gondolatokban, eseményekben, aztán egyszerre egy riadt pillantás, egy riadt fény a szemben: kezdődik a folyamat. Mire az asztaltól felállunk és indulunk a lépcső felé, olyan, mint egy automata! Nem tudom, helyes-e, érzékelhető-e, ha azt mondom, hogy automata!? Nem helyesebb-e, ha tökéletes, felnyithatatlan becsukódást mondok! Vagy... vagy valami elviselhetetlen félelmet, mely egyszerűen megfagyasztja! Olyan az egész, mint egy... mint egy emberfeletti erővel végrehajtott védekezés! De ki ellen, mi ellen?

Csend.

Anna lassan kilépett újra a balkonra.

Maiorescu is.

Anna a férfire emelte tekintetét, sokáig nézte.

— Miért akar erre választ kapni?

— Hogy ... miért?

— Igen. Kíváncsiság? Irói érdeklődés?

Csend.

— Egyik sem.

— Hanem? Mária nagyon szép. Az érzékeire hat?

Maiorescu nyiltan a szemébe nézett.

— Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem kívánom!
Eszeveszetten kívánom! Olyan erővel, mint senkit eddig!

— Azt szeretné, ha a szeretője lenne? A kívánatos
testre vágyik?

— Sokkal többre!

Csend.

Csak lent a tó halk sustorgása.

Aztán Anna halkan:

— Késő van.

— Igen. Elmúlt éjfél.

— Menjen aludni, Maiorescu.

Maiorescu keze lassan megmozdult és Mária ablakára
mutatott.

A leeresztett redőnyök résein át fény szívárgott elő.

— Nézze!

Anna odanézett.

— Ő sem alszik.

*

Maiorescu mindig délelőtt dolgozott. Mária és Anna
rendesen reggel kilenc órakor várták egymást a hallban,
hogy elinduljanak megszokott sétájukra.

Az idő már végérvényesen őszre fordult. A nap csak per-
cekre sütött ki, az eget egyhangú, szürke takaró borította és
egyre frissebb szelek fújtak a szorosok felől. A Békás-szoros
égbenyúló sziklái között megszorultak s aztán viháncolva
rohanták meg a völgyet.

De olyan évszak nincs, amikor ez a táj nem teljes erővel
ragadja meg az emberi képzeletet. Jól esett a séta benne.
Legfeljebb annyiban változott meg, hogy melegebb ruhát

vett az ember és a régi lassú lépéseket friss, erőteljes lépések váltották fel.

Anna a hallban várt Máriára.

Késlett egy kicsit.

Már elmúlt negyed tíz, amikor a lépcsőn feltűnt.

Anna messziről figyelte. Ideges. Ma különösen ideges.

Igen, ideges volt az arca, a vonásai kuszáltak. Nehezen, rosszul töltött, ébren átkínlódott éjszakáról tanuskodtak.

— Ne haragudj, — mondta vibráló hangon, — már indulhatunk.

Kiléptek az őszi tájba.

Sokáig szótlánul mentek egymás mellett. Ma megkerülték a tavat és úgy vágtak neki a fenyveseknek.

A tó vize szinte fekete volt. Mintha tinta, méginkább fekete tuss lenne. A szélben szinte emberi idegességgel vibrált komor felszíne a mélyéből mementoként kiemelkedő fekete facsonkok körül.

Aztán elmaradt mögöttük a fekete víz, ráléptek a fenyvesek zöld, síkos tű-szőnyegére.

Anna egy pillanatra az oldalán szótlánul lépő Máriára nézett.

— Mi bajod van, Mária?

Szinte robbanásszerűen jött a válasz, kétségbeesett feljajdulással:

— Mit tudom én! Csak azt tudom, hogy nem találok sehol a helyem!

— Mária! Hogyan szabad így beszélni egy életerős, szép, fiatal asszonynak! És ha így érzed, miért nem mész orvoshoz!

— Orvos! Én már az összes orvosokat végigjártam!

— És?

— Semmi! Azt mondják, hogy erős vagyok, mint egy bivaly, legfeljebb egy pár jelentéktelen neurotikus tünet! — Hangja megint felcsattant. — Mit tudnak nekem az orvosok segíteni? Minden olyan részem egészséges, amit operálhatnak! A gyomor jó, megemészti a vasszőget is, a tüdőm mint egy kovácsfujtató, a szívem, ha néha gyorsabban, rendetlenebbül dobog is az idegességtől, erős „strapabíró! Nekem nincs szükségem transpulminra, deseptilre, ipecacoanara, mütőkésre! Azon ez mind nem segít, hogy én még az életben semminek sem tudtam igazán örülni!

Anna döbönt pillantást vetett rá.

— Mária, hogyan mondhatasz ilyent!

— Mert így van! Én egyszerűen képtelen vagyok az örömeire! Mikor színésznő voltam, akkor is így volt! Nagy siker, tomboltak, tapsoltak, újráztak, „hogyan volt“, az arcom mosolygott, hajlongtam a függönyök előtt és hazug volt a mosoly, hazug a boldogság, amit a hajlongás imitált! Akár sikerem volt, akár megbuktam, én nyugalmat soha nem táltam! És mindig, akármilyen történt, rettenetes félelem volt bennem! Elviselhetetlen félelem!

— Akkor is, ha valami sikerült?

— Akkor is! Nekem semmisen hoz örömet, semmi a világon! Én mindenben azt látom, ami zavarja a harmóniát. És ha egy óráig azt érzem, hogy ez most jó, ez most szép, már jön a félelem. A holnaptól, a következő órától, a következő perctől. Ahelyett, hogy örülni tudnék annak, amit nyújt a világ, rögtön befelé kell fordulnom és kutatom, hogy mi vár rám, hogyan válik a kellemes egyik pillanatról a másikra bántóvá, sértővé vagy mit tudom én!

Anna gondolkozva ment mellette.

— Próbálok magamra alkalmazni, Mária, amiket mondasz. Hogy talán az összehasonlítás folyamán megtalálom a hibát! Ezt a „befelé fordulást“ persze minden ember ismeri, én is. Olyankor szokott elkövetkezni, ha az emberi léleknek valami összeütközése támad a külső világgal. Mikor megakad valahol, mikor eltéveszti az utat, mikor valami nem sikerül. Az ember rendszerint ilyenkor veszi észre, hogy van egy másik, belső világ is és ez talán érdekesebb, szebb, mozgalmasabb, máskor békésebb, nyugalmasabb, mint a külső, ahol a sérülés érte. És bemenekül ide ebbe a belső világba a sebeit nyalogatni. Ez természetes is. De te azt mondod, hogy akkor is idebujsz, ha sikered van, ha becéz a külső világ! Olyankor is, amikor a külső világot szépnek látod! És ott bent nem vígasztalást, megpihenést találsz, hanem a külsőnél sokkal nagyobb zürzavart és egyenetlenséget!

— Azt, pontosan azt! A legnagyobb zürzavart és egyenetlenséget! És pokoli szorongást!

Anna megállt.

— Mondd!

— Tessék!

— Tudnál te nekem őszintén válaszolni?

— Mire? Nekem nincs semmi titkolnivalóm!

— Van valami reális alapja ennek a félelemnek? Mert van reális félelem, reális szorongás, nem ok nélkül való! Bár ez az érzés akkor is csak bajt okozhat! A szorongás ugyanis megbénítja a lelket, holott fenyegető veszély idején mozgékonyásra, a fenyegető veszélynek és saját erőnknek hívős, tárgyilagos lemérésére van szükség! Az erőviszonyok hideg lemérésére, mert csak így lehet eldönteni, hogy a veszéllyel szemben mi a helyes! Az-e, hogy szembeszálljak, az-e, hogy védekezzem, az-e, hogy kitérjek előle, az-e, hogy meneküljek. S aki szorong, az nem tud hidegen mérlegelni! Sőt! Megbénul, ha a veszély pillanata elérkezik! Szóval a szorongás akkor is baj, ha csakugyan van veszély. De mégis igen fontos eldönteni, hogy az a szorongás reális-e! Azért kérdezem! Elköveltél te valamit, ami miatt félnivalód van?

— Én? — kiáltott fel Mária. — Semmit! Semmit! Soha! És semilyen vonatkozásban. Én a törvények alapjáról soha le nem tértem!

— S a lelki törvények, Mária?

— Ott sincs bűnöm!

— Akkor ez a félelem betegség!

— Én nem tudom, hogy betegség vagy nem betegség! Csak azt tudom, hogy kínlódom, mindenben valami baj előjelét látom, hogyha lehetőségek állanak előttem, én mindig a legszörnyűbbet — számomra legszörnyűbbet — várom! És szörnyen gyengének érzem magamat a veszélyekkel szemben. És sehol senki és semmi, akiben vagy amiben megkapasz-kodhatnék!

— Valami emlék! Ami erőt ad! Nincs?

— Emlék? — harsogva, görcsösen nevetni kezdett. Anna beleborzongott. — Az én emlékeim erőt...? — ahogyan egy pillanattal korábban nevetésbe tört ki, olyan sötét lett egyszerre a hangja. — Hagyjuk az emlékeket! Az én emlékeim...

Anna megállt.

— Mária!

— Tessék?

— Beszélj nekem ezekről az emlékekről!

Mária riadtan ránézett.

— Ezekről az emlékekről? — megállt. — Nem! — mondta és tovább indult. — Ezekről az emlékekről nem lehet beszélni!

— Miért?

— Mert... mert nem lehet!

Anna szótlanul ment mellette. Nem erőltette.

— Ahogyan gondolod.

Percekig mentek egyetlen szó nélkül.

Anna figyelte.

Látta, hogy vívódik, küzködik, rágódik, valamit szeretne mondani, valamitől szeretne megszabadulni, de nem tudja szóra szálni magát.

Egyszerre megszólalt. Nem nézett Annára.

— Egy emlék kísért éjjel-nappal!

Anna hallgatott.

Mentek tovább.

Megint percek múltak el.

Egyszerre Mária megállt.

— Anna! — kutatva a szemébe nézett. — Én... én nyugodtan beszélhetek veled?

Anna is megállt.

— Mária, te sohasem kérdezted tőlem, hogy miért vislek doktori fokozatot a nevem előtt. Sohasem kérdezted, hogy az egyetem miféle fakultásán vagyok adjunktus. Talán megnyugtat, ha tudod: pszichológiai laboratóriumban.

— Te... orvos vagy?

— Pszichológus.

Csend.

Csak az egyenletes lépések egymás mellett.

Egyszerre Mária beszélni kezdett.

— Téli reggel volt. A konyhában mosakodtam. Ott a kis városban, ahol gyerek voltam, nem igen voltak fürdőszobás házak. Negyedik elemibe jártam. Képzeld el egy földszintes házat, két ablak az utcára, aztán egy hosszú udvar, egymás mellett öt-hat szoba-konyhás lakás. Álltam a konyhában, a bádog mosdótál egy széken, én előtte derékig meztelenül. Háromnegyed nyolc, menni kell az iskolába.

Csend.

Megint csak a lépések.

— Előttevaló nap elseje volt. Nagypapa bent volt Pesten

a nyugdíjért és megint elkártyázott belőle. Este rettenetes jelenet. Sokáig nem tudtam elaludni. Reggel félelemmel ébredtem. Reggel mindig folytatódik. De csend volt a szobájukban. Gyorsan, halkán szedelőzködtem, jaj, fel ne ébredjen nagymama, amíg otthon vagyok. A folytatásnál már ne legyenek otthon. Gyorsan locskoltam a vízben, a kis karom, a vállam, nyakam, most a fülem következik. Egyszerre odabent felvijjogott a hang. Nagymama hangja.

Mária előadása itt olyan drámaivá, plasztikussá vált, hogy Anna minden szót, hangsúlyt, minden mozdulatot a saját szemével, a saját fülével látott-hallott.

Sovány, halálosan rémült kislány áll a mosdótál előtt, riadt gyorsasággal szórja kis szappanos testére a vizet, sápadtan kap a törülköző után, ruháit kapkodja, a szobából pedig jönnek a hangok:

— Az én pénzemet kártyázta el!

Most még csak sziszeg a hang.

— Vén gazember! Meglopja a tulajdon feleségét!

Most egy bűnbánó, öreges férfi hang, nem minden heveség nélkül.

— Ugyan már! Olyan nagy bűn? Találkoztam Toldalagival és játszottunk egy partit! Ne csinálj mindenből olyan nagy dolgot!

— Ne? Ne csináljak?

A sziszegő hang egyre több hisztériás gyűlölettel telítődik, a szavak egyre élesebbek, egyre sértőbbek, a kislány odakint már egész testében reszket s odabent elérkezett a pillanat, amikor már minden szó, minden hangsúly húsba és vérbe vág. És egyre hangosabb. Először csak a kártyáról van szó, a tegnapról.

Aztán jön a tegnapelőtt, a tavaly és még tovább vissza. Az egészen régi multba.

Rettenetes dolgok, kicsiségükben is borzalmasan, arcpirítóan gyilkosszavak, alsónadrágokról, melyeken nyomot hagyott az aranyér, öregséggel járó kicsi testi gyöngeségekről, komisan, kegyetlenül, arculvágásszerűen.

Szégyenkezcstől könnyes hang:

— Ne! Az istenért, a gyerek kint van! Könyörgök...

— Hadd hallja! Hallott már szebbeket is!

— Nem érzed, hogy...

— Utállak, nem érted? Utállak, mert...

— A gyerek! Az unokám!

— Azt is kidobom! A „unokádat“! Azt is én tartom el, a fiad fütyül rá, egy fillért sem ad!

A sovány kis test remeg a konyhában, a vékony kis karok ruhák után kapkodnak menekülve, bent a szobában pedig az eddig könyörgő hang minden átmenet nélkül fékevesztett bömbölésbe csap át.

— Elhallgatsz már? Te mersz nekem...? Aki...

És most aztán feljön egy élet minden csúnyasága. Mint amikor gejzirként feltör a repedésen a szennyvízcsatorna. Szavak, melyek súlykolják a gyermeklelket, amelyek lerombolnak minden kis maradék illúziót, nevén neveznek minden genitáliát...

Egy negyven éves színházi mult...

Öt perc múlva nyolc óra. Halálsápadt kislány rohan az utcán az iskola felé. És egyszerre csak zokogva ráborul egy kerítésre.

Csend.

Már egy szó sincs.

Csak az egyenletes lépések hallatszanak, amint két asszony megy az úton.

Mária és Anna.

Mária halálsápadt, Anna is fehér.

— És aztán... aztán a színház. Ott is minden e körül forog. Ki kivel, kinek ki van. Mikor. Hogyan. Szálloda, öltöző, félreesőhely, legénylakás. Jaj, csak senkihez hozzá ne érjek!

Mennek egymás mellett, egy-kettő-három-négy, egy-kettő-három-négy.

— Akkor kezdődött. Ez is olyan lelki dolog lehetett. Naponta tízszer mosakodtam. Súroltam a testemet. Mindenütt mocskot éreztem. Csak hozzám ne tapadjon!

Mennek egymás mellett.

Egy-kettő-három-négy. Igen, egyenletesen kilépve, ahogyan viszi őket az idegállapot, egy-kettő-három-négy...

— Már beszéltem róla neked... a „vacsora“ — meghívások! Mert én „színésznő“ vagyok, engem lehet!

Hangja hirtelen felcsattant, szinte metszett a fenyők csendjében:

— Hát nem lehet! Nem lehetett! De... de ezekből az emlékekből merítsek én erőt magamnak? Ezekből az emlékekből?

Hirtelen megállt.

Mintha szép, ruganyos teste egyszerre ketté törött volna.

— Ezekből?

Anna gyengéden átölelte.

— Majd máskor beszélünk ezekről a dolgokról tovább!

Most hagyd, Mária!

Nagyon csendes hang:

— „Hagyd Mária!...“ Mária hagyná! Istenem! Milyen boldogan hagyná!

— Nagyon messzire mentünk. Forduljunk vissza, szívem. Mindjárt dél van.

Mária szótlanul visszafordult.

Mentek a fenyők elhullajtott tű-szőnyegén szótlanul visszafelé.

Valamelyik távoli kis faluban harangoztak. Sietett a harangozó.

OSZK

X.

— Nagyon megkérnélek Anna valamire!

— Parancsolj, Mária!

— Én megígértem Maiorescunak, hogy ma délután folytatjuk az olvasást. Nem tehetek róla, ma nem tudok senki-vel beszélgetni! Az ebédemet is fent eszem meg. Ments ki nála.

Ez a néhány mondat már a szálloda bejárata előtt hangzott el.

— Természetesen megteszem, Mária, ha így kívánod. De jó lesz ez?

— Jó.

— Jó lesz így visszavonulni, ahelyett, hogy inkább igyekeznél társaságban lenni, feloldódni?

— Mindegy! Társaságban vagy egyedül! Tedd meg, kérlek.

Mária felment a szobájába. Anna egyenesen az étterembe. Maiorescu ott ült már.

— Madame Mária? — nézett rá kérdően.

— Nem jól érzi magát, a szobájában ebédel.

— Ő . . .

— Kéri, ne haragudják rá, majd holnap folytatják a regény olvasását.

Maiorescu maga elé nézett.

— Kár . . . igazán kár.

— Türelemmel kell lennie Máriához! Nagyon sok türelemmel!

— Van!

— Nagyon sok megértéssel! És elnézéssel!

A pincér hozta az étlapot, nem beszéltek többet Máriáról. Anna terelte másra a beszélgetést.

Ebédután még megittak egy feketekávé, aztán Maiorescu, aki nem tudott mit kezdeni az idejével, elindult a szoros végéhez tapadó falu felé. Talán a paraszttal való beszélgetésből valami újabb ösztönzést kap.

Anna felment a szobájába.

Végigfeküdt a pamlagon és Máriára gondolt.

Úgy háromórát ájt autótülkölést hallott, egyre közeledő motorzajt, aztán fékek csikorgását. Vendég érkezett a szalodába. Rövid ebéd, aztán tovább.

A könyve után nyúlt.

De alig lapozta fel, a lépcsőn hangok, a hoteldirektor hangja. Éppen az ő szobája számát mondta.

Csodálkozva felült.

Ki keresheti őt?

Kopogtatás az ajtón. Anna kíváncsian arra nézett.

— Szabad!

Az ajtó kinyílt, Anna meglepetten ugrott fel:

— Giovanni! Te itt?

Igen, Giovanni volt.

Ott állt az ajtóban, arcán valami kedves, gyerekes zavar.

— Haragszol?

— De Giovanni!

— Szégyellem kimondani! Szombat óta olyan vagyok, mint egy szerelmes gimnazista! Nem tudtam volna elviselni, hogy szombatig ne lássalak!

— Giovanni!

Anna szeme ragyogott.

— Nem is tudom, mit mondjak neked! Nagyon boldog vagyok.

— Vizlek haza, Anna! Már mindent elintéztem! Mindent!

— Mindent? Mit, Giovanni?

— Beszereztem a szükséges iratokat, megszereztem a dispenzációkat! Akármelyik pillanatban esküdhetünk! Mulatós vagyok?

— Giovanni!

— Mióta tudom, hogy a feleségem leszel, nem találok a helyemet! Még a feketekávé sem ízlik, pedig azt...

— Ő! Látod, milyen gondatlan vagyok! Te talán még nem is ebédeltél!

— Nem fontos!

— Dehogynem! — Már kalauzolta is. — Gyere, kedves, lekísérlek az étterembe!

— Igazán nem fontos!

De azért már mentek a lépcsőn és Anna lázasan beszélt.

— Persze nem szabad, hogy vérmes reményekkel ülj az asztalhoz, alig van már vendég, az étlapon alig van választék! Húsleves, marhahús paradicsommártással, burgonyával és túróscsusza. De tejfellel és töpörtyűvel! Ez az egész!

— Mindezt nagyon szeretem!

Anna megszokott asztalához ültek.

Az étterem egészen üres volt.

A férfi tiltakozott, de étvágyából kiderült, hogy alaposan megéhezett.

— Mi újság Kolozsvárott?

— Semmitsem tudok!

— No?

— Nem volt időm!

— Annyi munka van az egyetemen?

— Nem. Kiderült, hogy hiányzik egy iratom! Interurbán telefonok Budapesttel, keresni valakit, aki azonnal lehozza...

— Mi hiányzott?

— A válóperem iratai. — Kezét Anna kezére tette, szemében tréfás aggodalom. — Édes! Nem gondoltad még meg? Hozzám jössz?

Anna nevetve igent intett.

— Persze, Giovanni! Ezt a házasságot nem csak te akarod! Én is!

Felállt.

— Gyere, megmutatom az olvasószobát! A feketét majd ott isszuk meg! Kényelmes fotelek vannak. És senkisémmel zavar bennünket.

Átmentek az olvasóba.

Csakugyan üres volt minden.

Cigarettára gyujtottak, a szó most már komoly kérdésekre fordult.

— Nem beszéltünk még róla, Anna, hogy miképpen gondold a lakáskérdést!

Anna értetlenül nézett rá.

— Hogyan gondolnám?

— Hát nem tudom, számoltam azzal is, hogy meg akarod tartani a lakásodat!

— Szó sincs róla! Vagy férjhez megyek, vagy legényéletet élek! Természetesen hozzád fogok költözködni! Ami pedig a bútorokat illeti, majd...

Hozták a feketét.

A férfi hátradőlt a kényelmes fotelben.

— Anna, veled szeretnék nagyon szépen élni!

— Én is, Giovanni.

A férfi maga elé nézett.

— Az első házasságom — mondta csendesen — nagyon csúnya volt. Nagyon csúnya.

— Te sohasem beszéltél róla, Giovanni, én nem akartam kérdezni...

— A jó feleség — azt mondtam neked, mult szombaton is sokat beszélünk róla — egyszerre anya, szerető és barát. Az én feleségem egyik sem volt. Nagyon nehéz esztendőket éltem mellette. Együtt éltem valakivel és olyan egyedül voltam, mint soha, sem azelőtt, sem azután!

— Milyen asszony volt?

— A külsejére gondolsz? Szőke, karcsú, magas. Nagyon szép.

— Nem a külsőjét kérdezem.

A férfi felállt, végigment a szobán.

— Várj, hogyan is tudnám legjobban jellemezni!

Odaállt az ablakhoz.

— Az az asszony volt, aki... — egyszerre elhallgatott. Szinte megmerevedve nézett egy irányba.

Ez az elhallgatás olyan hirtelen volt, olyan átmenetnélkülien éles, hogy Anna felállt riadtan.

— Mi történt? Miért hallgattál így el?

A férfi állt az ablaknál, egyetlen mozdulata sem volt, a szeme mereven egyirányban. Nem válaszolt.

Anna riadtan hozzálépett, karjára tette a kezét.

— Giovanni! Mi van veled? Rosszul vagy?

A férfi karja ólmosan megmozdult s az ablakon át az ujja kimutatott.

A hangja is, mintha a nyelvének minden szóért mázsás súlyokat kellene felemelni.

— Ott! — mondta. — Ott!

Anna most már határozottan megijedt,

— Ott megy! — hallotta.

— Ki?

— A feleségem!

Anna egy lépéssel az ablaknál termett.

Aztán ő sem mozgott.

Mária volt.

Őszikabátjába burkolózva fáradtan ment a szerpentin irányába.

Álltak egymással szemben és Anna pillanatokig nem tudott szólni.

— Giovanni! Ez nem lehet! Ez lehetetlen! Az a férfi, akiről Mária beszélt nekem... ő azt mondta, csalta őt a férje!

A férfi már nyugodt volt. Bólintott.

— Igen, Anna!

Döbönt csend.

— Igaz?

— Igaz.

— Egy színésznővel...!

— Igaz, Anna!

— Egy társaságbeli asszonnyal!

— Igaz. Másokkal is.

— Giovanni! Nem lehet! Nem lehet, hogy te! Érzéketlen, figyelmetlen emberről beszélt aki...

— Én voltam az!

— Dehát...

Anna úgy érezte, hogy minden össze-vissza kavarodik benne, szédült, hogy kapaszkodnia kellett a szék karfájában.

— Giovanni! Akiről ő beszélt, az hazudott! Hazudott! Giovanni! Ez nem lehetettél te!

— Én voltam, Anna.

— Ez nem lehet! Az isten szerelmére, beszélj, magyarázd meg! Lehetetlen, hogy ennyire félreismertelek volna!

A férfi felállt. Nagyon nyugodt volt.

— Nem ismertél félre, Anna. Másról van szó.

— Miről? Miről?

— Arról, hogy más embert ismert Mária és mást ismeresz te!

Anna szeme felcsillant.

— Hát mégsem te voltál! Persze, hogy nem!

— Én voltam, Anna. És olyan voltam, Mert olyanná tett. És most is én vagyok és tökéletesen másmilyen vagyok. Mert te ilyenné tettél engem.

— Giovanni, ez nem lehet, ez rabulisztika. Az nem lehet, hogy olyan biztosan építék rád és akiről ő beszél, az...

— ...az csalt, Anna. Nem hazudott. Máriának sok hibája van, de nem hazudik. A legtisztességesebb ember!

Felállt, lassan az ablakhoz ment, két kezét hátul összefonta.

— Huszonöt éves voltam, Anna, amikor feleségül vettem. Színháznál ismertem meg. Nagyon szép volt. Valami olyan testi és lelki tisztaság sugárzott róla, hogy az ember csak meghatottsággal tudta nézni. Vannak nők, akik ilyen tisztának látszanak és romlottak velőjükig! Ő csakugyan tiszta volt. Te nem tudod elképzelni, mi volt egy ilyen vidéki színtársulat körül. Mária ebben a környezetben tudott hófehérnek megmaradni. Lepergett róla a piszok. Olyan kísértés nem volt, ami megtántoríthatta volna. Pedig szegény volt, nagyon szegény. És a nagyanyjával élt, aki rettenetesen viselkedett vele. Minden mentsége meglett volna, ha a szabadulás reményében az első férfi karjaiba dobja magát. Nem tette, inkább vállalta a poklot. Talán bántani fog. Anna, amit most mondok neked, de éppen neked kell elmondanom. Ez a lány rettentően hatott az érzékeimre is. Gyönyörű volt. Kívánatos! De olyan tiszta volt, becstelenségnek tartottam volna, hogy megpróbáljam a szeretőmmé tenni. Egyetlen pillanatig sem kísérleteztem. Megkértem a kezét. Igent mondott. És azt is tudom, hogy szeretett. Szeretett. Keserves jegyesség volt. A nagyanyja mindent elkövetett, hogy elmarjon mellőle. Olyan megalázó jeleneteket kellett végigcsinálnom, hogy ma is pirulok, ha az eszembe jut. Nem bántam. Semmit nem bántam. Csak az enyém legyen. — Egy pillanatig hallgatott. — Végre elérkeztünk az esküvőig.

Csend. Nagyon hosszú.

— Aztán, Giovanni?

— Aztán kiderült, hogy nincsen feleségem. De ne így, legyünk pontosak. Először az derült ki, hogy a szerető teljesen hiányzik belőle. Ott feküdt mellettem egy ragyogó, kíváncsú fiatal test és . . . és ez a szép test tökéletesen érzéktelen volt a test minden öröme iránt. Gyűlölet, düh villant a szemében, ha vággyal közeledtem. Minden eszközt felhasznált, hogy elhárítsa. Huszonöt éves voltam, tele életörömmel, vággyal, életkedvvel! És soha senki úgy nem hatott rám, mint ő. Verekedni kellett érte. Ezt szó szerint vedd. Nem egyszer ténylegesen verekedni. Huszonöt éves voltam, forrt minden bennem. Megpróbálkoztam mindennel, amit elképzelhetsz. És nem! Évekig tartott ez a kínlódás. Volt két év, mikor úgy feküdt mellettem a szomszéd ágyban, hogy egyetlenegyszer sem volt az enyém. És én mégsem csaltam. De aztán eljött az a pillanat, amikor nem ment tovább. Nem tudtam tovább elviselni. Akkor jött a színésznő és jött a többi.

Csend. Aztán megint.

— Még valamit, Anna! Én ezekben a nőkben nem csak a szeretőt kerestem. Az anyát is. A barátot is. Mondtam neked, hogy éreztem — ezt egészen pontosan éreztem — éreztem, hogy ő is szeret engem. Bár mióta házasságban éltün, ez ugyan elhalványodott. Anyát, szeretőt, barátot kerestem benne és csak házvezetőnőt találtam. Meg kell mondanom, ebben a minőségben a legtisztábbat, legpontosabbat. Az ebéd, vacsora soha egyetlen perccel meg nem késett, a háztartási könyvet egy főkönyvelő pontosabban nem kezelhette volna, a parkett mindig ragyogott, a bútorokon nem volt egyetlen porszem, a ruháim mindenkor a legnagyobb rendben. Ragyogó háztartásom, példásan rendbentartott lakásom volt. Csak éppen nem volt „otthonom“. Menekülni kellett hazulról.

— Miért, Giovanni?

— Nem tudom, mire magyarázzam, talán akaratlanul addigi elnyomottságáért rekompenzálta magát. A rengeteg megaláztatásért, amit a nagyanyjától szenvedett el. Zsarnokabb lett a nagyanyjánál. Abban a lakásban nem lehetett, csak egy akarat. Az övé. Te! Hogy az évek során mit művelt a cselédekkel! De hagyjuk most a cselédeket! Rólam beszéljünk.

— Igen, Giovanni!

— Nem tudom, miért gyűlölt meg. Most, hogy visszagondolok, talán azért, mert... mert én kívántam, akartam, ő pedig érzéketlen volt minden testi örömmel szemben és nem értette meg. Kegyetlen zaklatásnak minősítette, vagy mit tudom én, te vagy a pszichológus! De meggyűlölt! Határozottan éreztem, hogy gyűlöl. Egyetlen gyengéd szava sem volt a számomra. Akkoriban készültem a magántanárságra, sok tanulmányom, értekezésem jelent meg.

— Igen, Giovanni!

— Egyetlenegyszer sem tudtam rávenni, hogy valamegyiknek akár csak egy kis részletét is meghallgassa! Hiányzott belőle az anya és a barát is. Vagy kihalt, úgy meggyűlölt a testi vonatkozások miatt.

Anna szótlanul ült, szemét le nem vette róla. A kusza szédület már elmúlt belőle. Helyét feszült figyelem foglalta el. Az egész ember csupa figyelés volt.

Csak a hangja volt kicsit fojtott, rekedt.

— Mond tovább, Giovanni.

— Nem volt szeretőm, nem volt otthonom, nem volt békességem. Együtt éltem egy asszonnyal, akihez hiába próbáltam beszélni. Szavaimat egyszerűen nem engedte eljutni az értelméig. Előre visszautasította! Így igaz, Anna. Csak reávágytam, nála szebbnek, kívánatosabbnak senkit sem láttam és nem csak a szép testét kívántam! Szomjúhoztam a gyengédségét, a megértését. Értsed meg, nem a gyengédséget, megértést, hanem az ő gyengédségét, az ő megértését! Neki és nem másnak szerettem volna elmondani a problémáimat, örömeimet, csalódásaimat! Csak őt akartam és senki mást. És meg kellett csalnom. Mindezt másutt kellett keresnem. Minden összekuszálódott bennem, már mint egy félőrült rohantam, hogy keressek valakit, találjak valamit, aki nem int le. ha szólok hozzá, nem lök el, ha utána nyúlok, ahol egy fotel van, Anna, amelyikben békességet találok úgy, hogy a konyha felől nem hallatszik a cselédre zúduló ingerült hang... ahol... ahol nem az ember van a parkettért, hanem a parkett az emberért! Mert ez még egy külön elviselhetetlen momentum volt!

— Giovanni, azt mondja, ő sem kapott tőled gyengédséget. Azt mondja, soha egy ajándék. Pénzt dobtál oda.

— Igaz, Anna!

— De én nem ilyennek ismerlek téged!

— Mert neked lehetett örömet szerezni. Neki nem. Sose az kellett, amit én vettem, ő mindig olcsóbbat, szebbet vett volna. Annyi erőt sem vett magán, hogy az ajándékozás pillanatában mutasson örömet. Eleinte igyekeztem a gondolatát is kitalálni! Minden alkalommal éles visszautasítás.

Mintha meg akartam volna vásárolni?

Anna tágranyitott szemmel felugrott.

— Hogyan mondtad?

A férfi értetlenül nézett rá.

— Tessék?

— Mintha meg akartad volna vásárolni?

— Igen! Miért akadsz meg ezen, szívem?

Anna lassan visszaült.

— Semmi, Giovanni! Beszélj tovább!

— Én nem értek hozzá, ez is a te szakmád, hallgassad csak meg ezt a történetet. Nekünk két hétig volt gyerekünk. A klinikán szült Mária. Olyan meleg érzésekkel voltam tele! Egyik nap bementem hozzá s hogy éreztessem mennyire hiányzik, mindenkinek ellenére mennyire hiányzik, azt mondtam neki tréfásan: azért jöttem, hogy hazavigyelek, ha nem vagy otthon, még a reggelimet sem úgy kapom, ahogyan én szeretem! Gyere haza!... Ezeket a szavakat évekig mesélte magánkívül mindenkinek! Milyen gonosz vagyok, a szülés utáni napon azt akartam, keljen fel és dolgozzon, mert önző módon csak a magam kényelmére gondoltam. Mondom, ez a te szakmád, a pszichológusé! Ez az asszony mindenkiben elenséget látott. Miért?

Anna halkán azt mondta:

— Én már tudom, Giovanni.

— Miért?

— Ezt neki kell majd megmondanom.

— Rettenetes volt, Anna! Te ismersz, tudod, hogyan gyűlölöm a hazugságot.

— Tudom, Giovanni! — most már újra a régi tekintettel nézett a férfi szemébe. — Tudom, Giovanni!

— És hazudnom kellett! Egyre hazudni! Mert botrány volt abból, ha ilyen nyakkendőt vettem, botrány volt abból, ha annyiért vettem, amennyiért vettem! Anna! Hogy a

végén én mennyire gyűlöltem magamat, mert hazudni kellett, egyre hazudni! — hangja dühösen csattant fel. — És ez sem segített! Mindig kiderült! És jött a botrány!

Anna elmosolyodott, lassan felállt és megfogta a férfi kezét:

— Hazudni tudni kell, Giovanni! S te nem tudsz hazudni. Ígérem, hogy nekem sohasem kell hazudnod! Olyan nyakkendőt vásárolhatsz, amilyent csak akarsz! És sohasem fogom az árát megkérdezni!

A férfi átkarolta, magához húzta.

— Anna, gyerünk, menjünk innen!

Anna nemet intett.

— Csak te mész, Giovanni!

— Anna!

— Még pedig azonnal, Giovanni! Amíg Mária vissza nem jön!

— Nekem nincs okom, hogy szökjem előle!

Anna a szemébe nézett.

— Arra sincs okod, Giovanni, hogy felzaklasd, fájdalmat okozál neki! Nem tehet róla, hogy rossz volt hozzád! Te is tudod, hogy jó és becsületes lélek! De nagyon beteg. Meg kell gyógyítani!

— Dehát... egyedül menjek? Te nem jössz velem?

— Mondtam, Giovanni: meg kell gyógyítani! Most már, hogy megismertem, nem tudnék érdektelenül tovább menni. Eredj, Giovanni!

— És te?

— Én is jövök, amint végeztem itt. No, siess, rossz érzésem lenne, ha úgy tudnám, hogy sötétben kanyarogtok a szerpentinén!

XI.

Már sötétedett, amikor Mária hazaérkezett a szállodába. Anna a hallban ült és Maiorescuval kettesben kártyázott.

— Szervusz, Mária, — szólt oda, — gyere már, kettesben unalmas a rómi! Hol mászkáltál ilyen sokáig?

— Fejem fájt. Reméltem, hogy a levegőzés rendbehozza. Határozottan zavar érzett rajta.

Zavar Annával és Maiorescuval szemben is. Kicsit tétován ült középük és a kiosztott lapok után is tétován nyúlt.

— Sajnálom, hogy nem voltál itthon délután! Kerestelek — a cigarettát, ami közben a szája szélén csüngött, letette a hamutálca szélére. — Idefent volt a vőlegényem, szerettem volna bemutatni neked!

Mária meglepetten nézett rá.

— Idefent volt a vőlegényed?

— Igen.

— És már elment?

— Csak másfél órára szaladt fel hozzám. Megint Vásárhelyen akadt dolga.

— Nagyon sajnálom! Ha tudtam volna...

De Anna már másról beszélt.

— Mi az? Ebben a csomagban nincsen jocker? Egy órája játszom már Maiorescuval és...

Tökéletesen közömbös hangon beszélt. Látszólag kizárólag a kártya érdekelte.

Aztán egyszerre — megint csak úgy kártya közben, anélkül, hogy a játékot egy pillanatra is megszakította volna — visszatért a délutáni látogatásra.

— Tulajdonképpen nem is értem, miért megyek férjhez

hozzá! Hiszen már évek óta úgyis együtt vagyunk! Van szükség hatósági pecsétre, mikor két ember anélkül is érti egymást?

Mária kezében megállt a lap. Döbenten Annára nézett.

De Anna a pillantást nem volt hajlandó észrevenni, már újra a kártyáról beszélt, hogy rossz ma a lapjárása, egyetlen tercet sem tud összehozni.

Egészen vacsoraidőig játszottak.

Mária vesztített. Anna nem is csodálkozott rajta. Ha nem is nézett rá, állandóan figyelte. Láta, hogy folyton őt nézi megdöbenten. Mint aki valami tökéletesen hihetetlen dolognak volt a szem- és fültanúja. Néha olyan hosszan rajta felejtette a szemét, hogy Maiorescunak kellett figyelmeztetni:

— Madame Mária, maga következik!

Ilyenkor összerezsent és gyorsan visszatért a kártyáihoz.

Anna elégedetten vette tudomásul, hogy a petárdát jól helyezte el. Időre robbant.

Siker.

Egész délután Mária problémájával foglalkozott. Meg kell gyógyítani, mondta Giovanninak, igen, meg kell gyógyítani, de hogyan?

Mert tökéletesen más a helyzet, mikor valaki maga keresi fel az orvost. Az ilyen tudja, hogy beteg és keresi a gyógyulást!

De ebben az esetben hogyan fogjon hozzá?

Csak késő délután jött az az ötlete, hogy a motor indításához üzemanyagnak magát dobja oda. Még pedig egy számára idegen férfi, Maiorescu előtt.

Akkor már azt is tudta, hogy a motort begyújtó első lökésnek rövidnek kell lenni. Csak éppen belökni az üzemanyagot, a témát s már ott is hagyni. Túlszaladni rajta. Mint olyasvalamin, ami egyáltalán nem fontos, szóra sem érdemes, annyira természetes.

— ... tulajdonképpen nem is értem, miért megyek férjhez! — Hiszen már évek óta úgyis együtt vagyunk! ...

Azzal is tisztában volt, hogy ez a mondat azért lesz hatásos, mert éppen ő mondja el. Ő, akire felnéz Mária, akit tisztel, magánál okosabbnak tart s akit — tisztességesnek ismer el.

Ez az utolsó a legfontosabb.

Nos, a döbrent pillantás, a megmerevedés, ahogyan Mária kezében megállt a kártya, aztán ahogyan minduntalan rajtafelejtkezett, arról tanuskodtak, hogy jól számított.

Derüs hangulatban ült velük a vacsorához és elégedetten beszélt arról, hogy mennyi dolga lesz most, ötezer kötetes könyvtárát kell becsomagolnia, új lakásra szállítani és elrendezni.

Gondosan vigyázott rá, hogy Máriával kettosben ne maradjon. Csalhatatlan biztonsággal érezte, hogy Mária nyelvén ott a kérdés, hogy ez a kérdés elviselhetetlenül izgatja. Azt akarta, hogy ez a kérdés egy éjszakán át válaszolatlanul nyugtalanítsa.

Holnap reggelig csak hadd maradjon benne a probléma.

Zaklassa, kavarja fel. Százszor és ezerszer forgassa meg magában, „miképpen lehet az, hogy valaki, akit ő „tisztességes nőnek“ ismer, ilyen magától értetődő természetességnek tartja egy szerelmi viszony leplezetlen kimondását.

Még hozzá férfi, idegen férfi előtt.

Éppen ezért Maiorecut egyetlen pillanatra sem engedte el az asztaluktól, vacsora után újra kártyát proponált, a partit kihúzta éjfélig s aztán, hogy esetleges éjjeli látogatásnak is elejét vegye, gondja volt rá, hogy odavesse:

— Alig várom, hogy ágyban legyek! Egy perccel később már aludni fogok. Ma rettenetesen álmos vagyok!

*

A hoteldirektor, aki ideális alapon az őrnagy leányáért lelkesedett, tárgyi alapon éjszakánként egy helybeli özvegyet látogatott.

Az özvegy nem volt olyan izgalmas, mint az őrnagy lánya, ezzel szemben kéznél volt és a bájai sem voltak olyan légiesek. Ami végeredményben meg is felelt a hoteldirektor vaskosabb lényének.

Este tíz után szokta meglátogatni és általában az éjféli órákban indult vissza tőle. Ezen az estén kissé kihúzódott a látogatás, már elmúlt félhárom, amikor megérkezett a szaloda elé. Mielőtt befordult volna a bejárat oldalára, meglepetten megállott.

Egy nőt vett észre, őszi kabátjába burkolózva sétált a bejárat előtt.

Mária volt.

Ez a találkozás alaposan elrontotta a szállodaigazgató éjszakáját.

Ugyanis gáláns kalandot sejtett, hát elbujt a fal mögött és onnan figyelte, hogy mi lesz. Ki a lovag?

A pesti asszony szemmelláthatólag ideges volt. Lépései egyre gyorsabbakká váltak és az arca is dúlnak látszott, ha egyszer-egyszer megvillant előtte a holdvilágnál.

Nem is csoda, gondolta a hoteligazgató, legnagyobb fokú tapintatlanság, késő éjszaka egy asszonyt így megvártni! De ki lehet a férfi?

Közben három óra lett, majd félnégy.

Már határozottan ünni kezdte a strázsát. Csak Mária nem únta. Járt fel-alá, tekintete a földre szegezve. Annyira, hogy a fiatalember is kezdte érezni, hogy itt nem légyotról van szó.

Valamivel négy óra előtt egyszerre megállt Mária, az órájára nézett, aztán lassan felment a bejárathoz vezető lépcsőkön és eltűnt az épületben.

Pár perccel később szobájában kigyulladt a villany.

A hoteligazgató is indult. Máskor a hátsó bejáraton közlekedett, de most, hogy a portás úgyis fent van, itt csengetett.

És egyre dühösebb lett. A portás nem jött.

Mérgesen átment a hátsó bejárathoz, azon át a portásfülkéhez. Sötét volt. S az ajtón át egészséges horkolás halatszott.

A mindenségét az álmának — káromkodott — most ment fel a pesti asszony s a portás már el is aludt?

— Hé, Fülöp!

A szobából dühös morgás felelt, aztán méltatlankodó arc jelent meg az ajtó nyílásában.

— Mikor engedte ki a pesti asszonyt?

— Kit? — nézett rá Fülöp csodálkozva.

— A pesti asszonyt!

— Nem engedtem én ki senkit!

— Ne mondjon ilyent! Magam láttam!

— Hogy én valakit kiengedtem?

— Hogy a pesti asszony kint volt a kapu előtt!

— Az lehet, de én nem engedtem ki! Belülről rajt a kulcs az ajtón, nem kellek én! Biztos a feje fájt. Éjfél után

lejött, hogy nincs-e valami porom fejfájás ellen.

A hoteldirektoron kívül még valaki figyelte Mária éjjeli sétáját. Anna.

Ezen az éjszakán ő sem aludt. Hallotta, amikor Mária lement a portáshoz, hallotta, amikor visszajött. Ő azt is tudta, mikor ment le másodszor. Valamivel egy óra után. Mindig nyitott ablaknál aludt s így azt is hallotta, hogy valaki kilép a hotel kapuján. Pár pillanattal később a lépéseket is felismerte.

Mária.

Egy pillanatra meg is ijedt. Ez az asszony teljesen elveszítette a lelkiegyensúlyát, itt ez a tó, az éjszaka és a magány rossz tanácsadó... Magára kapta a kabátját, hogy utána siessen. De aztán látta, hogy Mária nem megy a tó felé. Másról van szó.

Gondolatai számára volt szűk a hotelszoba.

De kabátját azért nem vetette le, halkán kilépett a balkonra és ott is maradt mindaddig, amíg hajnalban Mária vissza nem jött.

Nagyon elfáradt, de nem bánta.

Úgy érezte, hogy jó munkát végzett.

Egy folyamatot elindított.

Mikor Anna reggel kilenckor lement a hallba, bizonyosra vette, hogy Mária késni fog. Hiszen alig aludt az éjjel.

De tévedett, már ott ült az ablak mellett és várakozott.

— Ilyen korán?

— Kilenc óra van!

Kilépett az országútra.

— Sajnálom — mondta Mária — sajnálom, hogy tegnap délután elmentem hazulról.

— Miért?

— Szerettem volna megismerni a vőlegényedet.

— Én is sajnálom. Többször írtam rólad, szerettelek volna megmutatni. Azt akarta, hogy azonnal menjek vele haza.

— Persze! — villant meg Mária szeme. — A férfiönzés!

— Ugyan, Mária! Dehogy férfiönzés!

— Hát ugyan mi?

— Szeret! Kíván! Ezért csak nem lehet rá haragudni?

— Ez az! „Kíván!”

Anna értetlenül nézett rá.

— Nem értelek! Ez csak nem bűn? Nagyon jó, hogy kíván!

Mária döbbenten megállt.

— Jó?

— Jó! Boldog vagyok, hogy örömet, gyönyörűséget tudok adni! És kapni tőle!

Mária csak nézte.

— Neked ez... ez gyönyörűség?

— Neked nem?

Mária elindult. Hallgatott.

— Miért nem válaszolsz?

— Mert...

— Mert?

— Nehéz ezekről a dolgokról beszélni!

— Milyen dolgokról?

— Hát... amiről most kellene. Ezek a nemi dolgok...

— Nehéz? — most Anna állt meg. — Ugyan már miért volna nehéz?

— Te tudsz?

— Persze, hogy tudok!

— Én nem... Már a multkor is, amikor a házasságomról beszéltem, gondoltam, arról is kellene. De aztán hagytam. Utóvégre mi köze ennek ahhoz, hogy komisz volt az uram! Ez a nemi dolog nem fontos.

Anna felkapta a fejét.

— Hogyan? Hogy a szexuális élet nem fontos a házasságban?

Mária őszinte, leplezetlen csodálattal nézte.

— ...hogy te milyen természetesen tudsz beszélni ezekről a dolgokról! Tegnap is! Egy idegen férfi előtt nyugodtan odamondtad, hogy...

— Mit?

— ...hogy évek óta szerető vagy!

— Miért ne beszélhetnék róla? Szabad, független ember vagyok, ő is az, nem tartozunk felelősséggel senkinek, nem csalunk meg senkit! Miért löknénk el magunktól azt, ami szép, ami mindakettőnknek jó és gyönyörűség?

Mária úgy nézte, mint egy exotikus állatot.

— ...hogy szép?

— Igen.

— Jó?

— Igen.

— Neki! De neked?

— Nekem is!

— És... és nem érzed, milyen megalázó ez?

— Mi?

— Ez az egész! Hogy jön egy férfi és téged...

Anna ránézett.

— Te így érzed?

— Így! Mikor látom, hogy egy férfi rám néz és a szeme kigyullad, hát én... te, én meg tudnám fojtani!

— De miért?

— Nem tudom. Néha velem is előfordul, hogy... nem, erről nem tudok beszélni!

— De csak beszélj! Mindenről lehet beszélni!

— Hát... szóval néha engem is elkap ez a... Úgy szégyellem magamat utána, mint egy rajtakapott gyerek! És utálok magamat, megvetem! Mondd minden nőben lakik egy szajha is?

— Miket beszélsz te?

— Hát akkor... mi ez akkor?

— Természetes vágy, amit nem kell szégyelleni! Ami miatt nem kell az embernek szégyelleni magát!

— Természetes?

— Persze, hogy természetes! Ha pedig érzésekből fakad, akkor gyönyörű is! A legszebb az életben! Testi kifejezése a lelki tartalomnak! Nem gyönyörű az? Eggyéválni azzal, aki kiegészítő másik felem!

— Te így gondolsz?

— Így tudom! És ebben a tudatban megelégedett és boldog vagyok!

Mentek szótlánul egymás mellett.

Aztán Anna. Hangja lágy volt.

— Az ember tele lesz békességgel. Harmoniával! Nincs egyedül! Társa van minden gondolatának. Örömeinek. Bánatának.

Csend.

Aztán Mária. Tétován.

— Azt hiszed... akkor megnyugodnék?

— Meggyógyulnál, Mária. Meggyógyulnál. Mert te beteg vagy. Nem is egy ilyen esetem volt.

Megint csend.

Csak mentek egymás mellett fenyvesek őszi pompájában.

Mária arcán látszott, hogy küszködik. Néha lopva Annára nézett.

— És... és milyen betegség ez?

— Pontosan a te panaszaid. Nem találják a helyüket, semminek sem tudnak örülni, teli vannak szorongással! — a hangja felcsapott. — Persze, hogy nem találják a helyüket, mikor sehova sem tartoznak! Hogyan tudnának örülni, mikor elkergetik az örömeiket! Hogyne szorongának, amikor olyan kétségbeejtően egyedül vannak!

Mária riadtan nézte.

— Azt hiszed?

— Tudom.

— És... azt mondd, neked voltak ilyen eseteid?

— Tucatjával.

— És... és ha hozzád jönnek, mit csinálsz te velük?

— Meggyógyítom őket! Csak éppen nem tablettával, nem műtökéssel, nem kanalas orvossággal. Nagyon jól mondtad tegnap! Ezekkel ezt a betegséget nem lehet gyógyítani!

— Hanem mivel?

— Azzal, hogy leülünk egy csendes szobában és halk beszélgetésben megkeressük a kórokozót! Te! Ez a legfurcsább betegség! Ezeknek a betegeknek az a bajuk, hogy félnek a szerelem testi vonatkozásaitól. Fantasztikus dolgokat találnak ki, hogy elkerüljék. Egyik betegem azt találta ki, hogy megszámlálhatatlanul sok és szinte teljesíthetetlen követelményeket állított fel az urának. Ha szegény feje csak egyet is nem tudott teljesíteni, ebbe kapaszkodott! Neki azért nem jó, mert neki mindez együtt kell!

De Máriát nem érdekelték az esetek.

— Azt mondtad, leülsz a beteggel beszélgetni, megkeresed a kórokozót.

— Igen.

— S ha megvan?

— Akkor már meg is szűnt a baj.

— Hogyan?

Anna élesen szembefordult vele.

— Beszéljünk a te esetedről?

Mária riadtan hátralépett.

De Anna most már nem engedett.

— A te életedet a nagyanyád rontotta meg! Tudod min ment tönkre a házasságod?

— Komisz volt az uram! — kiáltott védekezve, ijedten.

— Nem volt komisz! Szeretett téged!

— Anna!

— A te házasságod azon ment tönkre, hogy nyolcéves korodban, egy kora reggel, háromnegyed nyolc és nyolc óra között tanuja voltál egy förtelmes jelenetnek! Mikor a nagyapád a nagyanyád szeme közé vágta, hogy...

Mária úgy érezte, hogy teljesen megbénult. Csak állt ott Annával szemben, szemét nem tudta a tekintetéből kikapcsolni, megszűnt minden ellenállás, a szavak mintha szélesre kitárt ajtókon áradtak volna az értelmébe.

*

— Igen, Mária. Ez volt a te tragédiád!

Odakünn már sötétedett. Egy kis falusi vendéglőben ültek már dél óta.

Mária kérte Annát, hogy ne menjenek haza, maradjanak kettesben, idegenek nélkül. Dél óta ültek itt a csendes asztal mellett, kettesben, rengeteg vallomással maguk mögött. Mária már mindent tudott.

— Ez volt a tragédiád, Mária — mondta Anna. — Ez a szörnyű reggel, ezek a szörnyű szavak! Ezek mérgezték meg az életedet.

Mária lehajtott fejjel hallgatott.

— Színésznő voltál, ünnepeltek, rajongtak érted, tapsoltak és te nem találtál örömet benne. A kisdiák versétől, kedves, naiv szerelmétől is halálosan megriadtál. Miért? Mert benned voltak a szörnyű szavak, szemed előtt volt a szörnyű jelenet, melyben két öreg ember, ahelyett, hogy a korukat megillető csendben, békességben és emlékekben, a vénasszonyok nyara búcsúzó sugarainak melengető fényében sütkérezett volna, acsarkodó gyűlölettel támadt egymás

ellen és az acsarkodó szavak odáig fajultak el, hogy eljutottak a nagyanyád szeretőiiig! Ez a tragédiád! Egész életeden át ettől reszkettél, ez elől menekültél! Jaj, ezt neked senki, soha az arcodba ne vághassa! Ez az elviselhetetlen félelem tette gyűlöltté előtted a szerelem minden testi vonatkozását!

Csend.

— Ezért ment tönkre a házasságod is. Úgy felszívódott beléd ez a félelem, gyűlölet minden, mozdulat, szó, hang iránt, ami ezzel volt kapcsolatban, hogy még a házasság törvényes formái között sem tudtad elfogadni. Bűnt, szemérmertlent, megalázót láttál abban is, ami pedig nem volt más, mint — egyszer már mondtam ezt neked — a lélek legszebb, legmelegebb tartalmának testi kifejezése. Gyűlölted és félted a testi szerelmet s ezért meggyűlölted azt is, aki őszinte érzésekkel volt hozzád, meggyűlölted az uradat, mert akarta veled a testi kapcsolatot! Úristen, csoda-e! Hiszen gyönyörű vagy!

Csend.

— De ezt nem lehet büntetlenül, Mária! Mielőtt az uradat elveszítetted volna, már elveszítetted önmagadat. A test megköveteli a magáét, a te tested is! Megtagadtad tőle! Ezért zengett ingerült hangodtól a ház, ezért nem volt egyetlen nyugodt perced, ezért nem találtad a helyed sehol! Büszkén mondtad, milyen jó háziasszony voltál. Ez is menekülés volt, Mária. Hogy önmagad előtt bizonyítsd, nem céltalan az életed, szükség van rád. Ezért menekülés ez a kártyadűh is! Bizonyítani akarod vele magadnak, hogy vannak örömeid!

Csend.

— Volt urad és nem ismerhetted meg! Mert akit te ismertél, az nem ő volt. Az csak a te elrontott életed megfelelője volt. Olyan, amilyenné melletted lennie kellett! Jól értsd meg, Mária: kellett!

Mária lassan felemelte a fejét.

— Most... most nem olyan, Anna?

— Most olyan, amilyenné a saját belső világa formálja. És... és egy kicsit az enyém.

Lassan Máriára emelte a tekintetét.

— Mária! Mikor Giovanni, a volt urad, ott állt velem

szemben és minden kérdésemre azt válaszolta: igen, igen, igen, ebben is igaza van Máriának, azt is elkövettem, mind-azt, amivel vádol, csaltam, újra csaltam, hazudtam, hazudtam, Mária, én remegni kezdtem! Hát ilyen csúffá változtathatja a szépet, a nemeset a rossz házasság? Egyetlen nő így el tud változtatni egy férfit s egy férfi egy nőt? Mária, egyszerre ezer dolog jutott az eszembe, nemes, nagy, erős, tiszteletreméltó, ami mind a Giovanni tette! A te urad tette! Ezeket nem én plántáltam belé! Ezek te előtted is benne voltak! Mindez együtt volt ő! És mindez eltorzult benne!

Mária lehajtotta a fejét. Hallgatott.

— Ne értsd félre, én nem ostorozni akarlak, nem bán-tani, hiszen nem tehetél róla! De rettenetes volt a fel-eszmélés, hogy az a férfi, akiről te beszéltél s akit a sza-vaidon át én is elítéltem, azonos azzal a férfivel, akit én mindenkinél többre becsülök, mindenkinél többre értékelek! Nem azért, mert szerelmes vagyok belé. Szerelmemet éppen ezek a tulajdonságai váltották ki!

Csend.

— Mig Giovanni beszélt, nekem folyton arra kellett gondolnom, hogy... igen, arra a napra, amikor lementem Marosvásárhelyre Giovannihoz. A múlt szombaton. Úgy tele voltam vele. És rettenetesen sajnáltalak téged! Istenem, gondoltam, ha te ilyen férfit kaphattál volna, mint az én Giovannim! Vajjon — gondoltam — mi lett volna belőled, ha nem az uraddal találkozol annak idején, hanem az én Giovannimmal! Aki sohasem hazudik, aki gyűlöli a hazug-ságokat, aki nem csal, akire építeni lehet! Ha te őt kaphat-tad volna meg! Ő, gondoltam, akkor most arcodon nem vibrálna az idegesség, nem állnál állandóan védekezésre, támadásra készen, nem a rómi lenne a menekülésed! És most kiderült, hogy ez a két férfi ugyanaz a férfi! Még arra is gondoltam, milyen nagyon szép vagy, milyen kívá-natos, vajjon hogyan hatottál volna te Giovannira! Én, a pszichológus is megdöbbenem, halálsápadt lettem, mikor ezekre a kérdésekre választ kaptam! Pedig én sok mindent láttam!

Csend.

— Most olyan, amilyenné a saját belső világa formálja.
És egy kicsit az enyém.

Kint már egészen sötét volt. A hold még nem jött fel.
Elindultak hazafelé.

Mária szeme könnyes volt.

— Anna!

— Tessék, szivem?

— Én... én most annyival könnyebb vagyok! Valami szörnyű terhet vettél le rólam! Én... nem is tudom elhinni, hogy az ember ilyen könnyű is lehet!

— Lépünk ki, Mária! Ez a derék Maiorescu még kutatóexpedíciót indít értünk!

Mária elmosolyodott.

— Mint a multkor értem! — Csend. — Jó fiú ez!

— Igen. Még nem is meséltél róla, milyen a regénye?

— Nagyon érdekes. Sok megértés van benne. Kíváncsi vagyok, mit írt azóta.

Anna cigarettázva ment mellette.

— Mondd! Tudod te, hogy ez a fiú szeret téged?

Mária hallgatott.

— Multkor éjjel, aznap, amikor a regényét mondta el neked, éjjel bejött hozzám. Ugye, te semmi körülmények között sem engedted volna be a szobádba? — rámosolygott. — Legalább is tegnapig nem!?

Félénken Mária is mosolygott.

— Nem... — egy kis szégyenkezés volt a hangjában.

— Pedig miattad jött be hozzám.

— Miattam? Miért?

— Hogy nem ért és fél, nem ő követett-e el valahol hibát. Egész nap kedves voltál hozzá s amikor jött az éjszaka órája, egyszerre megváltoztál, szinte taszítottad! Mi lehet az oka? Ugyanígy mult szombaton a bárban is...

— Ez volt az oka — mondta Mária halkan. — Ez a félelem. Hogy ha kedves leszek, próbálkozni fog és...

— Tudom, Mária.

Csend.

Csak a lépések a sötét úton. Aztán bizonytalan, félénk szavak:

— Pedig... nagyon jó fiú. Sokszor olyan jó lett volna...

— Mi, Mária?

— ...jónak lenni hozzá. — Néhány szótlan lépés. — Nem tudtam.

— Most már tudni fogsz, Mária.

A kanyarodóhoz értek. Távól feltűntek a fürdőtelep apró villácskáinak kivilágított ablakai.

A szálloda nem látszott még.

De az úton, távol, közeledő árnyat láttak. Kezében kézilámpa.

Mária Anna keze után nyult.

— Maiorescu! Keres bennünket!

— Téged, Mária.

— Nem, Anna! Téged is. Nagyon kedves barát.

— Igen, Mária.

*

A hoteligazgató levelét pénteken reggel kapták meg mind a hárman.

„...őszinte sajnálattal értesítem, hogy az évszak előrehaladott volta miatt szállodánkat folyó évi október 30-án, vasárnap este üzemen kívül helyezzük. Amikor ennek tudomásul vételét kérjük, egyben reményünknek adunk kifejezést, hogy Nagyságod jól érezte magát nálunk, szolgálatainkkal megelégedését kiérdemeltük és a jövő évadban ismét megtisztel bennünket látogatásával.“

A levelek a reggelizőasztal terítéke mellett voltak s mert ezúttal együtt reggeliztek, mindhárman egyszerre kapták kézhez.

— Tehát még három kis nap... — mondta Maiorescu és szomorúság ült a hangjában.

— Még három nap — mondta Anna.

Mária hallgatott.

— Kár... — hallották a férfi hangját. — Igazán kár...

Anna felállt.

— Maiorescu — mondta, — ma ne írjon regényt!

A férfi ránézett, hangja csendes volt.

— Azt hiszem, nem is tudnék. Most már, amig itt lesziünk alig hiszem.

— Ma nekem kell regényt írnom. No, ne ijedjen meg,

nem fogok konkurenciát csinálni! Csak az életem egyik fejezetéhez írom meg az utolsó sorokat. Levelet Kolozsvárra, hogy kezdjék csomagolni a könyveimet. Könyv. Meleg, szép kísérője az ember életének. Máriát ma délelőtt magára testálom.

A levelet, melyhez már a vasárnapig kiállított számlát is mellékeltek, becsúsztatta a táskájába és elindult az írószoba felé.

Mária és Maiorescu pedig kilépett a most már csakugyan búcsúzó vénasszonyok nyarába.

XII.

Anna és Mária vasárnap délután négy órára rendelt kocsit a hotel elé. Már pénteken megrendelték, nehogy valami meglepetés érje őket. Ezek az autók, amiket a háborúnak útszélien hagyott roncsaiból szereltek össze vállalkozószellemű fiatalember, amúgy sem voltak üzembiztosak valami túlságosan. Dehát hiába, a háború alig néhány hónappal előbb ért csak véget, nem lehetett sokat válogatni.

Ez az utolsó két és fél nap hol elviselhetetlenül húzó-dott, hol meg úgy rohant, hogy nem lehetett utolérni.

Anna valahogyan kikapcsolódott az életükből.

Pénteken délelőtt levelet írt. Délben, alighogy bekapták az ebédet, újra a szobájában akadt dolga. Tele volt elintézni-valókkal.

Mária Maiorescuval újra a hall sarkában ült és a fiatalember regényével folytatta az ismerkedést.

Sajnos, hosszabb ideig nem voltak egyedül, mert megint a hallban ült a nyugalmazott koronaügyész és a felesége.

Igaz, hogy a méltóságos asszony egyszerűen átnézett rajtuk, de mégis ott volt és ez erősen tompította Maiorescu hangját és lelkes előadását.

Annál inkább, mert érezték, hogy a koronaügyész viszont percenként sandít feléjük a szemüvege felett.

Szerencsére, négy óraker szedelőzködtek. Vagy a századszor átnézett külföldi képeslapok nem tudtak többé őméltóságának újat mondani, vagy a „jótársaság“ valamelyik tagjánál várta kávé őket, meleg kaláccsal és ember-

szólással. Mindenesetre nagy megkönnyebbülést éreztek, mikor elindultak.

Maradt még két órájuk a nyugodt megbeszélésre.

Hat óra tájt aztán lejött Anna is és kártyáztak vacsoráig.

Ezzel aztán Anna pihenője véget is ért.

Vacsora utáni órái telefonvárással teltek el.

Kolozsvárt jegyeztette és majdnem egész idejét a telefonfülke mellett töltötte el, kapcsolásra várva.

Mária és Maiorescu megint egymásra maradtak.

Kolozsvárt viszont éjfélig sem tudta behozni a posta, úgy hogy Anna törölte és úgy határozott, hogy szombaton délelőt próbálkozik újra. Igaz, hogy akkor sem sikerült Kolozsvárral beszélnie, de ez nem változtatott azon, hogy Mária délelőtti sétára megint Maiorescu maradt.

Szép idő volt, de érzett benne a búcsúzás illata.

Szép volt, de szomorúság áradt belőle.

Az a különös békesség és csend, ami úgy össze tudja a szívet szorítani.

A természet fájdalmas, őszi bája foghatta meg őket, hogy az időről elfelejtkeztek. Mire visszaértek a szállodába, Anna már megebédelt és felment a szobájába.

Csomagolt.

Mária is csomagolni kezdett.

Maiorescu lassan, sétálva elment hazulról.

A hoteligazgatóval a szálloda kapujában találkozott. Ott állt és a szerpentin felé figyelt.

Ez az utolsó weekend az idén, vajjon lesznek-e anynyian, mint a mult szombaton?

Eddig csak egyetlen házaspár érkezett. De lehet, hogy csak a bejelentőlap kedvéért váltak házaspárrá.

Nagyon fiatalok voltak. És nagyon szerelmesek.

Aztán öt óra után érkezett egy társaság.

A hoteldirektor erősen remélte, hogy feljönnek az őrnagyék is.

Azért figyelte már két órája a szerpentin, nem hall-e motorzúgást?

De a szerpentin felől semmi sem hallatszott.

Mikor meglátta, hogy Maiorescu visszafelé tart már,

ott is hagyta őrhelyét. Mégis szégyellette. Bizonyára ki-
találná, mit strázsál ott.

Maiorescu nagyon felvillanyozva érkezett vissza a szál-
lodába. Azonnal a hallba sietett, kutatva gyorsan körül-
nézett és máris indult egyik sarokasztal felé, ahol egy
karcsú női kéz emelkedett fel, jelezve, hogy itt van.

Mária volt.

Maiorescu már ott ült mellette és széles gesztusokkal
hevesen magyarázott.

— Egész éjszaka gondolkoztam, madame Mária! Én
ezt a munkát Bukarestben nem tudom folytatni! Ehhez
vissza kell vonulni, el kell bujni! Az sem jobb, ha szedem
a sátorfámat és másik tájat keresek magamnak! Ez a táj
él bennem, ezt írom, innen nem szakadhatok el! Nem
utazom!

— Hanem mit csinál?

— Találtam a tó túlsó partján egy kis panziót! Ott
béreltem szobát! — szeme csillogott. — Madame Mária,
milyen csodálatos kilátás nyílik az ablakaiból! Szébb, sok-
kal szébb, mint innen! Magasabban van, a tó az ember
lábai alatt, ezek az égignyúló sziklák, mint gigantikus védő-
falak köröskörül és... Madame Mária! Senki más, csak
egy kedves öreg hölgy! Magyar. De olyan kedves volt hoz-
zám, olyan kedves, hogy kétszer megcsókoltam a kezét!

— Örülök, Maiorescu, hogy jó helyet talált!

A fiatalember ránézett. Szemében könnyörgés volt.

— Madame Mária!

— Tessék?

— Ne menjen el! Maradjon itt maga is!

— Bezárják a hotelt, Maiorescu!

— Maga úgyis tovább akart maradni!

— De hova menjek, ha egyszer nem maradhatok itt!

— Oda! Abba a kis panzióba! Olyan szép, olyan békés!

Van még egy szoba, ugyanúgy fekszik, a tóra néz az is!
Fehér cserépkályha van a sarkában, mellette két nagy fotel,
egy-egy minden oldalán, két nagy, zöld fotel! A támláján
apró csipkével. Biedermeyer. Nagyon kedves. Én ennek a
kornak a fia vagyok, a biedermeyer polgári langyosságát
mindig lenéztem, megvettem, szerettem az éles, kemény

formákat, a harsogó színeket, a modern nagyváros fényeit!
De ez... ez most nagyon szép itt! Jöjjön oda!

— Lehetetlen, Maiorescu!

— Mária! Madame Mária! Esküszöm, hogy...

— Ne esküdjék, Maiorescu. Nem lehet.

— Miért?

— Nem lehet!

— Nem várja senki otthon!

Mária lassan felemelte a fejét.

Halkan azt mondta:

— Ebben igaza van. Nem vár senki otthon.

Szünet.

— Legfeljebb néhány römiparti... Ezen kívül semmi a világon.

— Könyörgök!

Mária nemet intett.

Maiorescu a keze után nyult.

Az asszony nem húzta el.

— Úgy vigyáznék magára! Ha terhére lennék, egész nap nem is látna!

— Kedves maga.

— ...nekem elég volna, hogy tudom: ott van. Valahol a másik szobában ül, vagy olvas, vagy lent van, sétál a fenyők, sziklák között, a tó partján, a... Olyan jól tudnék dolgozni! Várnám az estét és megkérném, engedje meg, hogy felolvassam, amit napközben írtam. Azt a kedves idős hölgyet megkérném, hogy fűtsön be a nagy fehér cserépkályhába, egyik oldalán Madame Mária, a másikon én és olvasnám!

Mária vonásai csendes mosolyra húzódtak.

— Maga kedves, nagy gyerek!

Igen, olyan volt, mint egy könyörgő, nagy gyerek. Szeme felvillant, mint aki megtalálta a legkitünőbb megoldást.

— Madame Mária! Ott lenne az öreg hölgy is!

— Sajnálom, hogy nem ismerhetem meg a regénye folytatását.

— Miért?

— Majd akkor olvasom el, ha megjelenik könyvalak-

ban. Ezt... hogy én odamenjek, ezt, lássa be, nem lehet, Maiorescu!

— De miért nem? Miért?

— Mert nem lehet. Lehetetlen.

Melegen, mosolyogva ránézett.

— De nagyon jól esik, hogy itt akart tartani. Hogy... hogy ragaszkodik hozzám!

Felállt.

— Jöjjön! Már régen elmúlt az ozsonnaidő. És jól esne egy csésze forró tejeskávé.

*

A hoteligazgató nagy előkészületeket tett a búcsú szombatjára.

Berendelte ismét a zenekart, rendbehozatta a bárt, új üvegeket rakott ki a pultra.

De ezúttal kissé csalódnia kellett.

Közel sem jöttek annyian, mint mult szombaton. Bár ennek ellenére határozottan volt mozgás a hallban.

Sőt valamennyire a bárban is. Nagyobbrészt középkorú emberek jöttek.

Még szerencse, hogy — utolsó alkalom lévén ebben az esztendőben — vacsorára többen ellátogattak az étterembe helybéliek is.

Igy aztán egészen jól festett az étterem, mozgalmasnak látszott.

Utolsó közös vacsorájuk lévén, Maiorescu finom és erős borokat hozatott, a zenekar kellemes számokat játszott, Anna szeme csilogni kezdett.

Még mindenki az étteremben ült és a peccsenyénél tartott, amit megszámíthatatlan leuekért kínált az étlap, amikor már azt mondta:

— Gyerekek! Menjünk át a bárba!

Maiorescu erre azonnal hajlandó is volt, csak azt kérdezte, ne várják-e meg, amíg a zene is jön.

De Anna szeme úgy csillogott, hogy Máriának is mosolyognia kellett. Lehet? Becsípett ez az okos asszony?

A kis helyiségben még senki sem volt, csak a mixerré előléptetett borfiú.

Anna azonnal a zongora mellé ült és kiderült, hogy

kitünő jazz-zongorás. Kedves angol dalocskát játszott, aztán egy tangót, egy bluest.

Maiorescu könyörögve Máriára nézett.

Egy táncot kért tőle.

És Mária szótlanul, de azonnal felállt a hívó pillantásra.

Egy pillanattal később már lágyan úszott karjai között a muzsika ritmusára.

Maiorescu szemében lángolt a szerelem. Le nem vette a tekintetét róla.

Néha Mária is ránézett. Ő is mosolygott ilyenkor, de azonnal elpirult és félrefordulva, elrejtette az arcát.

— Madame Mária! — súgta Maiorescu. — Olyan szép az a kis panzió!

Mária mosolygott, de nemet intett.

Anna nagyon jól zongorázott. A dalocska is szép volt. Lágy, meleg.

— Az a kedves kis öreg hölgy úgy babusgatná, mintha az édesanyja volna! Úgy megörült, mikor említettem neki! Mária felkapta a fejét.

— Mit?

— Hogy esetleg maga is! Ismeri magát!

— Ismer? Engem?

— Sokszor látta. Amikor Madame Annával sétált! „Ó, az a szép magyar asszony!“ Azt mondta.

Anna angol valcerre váltott át.

Táncoltak tovább.

— Budapesten senki sem várja. Itt...

— Nem lehet, Maiorescu. Mondtam.

— Magyarázza meg, hogy miért!

— Nem szabad.

— Csak kínlódni szabad? Gyötrődni, kallódni?

— Van, akinek az a sorsa.

— Nem igaz!

— Én jobban tudom.

— Rosszul tudja!

A zene szállt. Szótlanul táncoltak a ritmusára.

Mária Maiorescu karján, behúnyt szemmel angol valcer ritmusára.

Azután megint a férfi:

— Nem történt semmi. És én ezt a két hetet mégsem fogom soha elfelejteni!

Csend, csak a zené.

Aztán Mária megállt.

Arcán mosoly volt. Kicsit szédülős mosoly.

— Köszönöm. Szédülök.

Azonnal megállott Maiorescu is. Aggodalommal nézett rá.

És amikor látta, hogy ez a szédülés belülről jön, lehajolt és megcsókolta a kezét.

*

Az étteremben éppen szünetet tartott a zenekar, a zongora behallatszott.

A vacsorázók felfigyeltek és kedvet kaptak. Lassan mozgolódás kezdődött, ide--odatekintgetés a fizetőpincér után.

Mária és Maiorescu már ott álltak a zongora mellett és mosolyogva nézték a boldog Annát.

Aki egyszerre, minden átmenet nélkül, abbahagyta amit játszott és új dalra váltva, belesapott a billentyűk közé.

Lehár Éva-keringője.

Kedvesen, kérve Máriára nézett.

— Énekeld, édes! Úgy szeretem!

— De Anna — pirult el. — Olyan feltűnés lenne!

— És baj az? Jó' érezzük magunkat! Nem szabad?

Maiorescu is könnyörögve tette össze a kezét.

Mária elfordult és halkán, zavartan énekelni kezdett:

„Hogyha csak egy percig volnál szép,

Azután köddé omolnál szét...“

Talán régi emlékek surrantak elő sötét börtönükből, talán Anna csillogó szeme, talán Maiorescu ragyogó csodálata tette, lassan-lassan egyre melegebb fény költözött Mária szemébe is. Az eleinte zavart piano egyre erősbbödött, egyre tisztább lett, a meleg gömbölyű hang megtöltötte a kis bárt, szállani, szárnyalni kezdett, kiszökött a bárból a hallba, bekukkantott minden zugba, legvégén az étterembe is.

A vendégek felfigyeltek.

A direktor, aki éppen az étterem ajtajában állott, meglepetten ment át a bár bejáratához. Aztán sietett vissza és minden ismerős asztalhoz odamondta;

— A pesti asszony! A pesti asszony!

A koronaügyész felesége azonnal mopszli orra fölé emelte a lorgnont. Talán, hogy jobban hallja...

Az asztaloktól már kezdtek felállni, hogy induljanak a bárba, ahonnan egyik operettkeringő a másik után csendült. Már nem félénken és vigyázva, hanem szárnyalva, mindent betöltve tele lágysággal, melegséggel, vágygal, életörömmel.

Mária a zongora felé fordulva énekelt, észre sem vette, hogy megtelik a bár. Egyik régi operettmelódia a másik után csendült „Tündérkirálynóm, légy a párom“, „Az éj, a tündökletes éj“, „Szellők szárnyán szállj velem...“ s a melódiákon át három esztendő támadt fel a lelkében, három esztendő, melyről most, itt a zongora mellett tudta meg, hogy milyen szép volt.

Mária túllendült a kicsi báron, már színpadon állott, Győrben, Pécsen, Szegeden, Sopronban, fényárban, máskor hangulatfényekben úszó színpadon, egyik melódia a másik után szárnyalt fel belőle s a hangja tömör, kristálytiszt, gömbölyű hangja úgy játszott a piánók és fortek, alacsonyabb régiók és csillogó magasságok között, mint egy színes, gyönyörű madár.

A bárban szinte mozdulatlan volt a csend.

Középkorú emberek ültek az asztaloknál, akik számára ezek a dalok, ezek az operettek az ifjúságot jelentették.

Saját ifjúságukat.

Első szerelmeiket.

A boldog kort, amikor boldogtalanul voltak szerelmesek szezononkint változó primadonnákba Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, egy nyáron Sinajában. A vendégek között regátiak is voltak.

Szemük csillogott és minden idegszáluk belebizsergett a muzsikába.

Mária gyönyörű volt.

Szőke fejét önfeledten hátravetette, hogy minél szabadabban szálljon ki belőle a melódia.

Karcsú, pompás alakja megfeszült és mint valami csodálatos tűzijáték bokkrétává nyíló virágai szálltak, tódultak ajkáról a hangok, egyik dal a másik után, pillanatnyi szünet nélkül.

Végül egy nagy lélekzétvétel után felcsendült a Csárdás-

királynő híres, parádés, mindenkor tomboló tapsorkánt kiváltó száma:

„Hahó, hahó hej...!”

A csend egyszerre templovivá mélyült.

Minden pillantás Márián.

Anna és Maiorescu szemében is döbbsent csodálat.

Maiorescuéban ez:

— Imádlak! Imádlak!

Annáéban ez:

— Úristen! Mi lehetett volna ezzel a csodálatos hanggal!

Mária pedig állt a zongoránál, karcsú teste, mint remegő íj, megfeszülve, szép szőke feje önfeledten hátra hajtva és ajkáról, mint csorgó arany kristályosan csengő szép, kerek hangok:

„Messze délen, zordon hegyek ölen,

Hahó hej! Hahó hej!

Ott születtem, onnan jövök el én!

Hol az ég sűrű hava hull

S a gyopár alatta kivirul!

Hej hahó! Hahó hej!

Ott a lány csóktól pirul...”

Minden szem lázasan ott remegett rajta. Mária hangja pedig szilajul felcsattant:

„Hogyha szívem kéred tőlem, jól ügyelj babám!

Azt ne hidd, hogy hű szerelmem játékszer csupán.

Hagyha csak mulatni vágyol, engem elkerülj, vigyázz!

Kérd a csókot más leánytól,

Szedd a mézet más virágról,

Énvelem ne kezdj, velem ne játszd!”

Aztán az utolsó hangok, mintegy börtönükből kitörve, felszállva olyan magasságokig, hogy egyszerre mindenki elvesztette az önuralmát.

Mária csak arra eszmélt, hogy vadidegen emberek veszik körül, ordítanak, éljeneznek, magyarul, románul, asztaluktól felállva tombolnak, mind a két kezét csókolják és a tombolásnak nem akar vége lenni.

Anna már felállt a zongorától.

Arcán elrejtethetlen öröm ragyogásával nézte Máriát a tomboló ünneplésben.

Egyszerre azt érezte, hogy elkapják a kezét és vadul csókolni kezdik. Egyszer, kétszer, tízszer, elfúló hálával.

Maiorescu volt.

A kis bár zengett.

— Hogyvolt! Hogyvolt! Hogyvolt!

Mária állt a hangzavarban, ragyogva és mégis segélykérően, sírás és nevetés között döntenem nem tudva, nézett Annára.

És Anna intett neki. Igen! És leült a zongorához.

Egyetlen pillanat alatt foglalta el mindenki a helyét.

S a csendben mégegyszer felzengett Mária hangja:

„Liliomszál, liliomszál...“

Utána újra tomboló taps, de most már felállt Anna, nevetve Máriába karolt és vitte az asztalukhoz.

Maiorescu már odaállította a pezsgősvödrot.

És az Isten tudja honnan, hatalmas virágcsokrot.

A zongora mellett pedig elfoglalta helyét a szalonzene-karból alakult jazz és egy szakszofonokat ríkató angol-valcer.

*

Néhányszor még felcsattant a kiáltás, hogy „halljuk!“

Máskor kitörő, követelő taps próbálkozott, hogy Máriát mégegyszer a zongora mellé állítsák. De Mária mosolyogva nemet intett.

Nem is táncolt.

Anna is csak egyszer. A délután érkezettek között volt egy régi diáktársa.

Ez a néhány perce volt Maiorescunak.

— Mária! — súgta. — Megharagszik rám, ha mondok valamit?

Mária maga elé nézett. Rejteni akarta érzéseit, de a szeme árulkodott.

— Ne mondjon semmit...

— Miért nem szabad?

— Tudom, mit akar mondani. Érzem.

— Csodálatos volt ma este! Mária! Mi lehetett volna magából, ha maga akarja! — Hangja hirtelen felcsattant. — Szamár vagyok! Lesz! Lesz, Mária!

— Öreg asszony vagyok én már!

— Voltál, Mária! — hallották hirtelen Anna hangját.

Anna visszajött a táncból. A táskájáért.

— Ezidén — mondta — különös október volt! Vénaszszonyok nyara után jön az igazi nyár!

Mosolyogva visszament a táncosához, aki egy lépéssel mögötte várt.

Maiorescuból halkan, de olyan erővel, forrósággal csapott ki az érzés, hogy Mária percekig nem tudta levenni a szemét róla:

— Mária! Ha magát az Isten nekem adná, halálomig térden állva adnék hálát érte!

Mária ajka remegni kezdett.

Aztán egyszerre könny csordult ki a szeméből.

— Mária! — riadt meg Maiorescu. — Édes! Mária! Nem akartam bántani!

Mária gyorsan mosollyal rejtette el a könnyet.

Hevesen a fejét rázta.

— Nem bántott meg.

*

Hajnali két óra volt, amikor mindhárman felmentek a szobáikba.

Anna mámore elmúlt már, de végtelen melegséggel, jóérzéssel volt csordultig.

Igen, ez ma szép este volt.

Lassan vetkezni kezdett.

Apró kis ingecskéjében egy pillanatra megállott a tükör előtt.

Nézte magát.

Giovanni, gondolta, most már végleg és visszavonhatatlanul Giovannié.

Mélységes hálát érzett amiért szép, amiért kívánatos, amiért szépségével Giovanninak örömet, gyönyörűséget tud adni.

Belebujt pizsamájába, aztán az ágyába és eloltotta a villanyt.

A hotel búcsúéjszakája még nem ért véget.

A bárból halkan zene kúszott fel sötétbe burkolózott szobájába.

Szemét lehúnyta és lágyan ringatózva úszott a hullámain.

Holnap hát indul haza.

Új élet kezdődik.

Az igazi élet!

Két ember egymásért és együtt mindenkéért. Talán patetikus, mégis így van.

Mert a jó munkához harmonia kell s a harmoniának az otthon négy falából kell kiáradni.

Igen, most majd ő is kilép az egyetemi keretekből. Persze azért az egyetemen is elvégzi munkáját, de otthon is rendelőt nyit.

A lakás nagyon megfelel, Giovanni lakása. Elférnek egymás mellett anélkül, hogy zavarnának.

Dolgozhat Giovanni és ő is elvégezheti a munkáját.

Giovanni a jog területét munkálva, majd téglákat rak egy szilárdabb, igazságosabb, emberibb világ alapjaihoz, ő pedig azon fog dolgozni, hogy az emberek megtalálják önmagukban is a békességet.

Igen, ez a fontos!

Hogy az ember önmagában találja meg a tökéletes békességet.

Akkor békéje lesz a világnak is.

A bárból melegen, lágyan szálló zene elhallgatott.

Az éjszaka csendje átvette uralmát a szálloda fölött.

Anna behúnyta a szemét. Aludjunk.

De azonnal ki is nyílt a szeme.

A folyosó felől valami apró nesz jutott el hozzá.

Figyelve felemelte a fejét párnájáról.

A folyosónak ezen a részén csak a három erkélyes szoba volt. Az ő szobáik egymás mellett.

Egészen tisztán apró nyikorgást hallott. Itt a közeli szomszédságban egy ajtó nyílik.

Nem Maiorescué, ezt sokkal jobban kellene hallania.

Megriadt. Sokat ivott Mária? Talán nem jól érzi magát?

Felült az ágyban. Figyelt. Igen, Mária ajtaja volt, határozottan Máriaé. Nagyon lassan, óvatosan most csukja be.

Hallotta azt is, amint a kulcs csendesesen, kívülről a zárra fordul. És a kulcslyukból kihúzódik.

Egy pillanatnak törtrészéig megcsikordul a padló és azután csend.

Anna ült az ágyban és figyelt.

Most egy lépés. Megint csend. Még egy lépés. Mária. Lábujjhegyen.

Aztán a szomszéd ajtón nagyon halkán kopogtatás.

Maiorescu ajtaján.

A szomszéd szobában, ezt a falon át pontosan hallja, megmozdul egy szék, a villany kapcsolója kattán, aztán lépések az ajtó felé.

Anna szeme felcsillant.

Most már feszülten figyelt minden mozdulatra, hangra.

Ajtónyitás... Maiorescu hangja... Végtelen meglepetéssel, halkán, de tisztán érthetően:

— O! Madame Mária!

Aztán óvatos ajtócsukás és egy kulcs, amint a zárra fordul.

Anna feje lassan visszahanyatlott a párnájára.

*

Maiorescu szobája.

Apró kis hotelszoba, sárga éjjeli lámpa. Egy férfi, hosszú, derekán átkötött éjjeli köntösben. Vele szemben egy asszony, rettentően tágranyílt szemekkel a férfire néz. Szemében vágy és félelem küzd egymással.

— Madame Mária! — súgja a férfi és keze kinyúlik az asszony felé.

És félénken az asszonyé is az ő keze felé.

— Maiorescu, én... eljöttem magához!

Egyetlen lépés, a karcsú test már ott remeg a férfi-karok között.

— Mária! Madame Mária!

Az asszony feje, válla, egész karcsú törzse hátrahajlik, két keze a férfi vállának feszül. De nem eltolva, nem távol-tartva. Nem védekezve. Azért, hogy jobban lássa.

Riadt nagy szeme a férfi tekintetét kémleli és a férfi állja a pillantását.

— Maiorescu!

A hangja remeg.

— Édes!

Egy pillanat csend.

— Legyen jó hozzám! Legyen jó!

A férfikarok a derekáról leoldódnak és a két kéz egy lépéssel távolabbról nyúlik feléje. A kísérő hang nagyon meleg, nagyon őszinte.

— Mária! Az egész életen át!

De Mária keze nem indul el a feléje nyúló férfigezek felé.

Saját hálóköntöse felé indul, közben a szemét a férfi szeméből egy percre sem kapcsolja ki. Két keze ott van már a hálóköntöse mellénél, lassan szétnyitja azt, a gyönyörű, fehér vállak kibuggyannak.

— Mária!

A könnyű selyem már a földre hullott. Mária remegő karcsú alakja a kis színes ingecskében a földrehullt selyemből magasodik a férfi felé:

— Itt vagyok, Maiorescu . . .

*

Anna fekszik ágyában és remeg minden tagja.

Az éjszaka csendje mély.

Maiorescu szobájából halk szavak duruzsolása.

Hogy mit mond, nem lehet megérteni.

De melegségét érezni kell, mint nagy fagyok idején a duruzsoló kandallóét.

Anna fekszik ágyában és remeg minden tagja. De ebben a remegésben semmi sincs a meglesett szerelem által felgyújtott vágy izgalmából.

Ez a remegés egy életrekeltett léleknek szól. Nem a testnek.

Egy léleknek, mely most kezd újra járni. Jaj, valahol, valamiben el ne botoljon.

Ez az éjszaka jelenthet életet és jelenthet halált.

Ha kigyullad benne a szépség és a harmónia lángja: azt jelenti, hogy új élet született.

De egyetlen hamis hang, félrefogó mozdulat, a halált jelentheti.

Odabent most dől el, hogy a lélek kinek hisz ezekután.

Neki-e, aki azt hirdette, hogy szép az élet és a test vágya, az odaadás gyönyörűség és nem megalázás vagy ször-

nyú kényszerképzetnek, mely eddig uralkodott felette és azt harsonázta a fülébe, hogy szégyelni való.

Most dől el, hogy ez az asszony megismeri-e az örömet, a szépséget és azon át a békességet.

Anna nem volt vallásos templomjáró, dogmatikus értelemben.

Most két keze mégis megindult egymás felé és az ujjai egybekapcsolódtak.

Három óra van. Már negyven perce van Mária Maiorescunál. Hallja a toronyórát, amint hármat üt.

Mária is hallja. Szép feje kicsit felemelkedik a párnáról és kutatva hosszan a fölébe hajló férfi szemébe néz.

Meleg férfihang kúszik feléje:

— Mit kutatsz a tekintetemben, Mária? Hogy mi van benne — most?

Mária hallgat, de karja elindul, a férfi nyakára fonódik és lehúnyó szemmel lágyan a száját nyújtja.

*

Vasárnap délután négy órakor az összefoltozott taxi odaállt a hotel elé.

Anna és Mária már ebéd után felmentek a szobáikba.

— Gyere, Mária! — mondta Anna. — Ideje, hogy lezárjuk az utolsó bőröndöt is.

Mert egyébként bőröndjeik már lent voltak a portásfülke előtt.

Mária zavartnak látszott, egész nap zavartnak. Mint aki valamit mondani akar és a hang minduntalan elakad benne.

Szobáik előtt is úgy váltak el, hogy semmit sem mondott.

Anna lassan rakosgatta apróságait, szappan, fogkefe, egy kintfelejtett papucs. Azután — idő volt még — leült a karosszékbe és a szemét lehúnyta.

Giovannira gondolt. Nem tudja, hogy jön már. Azt mondta neki, majd akkor jön, ha a munkáját elvégezte.

Szeme kinyílt.

Elvégezte?

Nem tudta.

Nem látta Mária arcán az undort, a szégyenkezést, a csalódottságot. Nem, egyiket sem.

Csak valami zavart, tétovaságot. Mit jelent? Mit mondjon Giovanninak? Hogy mindent megtett?

Az ajtón kopogtattak.

— Tessék!

A hotelszolga volt. Az autó itt van. Felemelte a kis bőröndöt.

Anna balkezére a kesztyűt húzta és ment utána.

Hát valami megint befejeződött. Az élet csupa befejezés és újrakezdés.

A lépcső alján aztán egyszerre megtorpant meglepetten.

— Mária! Te még hozzá sem kezdted az öltözéshez? Az istenért, hogyan érünk le vonatinduláshoz?

Mária, aki Maiorescu mellett állott, zavartan feléje lépett.

— Kérlek, Anna... — mondta és nem nézett rá.

— No!

— Én... — most ráemelte a tekintetét — én nem utazom ma!

Anna csak nézte.

— Nem utazol?

— Maiorescu talált egy kis panziót... Van két kedves kis szobája.

Anna döbönt arckifejezése csendes, meleg mosolyba olvadt át. Bólintott.

— Jól van, Mária!

Mária arca piros volt.

— Haragszol?

— Örülök, Mária!

Melegen kétszer megcsókolta.

Azután Maiorescura nézett, aki két lépéssel hátrább zavartan állott.

Kezét nyújtotta feléje.

— Vigyázzon erre az asszonyra!

Maiorescu hevesen igent bólintott.

Anna autóba szállt. Mégegyszer megcsókolták egymást Máriával. Mária odasúgta:

— Mondd meg Jánosnak... Giovanninak!... ne haragudjék rám!

Anna bólintott.

— Megmondom, Mária. És te se haragudj rá!

— Szeretném, ha egyszer én is megmondhatnám neki. Hogy nem akartam bántani. Ami történt... nem tehattünk róla!

Az autó indult.

Anna hátrafordult, mégegyszer búcsút intett.

Ők meg vissza.

Aztán az autó eltűnt a kanyarodóban, az őszi fenyők között és nem sokára olyan kicsi lett az egyre mélyebbre kanyargó szerpentin ezüst szalagján, mint egy kis játékautó.

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

